

**K.K.T.C.
Yakın Doğu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Denetimi Ekonomisi
Ve Planlaması Bilim Dalı**

**KRİZ YÖNETİMİNDE
SİVİL SAVUNMA KOLLARININ
ETKİNLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ATASOY

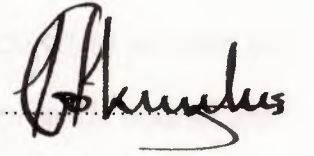
Lefkoşa 2003

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Murat Atasoy tarafından hazırlanan, "Kriz Yönetiminde Sivil Savunma Kollarının Etkinliği" adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi, Denetimi, Ekonomisi ve Planlaması Ana Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

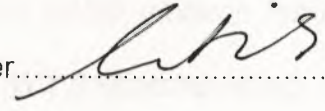
Başkan

Prof.Dr. Hüseyin Gökçekuş.....

Üye(Danışma)

Prof.Dr. Levent Köker.....

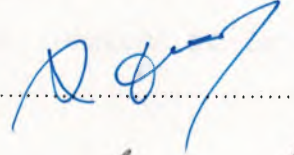
Üye

Doç.Dr. Halil Aytekin.....

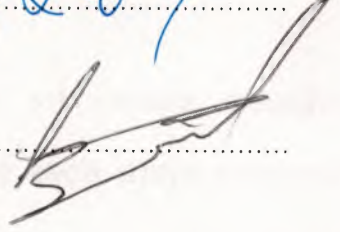
Üye

Doç.Dr. Aydın Ankay.....

Üye

Yard.Doç.Dr. Cem Birol.....

ÖNSÖZ

Nerede, ne zaman, ne ölçüde, nasıl ve ne türde olacağı bilinmeyen, insanların can ve mal kaybına sebep olan yerleşim, üretim, altyapı, ulaşım, haberleşme gibi genel hayatın zorunlu vasıtaların ve akışını bozacak ölçüde aniden ve belirli bir süreç içerisinde meydana gelen doğal yer ve hava hareketlerine Doğal Afet diyoruz.

Günümüzde doğal afetlerden başka çevre kirliliği, endüstriyel kazalar ve ulaşım (kara, hava, deniz yolu) kazaları da insanlarımızın hayatını tehdit ederek afet boyutlarına ulaşmaktadırlar. Ülkemizin tamamına yakını çeşitli afetlerin tehlike sınırı içerisinde olduğu afetlerden kaçınılamayacağı ve yüzde yüz önlenemeyeceği için bazı önlemleri alarak bu tehlikelerle iç içe yaşamak insanlarımız için zorunluluk olmaktadır. Bu konuda bizlere düşen görev; gerekli önlemleri önceden alarak bilim ve tekniği kullanarak, insanlarımızı bu konuda eğiterek, tehlikesi az bir yaşam sağlamaktır.

Bazı afetlerin özellikle depremin ne zaman ve nerede olacağının belirlenmesi teknik olarak mümkün olmadığından, etkisi bir anda ortaya çıktığından yapılması gereken işler, alınması gereken önlemler, uyulması gereken kurallar ,kurtarma hizmetleri açısından devamlı sürette değerlendirmeye alınması gerekir.

Yurtdışı bağlantılarında ise sağlıklı ve doğru bilgi akışı kurularak uluslar arası yardım ekiplerinden gerekli olanlara çağrı yapılmalı ve gelecek ekiplerin de afet bölgesinde sivil savunma kurtarma ekipleriyle eğitim kurumları ile koordineli çalışmaları sağlanmalıdır. Bu araştırmanın temeli de bilgi kavramına dayalıdır.

İÇİNDEKİLER

Araştırmamda yer alan konuları derlememde ve kaynak bulmamda sonsuz yardımlarını esirgemeyen Değerli Hocalarımızdan ve bu konu hakkındaki görüşlerini bana aktaran, incelemem, ve derlemem için beni teşvik eden de Öğretim Üyelerimizden Sayın Prof. Dr.Hüseyin Gökçekuş, Sayın Prof.Dr. Levent Köker, Doç.Dr. Halil Aytekin, ve Doç.Dr. Aydın Anıy'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Murat ATASOY

İÇİNDEKİLER

Sayfa no.

ONAY BELGESİ	
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLoların LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY.....	x
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1. Problem Durumu.....	5
1.1. Örgütsel Amaçlar.....	12
1.2. Yönetmel Amaçlar.....	12
1.3. Eğİtsel Amaçlar.....	12
2. Araştırmanın Amacı.....	13
3. Problem.....	13
3.1. Alt Problemler.....	13
4. Araştırmanın Önemi.....	14
5. Sayıtlılar.....	15
6. Sınırlamalar.....	15
7. Tanımlar.....	16
8. Kısaltmalar.....	16
BÖLÜM II: İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	17
1. Yurt İçi.....	17
2. Yurt Dışı.....	17
BÖLÜM III: KRİZ YÖNETİMİ.....	27
1. Kriz ve Önemi.....	27
2. Kriz Nedir?.....	28
2.1. Krizin Tanımı, Anlamı ve Önemi.....	29
2.2. Krizin Özellikleri Nelerdir?.....	31
2.3. Krizin Nedenleri Nelerdir?.....	33
A. İşletme dışı çevre faktörleri.....	33
B. İşletme içi faktörler.....	35
3. Kriz Türleri.....	38
4. Krizin Kaynakları.....	38

4.1. Dış Çevre Faktörleri ve Kriz.....	40
A. Doğal faktörler.....	40
B. Genel ekonomik belirsizlikler.....	41
C. Teknolojik gelişme ve yenilikler.....	41
D. Sosyo-kültürel faktörler.....	42
E. Hukuksel ve politik düzenlemeler.....	42
4.2. Örgüt İçi Faktörler ve Yetersiz Yönetim.....	43
4.3. İç ve Dış Çevre Faktörlerin Etkileşimi.....	45
5. Kriz Süreci.....	46
6. Kriz Dönemi.....	47
6.1. Kriz Dönemin Özellikleri.....	49
BÖLÜM IV: YÖNTEM.....	50
1. Evren.....	50
2. Örneklem.....	50
3. Verilerin Toplanması.....	51
4. Verilerin Değerlendirilmesi.....	52
BÖLÜM V: BULGULAR VE YORUM.....	53
A. Örneklem alınan öğretmen ve öğrencilerin özellikleri.....	53
B. Kriz yönetimine ait öğretmen algıları.....	57
C. Kriz yönetimine ait öğrenci algıları.....	75
BÖLÜM VI: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
1. Sonuç.....	92
2. Öneriler.....	94
KAYNAKÇA.....	100
EKLER.....	102

TABLoların LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo-1: İllere Göre Vefat Eden Öğrenci ve Öğretmenlerin Dağılımı.....	5
Tablo-2: MEB'na Okul ve Kurumlarda Hasarın İllere Göre Dağılımı.....	8
Tablo-3: Deprem Bölgesindeki İllerden Ayrılan Öğretmen Sayıları.....	9
Tablo-4: Deprem Bölgesindeki Atanan ve Yer Değiştirilmesi Yapılan Öğretmen Sayıları.....	10
Tablo-5: Kriz Döneminin Özellikleri.....	48
Tablo-6: Örneklem Kontrol Grubunu Oluşturan Öğretmen ve Öğrenci'lerin Okul'a Göre Dağılımı.....	50
Tablo-7: Örneklem Deney Grubunu Oluşturan Öğretmen ve Öğrenci'lerin Okul'a Göre Dağılımı.....	51
Tablo-8: Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı.....	53
Tablo-9: Öğretmenlerin Hizmet Yılına Göre Dağılımı.....	54
Tablo-10: Öğretmenlerin Branşa Göre Dağılımı.....	54
Tablo-11: Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı.....	55
Tablo-12: Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Dağılımı.....	56
Tablo-13: Öğrencilerin Yaşanan Yere Göre Dağılımı.....	56
Tablo-14: İlkyardıma İlişkin Öğretmen Algıları.....	59
Tablo-15: Afet Durumuna İlişkin Öğretmen Algıları.....	64
Tablo-16: Değerlendirme'ye İlişkin Öğretmen Algıları.....	69
Tablo-17: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğretmenlerle Katılmayan Öğretmenler Arasında İlkyardım Konusunda Ortalama Puan Analizi.....	72
Tablo-18: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğretmenlerle Katılmayan Öğretmenler Arasında İlkyardım Açısından Anova Analizi.....	72

Tablo-19: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğretmenlerle Katılmayan Öğretmenler Arasında Afet Durumu Konusunda Ortalama Puan Analizi	73
Tablo-20: Sivil savunma Faaliyetlerine Katılan Öğretmenlerle Katılmayan Öğretmenler Arasında Afet Durumu Açısından Anova Analizi.....	73
Tablo-21: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğretmenlerle Katılmayan Öğretmenler Arasında Değerlendirme Konusunda Ortalama Puan Analizi.....	74
Tablo-22: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğretmenlerle Katılmayan Öğretmenler Arasında Değerlendirme Açısından Anova Analizi.....	74
Tablo-23: İlkyardıma İlişkin Öğrenci Algıları.....	77
Tablo-24: Afet Durumuna İlişkin Öğrenci Algıları.....	81
Tablo-25: Değerlendirme'ye İlişkin Öğrenci Algıları.....	86
Tablo-26: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğrencilerle Katılmayan Öğrenciler Arasında İlkyardım Konusunda Ortalama Puan Analizi.....	89
Tablo-27: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğrencilerle Katılmayan Öğrenciler Arasında İlkyardım Açısından Anova Analizi.....	89
Tablo-28: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğrencilerle Katılmayan Öğrenciler Arasında Afet Durumu Konusunda Ortalama Puan Analizi....	90
Tablo-29: Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğrencilerle katılmayan Öğrenciler Arasında Afet Durumu Açısından Anova Analizi.....	90
Tablo-30: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğrencilerle Katılmayan Öğrenciler Arasında Değerlendirme Konusunda Ortalama Puan Analizi	91
Tablo-31: Sivil Savunma Faaliyetlerine Katılan Öğrencilerle Katılmayan Öğrenciler Arasında Değerlendirme Açısından Anova Analizi.....	91

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil-1: Kriz Ortamında Çözüm Veya Çöküş.....	46
Şekil-2: Kriz Sürecinin İşleyişi.....	49
Şekil-3: İlkyardıma İlişkin Öğretmen Algıları.....	60
Şekil-4: Afet Durumuna İlişkin Öğretmen Algıları.....	65
Şekil-5: Değerlendirme'ye İlişkin Öğretmen Algıları.....	70
Şekil-6: İlkyardıma İlişkin Öğrenci Algıları.....	78
Şekil-7: Afet Durumuna İlişkin Öğrenci Algıları.....	82
Şekil-8: Değerlendirme'ye İlişkin Öğrenci Algıları.....	87

ÖZET

Krizin tanımı konusunda değişik görüşler mevcuttur. Kavram kargaşasına neden olmamak için krizin mümkün olan en geniş tanımını verelim. Kriz, herşeyden önce bir gerilim durumudur. Kriz bir tehdittir ve acil tepki verilmesini gerektirir. Bazılarına göre beklenmedik, bazılarına göre de önceden sinyal verdiği halde belirtilerinin çeşitli nedenlerden dolayı geç ve yanlış anlaşıldığı bir durumdur. Fakat en önemli özelliği gerekli önlemler alınmadığı takdirde, tamamen hayatının sona ermesine varan sonuçlar çıkaran durumdur.

Tarih boyunca toplumların hayatlarında krizler eksik olmamıştır. Ülkemiz de bu kriz yağmurundan nasibini almıştır. Toplum olarak bizim yaşadığımız krizlerle, yönetim literatürüne örnek olay olarak girmiş yaşanmış krizler arasındaki en önemli ve üzücü fark bizim toplumumuzda unutma alışkanlığından dolayı bunlardan yeteri kadar derslerin çıkarılamayışıdır. Bunun sonucu olarak da maalesef gelecek olan yeni bir krizin ülkeyi daha derinden etkileme olasılığı oldukça yüksek görülmektedir.

Krizin nedenleri o kadar çeşitlidir ki, kriz olması için herhangi birisinin çıkıpta kriz var demesine ihtiyaç yoktur. Bu dendiği anda iş işten çoktan geçmiş kriz son aşamasına yani öldürücü darbeyi vurma aşamasına gelmiş demektir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Doğal felaketler; deprem, su baskını, dolu vb.

Makro düzeyde ekonomik belirsizlik ve dalgalanmalar

Teknolojik yenilikler

Hukuki ve politik düzenlemeler

Sosyo-kültürel faktörler

Güçlü rekabet

Kriz yönetimi veya kriz döneminde yönetim yukarıda da değindiğimiz gibi henüz kriz ortaya çıkmadan başlamalıdır, bu durumda can ve mal kaybı en az'a indirmiş oluyoruz. Bu bağlamda kriz yönetimi altı aşamaya ayrılmaktadır; Krizden kaçma, krizi yönetmeye hazırlanma, krizi saptama, krizi dondurma, krizi çözme, ve krizden yarar sağlamadır. 1999 yılında yaşadığımız deprem felaketinde başarılı kurtarmalara imza atan AKUT ekibinin en önemli avantajı, ekip üyelerinin bu tür felaketler için önceden hazırlıklı olmasıydı. Kızılay gibi Türkiye'nin göz bebeği bir kuruluşun yetersiz kalmasında ise hazırlıksız olmanın yattığı artık gizlenemez bir gerçektir. Krizden kaçınmak için yapılabilecek her yöntem denenmelidir. Eğer krize girildi ise kabul edilmeli ve yönetilmelidir. Nasıl ki depremle yaşamaya alışmamız tavsiye ediliyor, bizimde tavsiyemiz de krizle yaşamaya alışmalıyız olacaktır.

Ülkemizde bugün halk eğitimi görevlerinin önemli bir kısmı, Sivil Savunma Müdürlükleri tarafından belirlenen Sivil Savunma Yükümlüleri'ne verilmektedir. Ancak, mevcut uygulamada yükümlüler gönüllü kişiler arasından seçilmemekte ve eğitim yalnızca acil dönemde önem kazanan konuları kapsamaktadır. Yerel düzeyde etkin eğitim kampanyaları için ise, Halk Eğitim Merkezleri'nde açılacak kurslarla halkın farklı kesimlerine ulaşabilecek ve eğitebilecek eğiticilere gereksinme vardır. Sonuç olarak, böyle bir uygulama, hem yerel kaynakları güçlendirecek, hem de yerel artları ve kültürü bilen kişilerce verilecek olan eğitimin daha etkili olmasını sağlayacaktır. Yapıların bilimsel yöntemlere uygun biçimde yapılmaları gerekir. Bu konuya bağlı olarak bir Anket hazırlamış olup, ortadereceli okullar incelenmiştir. Çeşitli ortaokullardan 56 öğretmen ve 545 öğrenci ile anketin soruları cevaplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, Sivil Savunmanın verdiği kursların verimli olduğu saptanmıştır.

SUMMARY

Processes that have been operating since the Earth formed produce natural disasters. Such processes are beneficial to us as humans because they are responsible for things that make the Earth a habitable planet for life. For example, Earthquakes are one of the processes responsible for the formation of mountain ranges which help to determine climate zones on the Earth's surface. Erosion processes, including flooding, landslides, and windstorms replenishes soil and helps sustain life.

Such processes are only considered hazardous when they adversely affect humans and their activities.

Natural Hazards and the natural disasters that result can be divided into different types and include: Earthquakes, Volcanic Eruptions, Tsunamis, Landslides, Floods Subsidence, Impacts with space objects, Hurricanes, Tornadoes, and other Natural Hazards - These are hazards that may not occur naturally, for example, pollution, Disease, and Wildfires.

Natural Hazards can also be catastrophic hazards, which have devastating consequences to huge numbers of people, or have a worldwide effect, these are hazards that occur as a result of human interaction with the environment. They include Technological Hazards, which occur due to exposure to hazardous substances, such as radon, mercury, asbestos fibers, and coal dust. They also include other hazards that have formed only through human interaction, such as acid rain, and contamination of the atmosphere or surface waters with harmful substances, as well as the potential for human destruction of the ozone layer and potential global warming.

Public education and awareness of the hazard is very important in these cases, the existence or non-existence of early-warning systems and lines of communication, availability and readiness of emergency infrastructure, construction styles and building codes, cultural factors that influence public response to warnings; In general, less developed countries are more vulnerable to natural hazards than are industrialized countries because of lack of understanding, education, infrastructure, building codes, etc.

Human intervention in natural processes can also increase vulnerability by development and habitation of lands susceptible to hazards, increasing the severity or frequency of a natural hazard, learning when and where hazardous processes have occurred in the past, the severity of the physical effects of past hazardous processes, the frequency of occurrence of hazardous processes, the likely effects of a process of a given magnitude if it were to occur now, and, making all this information available in a form useful to planners and public officials responsible for making decisions in event of a disaster

Risk Assessment involves not only the assessment of hazards from a scientific point of view, but also the socio-economic impacts of a hazardous event. Risk is a statement of probability that an event will cause x amount of damage, or a statement of the economic impact in monetary terms that an event will cause.

Risk assessment aids decision makers and scientists to compare and evaluate potential hazards, set priorities on what kinds of mitigation are possible, and set priorities on where to focus resources and further study. Risk and vulnerability can sometimes be reduced if there is an adequate means of predicting a hazardous event.

Effective communications and public information systems to inform the public of the imminent danger. The credibility of the sources from which the warning came. If warnings are issued too late, or if there is no means of disseminating the information, then there will not be time enough or responsiveness to the warning. If warnings are issued irresponsibly without credible data or sources, then they will likely be ignored. Thus, the people responsible for taking action in the event of a potential disaster will not respond

Risk Assessment applied by Public Officials (Civil Defense) where they understand hazard assessments and develop risk assessments, they decide where and how resources are to be expended to minimize risk. Civil Defense should work with scientists and engineers to help reduce vulnerability by making planning decisions and building codes that help reduce risk and vulnerability.

Civil defense officials have the primary responsibility to inform the public about imminent dangers based on predictions and warnings issued by scientific community. And the primary responsibility of maintaining an infrastructure that can deal with the emergencies created by a natural disaster. Need to develop plans for evacuation, emergency response, rescue, and recovery.

With this respect I have also prepared a questionnaire which involves requesting whether courses applied by the Civil Defense about natural disasters are effective or not. This questionnaire was adapted in the middle education schools of Lefkoşa city where 56 teachers and 545 students replied it. After statistical presentation and evaluation of the results, I could conclude that Civil defense is actually providing a good public awareness, information, and education about how to manage disasters. All results are presented at the end of the project in the appendix.

BÖLÜM I GİRİŞ

Tehlikeli doğa olayları toplum genelinde gözardı edilmesi, yaşanan acı deneyimlerin çok kısa sürelerde unutulup bellekten silinmesi eğilimleri Türkiye'de egemen bir özelliktir. Depremler sonrasında, toplumda afet zararlarını azaltma ve hazırlıklı olma konularına büyük ilgi oluşmakta, ancak bu ilgi zaman içerisinde hızla kaybedilmektedir. Deprem zararlarını azaltabilmek için bu tutumun değiştirilmesi, hazırlıklı olmaya ağırlık veren farklı bir kültürün yaygınlaştırılması, eğitim ve örgütlenme çalışmalarının sürdürülebilir nitelikte olması, Türkiye'de birincil önemde bir toplumsal proje olarak tanımlanmak zorundadır. Bu proje, uzun dönemli ve çok yönlü çabalar gerektirmektedir.

Toplum genelinde ısrarlı kampanyalar sürdürülmesinin yanı sıra, tüm ilk ve orta dereceli eğitim programlarında etkili bilgilendirme ve araştırıcı-uygulayıcı bilgi taşıyıcıları oluşturacak biçimde öğretim kapsamının ayrıntılandırılarak yürütülmesi, bunun için gerekli görevlerin tanımlanması, başlı başına bir hedeftir. Üçüncü olarak, sivil toplum kuruluşları (STK) ve yerel toplum kuruluşlarının (YTK) oluşturulması ve deprem zararlarını azaltma amaçlı etkinlikler etrafında toplanmalarının özendirilmesi ve gereken desteklerin verilmesi yerinde görülmelidir.

"Yerel ve merkezi yönetimlerde karar veren ve yetkiler üstlenen birim ve kişilerin, yalnızca acil durum yönetimi konularında değil, deprem risklerinin belirlenmesi ve yönetimi konularında da yeterli bilgi sahibi olmalarının sağlanması, dördüncü bir etkinlik alanı oluşturmaktadır" (Özbay P., Salman F., Şahinbeyoğlu G., (1998) Kriz ve Türkiye, TCMB, Ankara, Unpublished manuscript).

Yerleşme birimlerinin planlanmasında ve yapılaşmanın proje ve uygulama aşamalarında rol ve sorumluluklar üstlenen meslek adamlarının, bugün bu açıdan çok yetersiz olduğu görülen meslek eğitimleri sırasında ve meslek uygulamalarında, deprem konusunda bilgi ve yetkinlik düzeylerinin geliştirilmesi, Türkiye için bir başka yaşamsal hazırlılık projesi olarak durmaktadır.

Tüm bu kesimlerin zarar azaltıcı önlemlerin önemini anlaması, bu konularda eğitilmesi ve konuyu sahiplenmesi gerekmektedir. Sürdürülebilirliği sağlamak için yerel düzeyde mevcut olan kurumların güçlendirilmesi, yerel farklılıkların göz önünde bulundurulması, yapılan çalışmaların etkin biçimlerde halka duyurulması, tüm bu eğitim ve çok sektörlü yerel örgütlenmeler için yasal düzenlemelerin yapılması gerekir.

Gerek acil durum ortamında yapılması gerekenler, gerekse zarar azaltıcı önlemleri alarak depremlere hazırlıklı olma ve risk yönetiminde deneyim kazanma konuları, her konumdaki yurttaşların bilgisi ve dikkati içine çekilebilmelidir. Bu nedenle topluluk ve bireylere, toplumun her kesitinden ulaşılabilmesi gerekir. Bu amaçla genel medya, çalışma ortamı ve iş çevreleri, bireysel ilgi alanları (hobiler) ve spor, her türlü iletişim ortamları, halk eğitim merkezleri, ibadet merkezleri gibi insanların biraraya geldiği yerler, hatta kahvehaneler vb. yerler aracılığıyla, her kanaldan yurttaşla erişilmesi önemsenmesi gereken bir temel ilkedir.

Bakanlıklar ya da Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü gibi merkezi yönetim birimlerince eşgüdümü sağlanacak görsel-işitsel kampanyalarda (üniversiteler, meslek kuruluşları, medya kuruluşları, özel kuruluşlar gibi) pek çok ilgilinin rol alması olanaklıdır. Bu tür kampanyaların düzenli aralıklarla sürdürülmesi, toplumun farklı kesimlerini ayrı ayrı hedeflemesi düşünülmelidir.

Bu tür kampanyalarda üzerinde durulması gerekenler, yaşam çevresinde karşılaşılan riskleri tanıtmak, risklerden kaçınma ya da bunları azaltacak yöntemleri öğretme, sigorta sistemlerine katılımı özendirme; daha güvenli yaşam-iş çevrelerinin nasıl yaratılabileceğine ilişkin örnekler gösterme; yurttaşlara hakları ve sorumluluklarına ilişkin konularda bilgilendirme girişimleri olmalıdır.

Ülkemizde bugün halk eğitimi görevlerinin önemli bir kısmı, Sivil Savunma Müdürlükleri tarafından belirlenen 'Sivil Savunma Yükümlüleri'ne verilmektedir. Ancak, mevcut uygulamada yükümlüler gönüllü kişiler arasından seçilmemekte ve eğitim yalnızca acil dönemde önem kazanan konuları kapsamaktadır. Sivil Savunma Müdürlüklerinin yürüttükleri bu uygulamanın yükümlülükten çıkarılıp, istekli sivil toplum örgütleri üyelerine ve halktan gönüllülere verilecek şekilde değiştirilmesi ve eğitim kapsamının genişletilerek risk belirleme ve zarar azaltma eylemleri konularını da kapsaması, verilen eğitimin etkinliğini artıracaktır.

Yerel düzeyde etkin eğitim kampanyaları için ise, Halk Eğitim Merkezleri'nde açılacak kurslarla halkın farklı kesimlerine ulaşabilecek ve eğitebilecek eğiticilere gereksinim vardır. Böyle bir uygulama, hem yerel kaynakları güçlendirecek, hem de yerel şartları ve kültürü bilen kişilerce verilecek olan eğitimin daha etkili olmasını sağlayacaktır.

Yerel düzeyde ilk ve orta öğretim ve Halk Eğitim Merkezleri öğretmenleri, valilik birimleri, belediyeler, sivil toplum örgütleri, özel sektör görevlileri, medya çalışanları eğitici olarak görev alabilirler. Bu kişilerin, özel olarak hazırlanacak eğitici el kitapları kullanılarak eğitici olarak yetiştirilmeleri ve daha sonra onların toplumun farklı kesimlerine ulaşmalarını sağlamak üzere kurgulanan bir eğitim modeli uygulanabilir.

Eğitici eğitimi tamamlandıktan sonra yerel eğitimcilerin, bu eğitimi halkın farklı kesimlerine götürebilmeleri için düzenlemeler yapılması gerekir. Bu düzenlemede Valilik, eşgüdüm işlevini üstlenmelidir. İlk ve orta öğretim öğrencileri ve halk eğitim merkezi öğrencileri için yürütülecek çalışmalar İl Milli Eğitim, Sivil Savunma ve Bayındırlık Müdürlükleri'nin ortaklaşa çalışmaları ile gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmalarda belediyeler, sivil toplum örgütleri ve ilgili meslek odaları ile işbirliği yapılması da önemlidir. Eğitim ve bilinçlenme çalışmaları kapsamında görev yapacak eğitimcilere ve eğitim programına katılanlara sertifikalar verilmesi eğitimin sürdürülmesi için motivasyon yaratabilir.

Yetişkin halk kesimleri için hazırlanacak programların içeriği, deprem zararlarının azaltılabileceği ve zarar azaltmanın yanı sıra, hazırlıklı olma gereği konularını işlemeli ve yapılması gereken eylemleri tanımlamalıdır. Geliştirilecek eğitim materyali, bu eğitimi verecek olan eğitimciler için hazırlanacak bir 'Eğitici El Kitabı' ile desteklenmeli, bu el kitabında eğitimin hangi yöntemler kullanılarak verileceği açık adımlarla verilmelidir.

Yetişkin eğitiminde katılımcı yöntemlerin nasıl kullanılacağı, eğitim süresince yaptırılacak uygulamalı grup alıştırmaları, simülasyonlar ve eğitime destek olacak görsel malzemelerde bu kitap ile birlikte kullanılmak üzere hazırlanmalıdır. Ülkemizdeki geçmiş depremler ile ilgili görsel malzemeler ve bilgiler de kapsanmalıdır. Krizden kaçınmak için yapılabilecek her yöntem denenmelidir. Eğer krize girildi ise kabul edilmeli ve yönetilmelidir. Kriz dönemlerinde uygulanacak en ve tek önemli şey doğruyu söylemek ve hemen söylemektir. Erteleme öldürebilir. Nasıl ki depremle yaşamaya alışmamız tavsiye ediliyor, bizimde tavsiyemiz de krizle yaşamaya alışmalıyız olacaktır.

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları üzerinde durulmuş, araştırmada geçen bazı kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1. Problem Durumu

Örgütler, birer sistem olarak toplumun alt sistemleridir. Bu alt sistemlerin işlevi, sistemi yaşatmaktır. Sistemin içinde bir alt sistemin var olmasının nedeni, insanların demokratik bir ortamda güven ve huzur ortamı içinde yaşamalarını sağlamaktır.

Sistem, belirli bir amacı gerçekleştirmek için birlikte çalışan ve birbirini etkileyen parçalardan oluşan bir bütündür. Diğer bir anlatımla, parçaları bağımsız ve birbirleriyle ilişkili bölünmez bir bir bütün olarak tanımlanan sistem, alt bağımsız parçalardan oluşur. "Sistemin temel öğelerini; birden çok bileşen, bileşenlerarası ilişkiler ve bileşenlerden meydana gelen bir bütün oluşturur. Bu bileşenler örgütün amacı doğrultusunda, bileşenlerin temel işlevleri dikkate alınarak isimlendirilir" (Başaran, 1998: 242-243).

"Eğitim kurumları (okullar) toplumsal açık bir sistemdir. Örgütsel açıdan okul, çevresindeki sistemlerden girdiler alan, onlara çıktılar vererek hizmet eden, birbirine bağımlı alt sistemlerden oluşan, çevre sistemleriyle sınırlanmış bir bütündür" (Carroll, Tosi, 1977).

Her sistemin olduğu gibi okulunda alt sistemleri vardır. Alt sistemlerde sistem özelliği gösterirler. "Bu alt sistemler; üretim alt sistemleri, alışveriş alt sistemleri, uyarılma alt sistemleri ve yönetim alt sistemleri olarak isimlendirilirler" (Başaran, 1982: 88-95). Bu alt sistemler birbirini etkileyerek örgütün amacını gerçekleştirmeye çalışırlar.

Normal durumlarda ve koşullarda işbirliğini devam ettiren sistemler, birdenbire ortaya çıkan ve kestirilemeyen, beklenmedik ve olağanüstü durumlarda işlerliğini kaybetmeye başlarlar. Sistemin normal çalışma düzenine girebilmesi için uygulanan yönetim biçimi "kriz yönetimi" olarak isimlendirilir.

Örgütlerde krize yol açan iç dış etmenler vardır.İ etmenler daha çok örgütten, yönetimden, yöneticiden, personelden, bütçeden, teknik donanımdan ileri gelen etmenlerdir.

"Kriz e yol açan dış ya da çevresel etmenler ise, genellikle ülkenin coğrafi konumu, sosyal, siyasal, ekonomik ve güvenlik durumu ve sorunları; ülkede meydana gelen siyasal ve hukuksal değişiklikler, ekonomik krizler, teknolojik yenilikler ülkede veya bölgede meydana gelen doğal afetler (sel, deprem, yangın, evre kirliliği v.b.) güvenlik ve terör olayları, sosyal patlamalar ve huzursuzluklardır" (Dornbusch R., (1998) World Economic Trends, VII, 5, Trans-national Research Corporation, New Jersey).

Toplumumuzu etkileyen Ağustos 1999 Kocaeli depremi de bir doğal afettir ve okul sisteminin çalışmasında krize neden olan bir dış etkendir. 17 Ağustos 1999 tarihinde İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bolu, Eskişehir ve Bursa'da yaşanan 7,4 byklğindeki Marmara depremi ile 12 Kasım 1999 da Bolu'da meydana gelen 7,2 byklğindeki depremden dolayı Milli Eğitim Bakanlığı çok büyük kayıplar vermiştir. Bu safhada en önemli şey hızdır. Bu safhada krizi çözmek için ulaşılabilecek i ve dış kaynaklar kullanılarak çözüm arayışına gidilir. Sorunu çözmenin temel kuralı problemin nedenlerini tespit etmekle başlar. Bir ekip acil müdahaleyi yaparken örgüt normal fonksiyonlarına devam etmelidir.

Tablo-1

İllere göre vefat eden öğrenci ve öğretmenlerin dağılımı

İller	Vefat Eden Öğretmenler %		Vefat Eden Öğrenciler %	
Kocaeli	85	0.60	998	0.72
Sakarya	26	0.18	138	0.10
Yalova	17	0.12	109	0.7
İstanbul	3	0.3	109	0.7
Bolu	11	0.7	24	0.3
Bursa	0	0	7	0.07
Eskişehir	0	0	2	0.03
TOPLAM	142	1	1387	1

Kaynak: www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b9a.htm

Yukarıdaki tabloda açıklandığı üzere, Kocaeli'nde 85, Sakarya'da 26, Yalova'da 17, İstanbul'da 3 ve Bolu'da 11 olmak üzere toplam 142 öğretmen ile Kocaeli'nde 998, Sakarya'da 138, Yalova'da 109, Bolu'da 24, İstanbul'da 109, Bursa'da 7 ve Eskişehir'de 2 olmak üzere toplam 1387 öğrenci hayatını kaybetmiştir. Bunların dağılımı tablo I de gösterilmiştir. Vefat eden öğrencilerin; 13 ü okulöncesi, 1073 ü ilköğretimde ve 301 i ortaöğretimde öğrenim görmekteydi.

Ayrıca, MEB'e bağlı okul ve kurumlardan 102 bina yıkılmış yada kullanılamaz duruma gelmiştir ve 1503 bina ise çeşitli derecelerde hasar görmüştür. Bunların dağılımı tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo-2

MEB'na okul ve kurumlarda hasarın illere göre dağılımı

İl	Yıkılan veya yıkılması gereken bina sayısı %		Onarılabılır							
			Ağır hasarlı bina sayısı %		Orta hasarlı bina sayısı %		Hafif hasarlı bina sayısı %		Toplam %	
Bolu	9	.9	39	.66	48	.15	44	.5	185	.12
Bursa	11	.10	0	0	10	.3	85	.9	95	.6
Eskişehir	1	.1	0	0	3	.1	29	.3	32	.2
İstanbul	28	.28	0	0	99	.31	659	.60	758	.50
Kocaeli	19	.19	16	.26	50	.16	144	.13	210	.14
Sakarya	31	.30	0	0	86	.27	91	.8	177	.11
Yalova	3	.3	5	.8	21	.7	20	.2	46	.5
TOPLAM	102	.100	60	.100	317	.100	1126	.100	1503	.100

Kaynak: www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b9a.htm

Deprem bölgesinde toplam 102 MEB'na bağlı okul veya kurum yıkılırken, 60 bina ağır hasar görmüş, 317 bina orta derecede hasar görürken, 1126 bina da hafif derecede hasar görmüştür.

Depremden etkilenen öğretmen ve öğrencilere yönelik bir dizi tedbirler alınmıştır. Bu doğrultu da deprem bölgesinden çeşitli sebeplerle 4360 öğretmenin başka illere ataması yapılmış, 11614 öğretmende deprem bölgesindeki illere atanmıştır. Bunların dökümü aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo-3

Deprem bölgesindeki illerden ayrılan öğretmen sayıları

İller	Sayısı	%
Bolu	368	8.44
Bursa	124	2.85
Eskişehir	68	1.55
İstanbul	609	13.96
Kocaeli	1664	38.16
Sakarya	1096	25.15
Yalova	431	9.89
Toplam	4360	100

Kaynak: www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b9a.htm

Depremden etkilenen öğretmenlere yönelik alınan tedbirler doğrultusunda; Bolu'dan 368, Bursa'dan 124, Eskişehir'den 68, İstanbul'dan 609, Kocaeli'nden 1664, Sakarya'dan 1096 ve Yalova'dan 431 öğretmen deprem bölgesi dışına atandırılmışlardır.

Tablo'da görüldüğü gibi en yüksek deprem bölgesinden ayrılan öğretmen sayısı Kocaeli'de (%38.16) ve en düşük deprem bölgesinden ayrılan öğretmen sayısı ise Eskişehir'de (1.55). Kocaeli'de öğretmenlere yönelik alınan tedbirler yetersiz olduğundan dolayı ayrılan öğretmen sayısı yüksektir.

Tablo-4**Deprem Bölgesindeki İllere Atanan ve Yer Değiştirilmesi Yapılan Öğretmen Sayıları**

iller	Ataması yapılan %		Yer değiştirmesi yapılan %		Toplam %	
Bolu	435	.5	188	.9	623	.5
Bursa	727	.8	442	.22	1169	.10
Eskişehir	350	.4	200	.1	550	.5
İstanbul	6034	.63	780	.39	6814	.59
Kocaeli	1291	.13	195	.10	1486	.13
Sakarya	678	.6	100	.5	778	.6
Yalova	99	.1	95	.4	194	.2
Toplam	9614	.100	2000	.100	11614	.100

Kaynak: www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b9a.htm

Depremden etkilenen öğretmenlere yönelik alınan bir dizi tedbir kapsamında Bolu'ya 435, Bursa'ya 727, Eskişehir'e 350 , İstanbul'a 6034 , Kocaeli'ne 1291, Sakarya'ya 678, Yalova'ya 99 olmak üzere toplam 9614 öğretmen atandırılırken, Bolu'188, Bursa'da 442, Eskişehir'de 200, İstanbul'da 780, Kocaeli'nde 195, Sakarya'da 100, Yalova'da 95 olmak üzere toplam 2000 öğretmenin de yeri değiştirilmiştir.

"Öğrencilere yönelik olarak da, öğrencilerin eğitimlerini sağlıklı ve iyi bir ortamda sürdürebilmeleri için; ülke genelinde yatılılık olanağına sahip YİBO ve PİO' lar da 17508, orta öğretim pansiyonlarından ise 14396 olmak üzere 31904 kontenjan ayrılmıştır. Parasız yatılı öğrenim görecekle rin her türlü ihtiyaçları karşılanacak şekilde önlemler alınmıştır, çocuklarını yatılı okullara götürmek isteyen velilerin yol masrafları bakanlıkça karşılanmıştır" (www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b9a.htm).

Ayrıca sağlık, barınma , gıda, giyim ve kırtasiye ihtiyaçlarına yönelik tedbirler alınmış, psiko-sosyal ve rehberlik hizmetleri de sağlanmıştır. Tüm bu işlemler büyük bir kaynak tüketimine neden olmuştur. Kriz yönetiminde önemli olan, krizden kaçmak değıl, örgütün dışından gelen ve önceden kısa sürede kestirilemeyen krizi zamanında , gerekli yönetsel ve ussal önlemler alarak ve bunları başarıyla uygulayarak yönetmektir. Kriz yönetiminde üç önemli aşama vardır. Bunlar; kriz öncesi önlemler dönemi, kriz dönemi ve kriz sonrası dönemidir.

Eğitim kurumlarında bu aşamalara işlerlik kazandırılması "sivil savunma kolları"na verilmiştir. Okul sivil savunma kolu öğretmenler yasasının 38(3) ve 102. maddelerine dayandırılarak çıkarılan "Eğitsel Kol Etkinliklerinin Ders Saatlerine Denkliğı Tüzüğü" ne uygun olarak işlevini sürdürmektedir. Tüzüğün 3. maddesine göre, diğer eğitsel kollarda olduğı gibi, sivil savunma koluda; "öğrencilerin gerek derslerde gerekse okulun genel hayatı içinde kişisel gelişmelerini, toplumsal eğitimlerini yurt severlik ve yardım severlik ile ödev ve sorumluluk duygularını besleyip güçlendirmek, onları ulusal ve toplumsal hayatın gerektirdiğı iş bölümüne ve iş birliğine alıştırmak, boş zamanlarını iyi kullanma ve iyi alışkanlıklar kazandırmayı amaçlamaktadır" (Ek A 25/1985 sayılı öğretmenler yasası).

Bu genel amaçların yanında diğer eğitsel kol etkinliklerinden farklı olarak sivil savunma kolunun özel amaçları şöyle belirtilmiştir:

- Öğrencilerin okul hayatına mümkün olduğı kadar geniş ölçüde katılmalarını ve kendi kendilerini yönetmeye çalışmalarını sağlamayı amaçlar
- Eğitici kol etkinliklerinde grup çalışmalarının olduğı kadar ferdi çalışmaların da gelişmesi amaçlanır
- Öğrencilerin planlama yeteneklerinin geliştirilmesine gayret gösterilir

Sivil savunma kolu çalışmaları yapılması zorunlu faaliyetlerdendir. Bu alışmalar retmen gözetimi ve rehberliğinde, "Eğitici Kol Etkinlik Tüzüğüne" göre yürütülür. Buna göre tüm eğitim kurumlarında rehberler ve öğretmenler görevlendirilir. Bu ğretmenler sosyal kol mevzuatını hazırlar ve sonra öğrencileri seçerler. Bu ğrenci etkinliğini başkan ve kol etkinliği yapılandırılır. Yıllık program hazırlanır. Bu temel ilkeler doğrultusunda Sivil Savunma kolunun örgütsel konumu şöyle belirlenmiştir:

1.1. Örgütsel Amaçlar

- Sivil Savunmayı, amaçlarını ve önemini öğretmek
- Depreme karşı alınması gereken tedbirleri almak
- Yangından en az zararla kurtulmak
- Su baskınlarından en az zararla kurtulmak

1.2. Yönetsel Amaçlar

- Sivil savunma hizmetlerini tüm bölgeye yaymak
- ğrecileri ulusal ve toplumsal hayatın gerektirdiği işbölümü ve işbirliğine alıştırmak
- Öğrencilerin dev ve sorumluluk duygusunu besleyip güçlendirmek
- Duyarlı vatandaşlar yetiştirmek

1.3. Eğitsel Amaçlar

- Okul binasını korumak
- Çevreyi korumak
- İlkyardım ilkelerini kavramak

- Depreme karşı alınacak önlemleri kavramak
- Su baskınlarına karşı alınacak tedbirleri kavramak
- Yangına karşı alınacak tedbirleri bilmek

Sivil savunma kolu üyeleri, kendi başkanlarını, yönetim kurulunu seçmede, etkinliklerini planlamada ve faaliyetlerini uygulamaya koyma da özerktir. Sivil Savunma etkinlikleri okulların eğitim programlarının önemli bir parçasıdır. Bu eğitsel kol öğrencilere birlikte çalışma, öğrenme, kriz döneminde kendisini ve çevresindekileri yönetebilme yeteneği kazandırır.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı KKTC'de ortaöğretim kurumlarında uygulanan Sivil Savunma eğitsel kollarının genel bir değerlendirmesini yapmak, karşılaşılan sorunları belirleyerek eğitici çalışmaların amaca uygun yapılmasına, geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Araştırma bu genel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

3. Problem

- a. Eğitici çalışmalar yönetmeliğinde belirtilen amaca ulaşmakta mıdır?
- b. Eğitici çalışmalar, amaçlar doğrultusunda uygulanan yöntemler etkili midir?
- c. Uygulamalarda karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- d. Eğitici çalışmalarla ilgili yönetici ve öğretmenlerin görüş ve önerileri nelerdir?

3.1. Alt Problemler

Ayrıca başta deprem olmak üzere su baskınları, yangınlar, zehirlenmeler,

yaralanmalar, şok durumları ve benzeri olaylarla karşılaşan öğretmen ve öğrencilerin hareket tarzlarının da belirlemek maksadıyla aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır:

1. Sivil Savunma faaliyetlerine yönelik sorular
2. İlk yardıma yönelik sorular
3. Yangına karşı alınacak tedbirler
4. Depreme karşı alınacak tedbirler
5. Sel ve su baskınlarına karşı alınacak tedbirler

4. Araştırmanın Önemi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 1995 yılında çok büyük bir orman yangını yaşamış, ayrıca her yıl daha küçük çaplı da olsa orman yangınları yaşamış, büyüklü küçüklü su baskınlarıyla karşı karşıya kalmış, Türkiye'de yaşanan büyük depremlere şahit olmuş, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sivil Savunma Başkanlığı derhal anavatanın yardımına koşmuş ve kurtarma faaliyetlerine katılmıştır.

Bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti genelinde yaygın olarak görev yapan Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığı bu çalışmalarını okullara da yayarak öğretmen ve öğrencileri de bilinçlendirmek amacını gütmektedir.

Bu maksatla hazırlanmış bir bilimsel çalışma yoktur.. Bu nedenle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde orta dereceli okullardaki sivil savunma kollarının etkinlik durumunu araştıran kriz yönetimi adlı bu çalışma önemlidir.

Öğretmenler ve öğrenciler gerek okul yaşamlarında gerekse günlük yaşamlarında bir çok değişik olayla karşılaşmaktadırlar. Bu olaylar karşısında derslerde gördükleri konuları uygulama fırsatı bulacaklardır, görev yaptıkları eğitimsel kolun etkinlik derecesini görebilmek için çok önemlidir.

5. Sayıtlılar

Anket ile elde edilen bilgi ve istatistiki veriler doğrudur. Veri toplama aracı olan anket, araştırma ve uzman görüşlerine dayandırılmış, geçerlilik ve güvenilirliğe sahiptir.

- Ankette 3 alt faktör altında toplanan maddeler tek bir faktöre ölçer.
- Anketi cevaplayan öğretmen ve öğrenciler doğru cevap vermişlerdir.
- Örnekleme yöntemi evrenin yapısına uygun olup, örneklem grupları evreni temsil edici niteliktedir.
- Kullanılan çözümleme yöntemleri verilerin doğasına ve araştırmanın amacına uygundur.

6. Sınırlamalar

Bu araştırma;

1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetin'de Sivil Savunma kolu kuran orta dereceli okullardaki eğitsel kol öğretmenleri ile eğitsel kolda görevli olmayan orta dereceli okullardaki öğretmenlerle,
2. Sivil Savunma eğitsel kolunda görev alan öğrencilerle
3. 2002-2003 eğitim yılı ile,
4. Bulgular, araştırmada izlenen yöntem ve araç olarak kullanılan anketle sınırlı tutulmuştur.

7. Tanımlar

Eğitsel Kol: Okullarda yürütülen ders saatleri dışında yapılması zorunlu, rehber öğretmen gözetiminde yürütülen ortak ilgi ve isteği bulunan öğrencilerin katıldığı eğitsel bir kuruluştur (ARTÜRK, 2002).

Rehber Öğretmen: Rehberlik uzmanlığı alanında okullarda görev alan öğretmendir (ARTÜRK, 2002:120).

Kriz: Bir örgütün üst düzey hedeflerini ve işleyiş düzenini tehdit eden, bazende örgütün yaşamını tehlikeye sokan ve ivedi tepki gösterilmesini gerektiren; örgütün kriz öngörme ve önleme mekanizmalarının yetersiz kalmasına neden olan, örgütte gerilim yaratan bir durumdur (Can, 1997).

8. Kısaltmalar

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKUT	: Arama Kurtarma
ICM	: Kriz Yönetim Enstitüsü
KYE	: Kriz Yönetim Ekibi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PİO	: Parasız Yatılı İlköğretim Okulu
YİBO	: Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
YTK	: Yerel Toplum Kuruluşları
PRCI-İCO	: Public Research Corporation Institution-Impulse Co.
K.K.T.C.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M	: Madde
$\bar{X}$ Deney	: Deney Grubunun Ortalaması
$\bar{X}$ Kontrol	: Kontrol Grubunun Ortalaması
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
S.S.	: Standart Sapma
D	: Derecelendirme
S.P.S.S	: Statistical Package for Social Sciences

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma kapsamına giren dokümanlar, araştırma problemi açısından, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve yabancı ülkelerde yapılmış ilgili yayın ve araştırmalar, başlıkları adı altında ayrı ayrı sunulmuştur.

1. Yurt İçi

Yurt içinde bu konuda yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Makro düzeyde çalışma alanına yakın olan Bekir Artürk (2002) İlkokullarda Eğitici Çalışmalar Konulu Yüksek Lisans Tezidir. Yurt içinde bu tür çalışmalar olsa da yayınlanmadığından dolayı, bu çalışmalardan faydalanmak zor olur. Bu araştırma sonucunda; ilkokullarda görevli öğretmenlerin eğitici çalışmalar konusunda orta derecede yeterli olduğu, bu çalışmalar için öğretmenlere ayrı ücret ödenmesi gerektiği, bu çalışmaların gerekliliği Görüşüne ilgililerin orta derecede katıldığı, yöneticilerin yeterli desteği orta derecede sağladığı, rehberliği az derecede gerçekleştirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır, (Artürk 2002).

2. Yurt Dışı

“Kriz Zamanı Yönetimi” isimli araştırma; Beş bölüm halinde hazırlanmıştır. Bu araştırmada krizin boyutları, çözümü, insanların üzerindeki etkisi, çalışanların yeniden özendirilmesi ve krize karşı geleceğe dönük planlamanın üzerinde durulmuştur. Genel olarak , krizin insanlar üzerindeki etkisinin kriz çözülse bile devam ettiğinden örgüt üzerinde önemli baskıları olduğu, krizin dış kökenli ve iç kökenli olmak üzere iki gruba ayrılabilceği belirtilmektedir. Yazara göre yöneticiler krizi çözümlemeli, krizin insanlar üzerindeki manevi zararını onarmalı ve mümkün olduğu kadar krizin tekrarlanmaması için önlem almaya çalışmalıdır, (Tack, 1994).

Yöneticiler krizle karşılaştıklarında mutlaka bir problem çözümüleme planı geliştirmelidir. Bu plan iki yönlü olmalıdır; biri krizin tekrarlanmaması için önlem alırken diğeri ise, beklenmeyen bir sorun ortaya çıktığında derhal uygulanacak işlemler saptanır.

"Kriz ve Stres Ortamında Yönetim" isimli araştırma iki bölüm halinde hazırlanmıştır. Hazırlanan araştırmanın birinci bölümü kriz dönemlerinde yönetim olup ikinci bölümde kriz ortamında stres yönetimidir. Kriz dönemlerinde yönetim üç bölüm halinde incelenmiştir. Birinci bölümde kriz döneminde yönetim, krizn tanımı, analizi, sistemleri ve kaynakları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde kriz sürecinin aşamaları ve sonuçları incelenmiş, kriz süreci ve nedenleri kriz, kriz sonrası ve plan dışı değişiklikler üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde kriz yönetim programı, kriz yönetim süreci, etkin liderlik, halkla ilişkiler ve iletişimin önemi vurgulanmıştır, (Tutar, 2000).

"Kriz Ve İşletme Yönetimi" isimli araştırma'nın dört bölüm halinde hazırlanmıştır. Bu araştırmada ilk olarak krizle ilgili genel bilgiler verilmiş, ikinci bölümde kriz ve işletme yönetimi üzerinde durulmuş. Üçüncü bölümde ise Türkiye Cumhuriyeti'ndeki 5 Nisan kararlarına bağlı alaral yaşanan krizin etkileri üzerine bir araştırma incelenmiş. Son bölümde ise kriz yönetimi ile ilgili faydalı bilgiler sunulmuştur, (Tüz, 2001). Araştırmada sonuç olarak; kriz genel olarak bir örgütün normal düzenini bozan acil bir durumdur. Bu acil durum örgütün kendi sistemindeki yetersizliğinden kaynaklanabileceği gibi, doğal afetlerden, ülke ekonomisindeki değişikliklerden, çeşitli değişimlerden kaynaklanabilir. Neden olursa olsun iyi bir örgüt yönetimi genel anlamda krizi tahmin edebilir ve yönetir.

Bu araştırmada kriz yönetimi, kriz öncesi yönetim yapısının oluşturulması, kriz anında yönetim ve kriz sonrası yönetim olarak üç boyutta incelenmiştir.

"Kriz Geliyorum Der! Kriz İletişimi Ve Yönetimi" isimli araştırma sekiz bölüm halinde hazırlanmıştır. Bu araştırma daha ziyade kriz iletişimi ve yönetimi üzerinde durmaktadır. Birinci bölümde kriz hakkında genel bilgiler verilirken, ikinci bölümde kriz yönetimi incelenmiş ve kriz yönetimi için reçeteler verilmiştir. nc bölümde kriz yönetiminin kritik başarı faktörü olan kriz iletişim üzerinde durulmuştur. Diğerk bölümlerde krizle ilgili faydalı bilgiler ve kaynaklar verilmiştir, (Kadıbeşegil, 2002).

Araştırmaya göre önemli olan kriz olmayan ortamlarda krize hazırlıklı olmaktır. Her örgütün elinde mutlaka bir kriz planı olmalıdır. Temelde kriz her zaman vardır ve değişik kimliklerle etrafımızda dolaşmaktadır.

Krizi korkulacak bir rüya olmaktan çıkarak üç temel faktör ise; dürüst olmak, şeffaf olmak, etik olmaktır. Krizin üstesinden gelebilmek için krizi yönetmek, krizi yönetmek içinde kriz yönetimini bilmek ve bunu iletişim sürecine taşımak gerekir.

"Değişimde Değer Yaratmak, Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde alışanın El Kitabı" adlı araştırma'da, içinde bulunduğumuz yüzyıl örgütleri gittikçe hızlanan değişimlerin koşullarına özgü farklı stratejiler geliştirmeye zorlamaktadır. Hayatın bir parçası haline gelen değişimlerin sebepleri etki alanımız dışında kalsada, sonuçları itibariyle yeniden yapılanmaya yol açmaktadır. Gerginliğin arttığı dönemler, örgüt ortamında yaşıyan insanlar üzerlerine düşen görevleri en iyi şekilde yerine getirmeliler, (Kadıbeşegil, 2002:112).

Değişimi doğru anlamaya, zorluklarını ve fırsatlarını tanımaya, yeniden yapılanmanın bütünlüğü içinde kendi konumlarını ve rollerini belirlemeye, değişimlerle başa çıkma stratejileri geliştirmeye yönelik bilgi veren bu araştırma da verimliliği en üst düzeyde tutmak hedeflenmiştir.

Aynı araştırmada krizlerin kaynağı, Krizlerin bir fırsat olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca krizin günlük çalışma hayatına yansımaları ve çözümleri belirtilmiştir. Krizde etkin yönetimin dört boyutu belirtilmiştir. Bunlar Stratejik yönetim , Teknik ve yapısal yönetim, İletişim, Psikolojik ve kültürel öğelerin yönetimidir.

Kriz ortamında yöneticiden beklenen yeni çözümler üretmek ve çalışanları bu çözüm etrafında kenetlemektir. Lider, Çalışanların saygı ve güvenini kazanmalı, örgütün hedefleri doğrultusunda harekete geçmelerini sağlamalıdır. Bu süreçte insan kaynakları çok önemlidir. Çalışanlarıyla barışık olmayan bir örgütün krizden başarıyla çıkması imkansızdır.

Örgüt yönetimi geleceği tasarlamalı, bunu üyeleriyle paylaşmalı onlara güç vererek harekete geçirmelidir. Lider, çalışanlarla sürekli temas halinde olmalı, iyimser olmalı ve bunu çevresine yansıtmalıdır. Çünkü kriz yönetimi, farkını fark ettiren lidere en çok ihtiyaç duyulan zamandır.

"Krizde Liderlik isimli makale'de; kriz anında bir liderde bulunması gereken özellikler üzerinde durulmuştur. Buna göre lider birleştirici olmalı, harekete geçirmeli, iz bırakmalı değişiklik yaratmalıdır" (www.shop.link.com.tr/kaynaydergiyazi.sayı.6).

Gerçek liderin kriz dönemlerinde ortaya çıktığını belirtildiği bu makalede kriz dönemleri insanların koşulların değiştirilmesini ve fark yaratılmasını istedikleri dönemler olduğu belirtilmiştir.

“Krizde Liderliğin Mihenk Taşı” isimli makalede; Liderliğin vizyonundan bahsedilmekte, doğru vizyonun özellikleri şöyle sıralanmaktadır. Vizyonu paylaşmak için yapılması gerekenlerin de belirtildiği makalede, vizyonun lüks değil gereklilik olduğu, vizyon olmadan çalışanların birbirleriyle çelişen hedefler peşinde koşacakları belirtilmektedir, (Etkin, 2001).

Vizyon sahibi bir lider; örgüt için arzu edilen gelecekle ilgili bir imaj yaratır ve bunu insanlarla paylaşır ve aktarır. Bu sayede vizyonu eyleme dönüştürecek kişilere güç kandırır.

“Kriz Döneminde Performans Ölçütleri” isimli makalede; kriz sonrası küçülme sürecinde gözönünde bulundurulması gereken değerlendirme kriterleri incelenmektedir. Buna göre liderin üzerine düşen en önemli sorumluluk adaletin korunması, başka deyişle işin sürdürülmesini sağlayan insani ve ahlaki koşulların devam ettirilmesidir. Bu nedenle iki konu önem kazanır. Bunlardan biri örgütün ayakta kalmasını sağlamak diğeri ise, kişisel ve duygusal nedenler yerine, gerçek nedenlere odaklanmaktır. Krizin kaynakları belirtilmiş, Kriz anındaki stratejiler üzerinde durulmuştur. Kriz esnasında nasıl davranılması gerektiğini anlatan makalede krizin morali bozulmayan, motive eden bir lider etrafında kenetlenmiş bir takımla aşılabacağı belirtilmektedir, (Daban, 2002).

“Olağan Üstü Durumlarda İşletmelerde Yönetim sorunları” adlı makalede; kriz durumunda ortaya çıkan örgütsel ve yönetsel sorunlar üzerinde durulmuş ve kriz yönetiminin nasıl olması gerektiği belirtilmiştir. Günümüze kadar ne eksiksiz bir kriz teorisi ne de eksiksiz kriz yönetim teorisi ortaya konamamıştır, (Alkan,2001).

Bu güne kadar yapılan araştırmalar, krizin sebepleri ve yönetimi konusunda genel bir zemin hazırlamaya başlamıştır denilmektedir, (Türkel, 2001).

ORSA Public and Relations, Marketing & Corporate Communications'ın "Kriz Yönetimi ve İletişimi" adlı makalesi; Kriz yönetimi ve iletişimi için genel bir yaklaşım verilmiş olup her örgütün kendi kültürüne göre uyarlayabileceği bazı ip uçları sunulmuştur. Kriz dönemleri iyi yönetilebilirse ve değerlendirilebilirse örgütlerin güven tazeledikleri ve itibarlarını toplumun her kesimine etkili bir şekilde yansıttıkları dönemler de olabilir. İletişimcilerin gözlüğü ile baktığımız zaman, "krizin üstesinden gelebilmek için krizi yönetmek, krizi yönetebilmek içinde kriz yönetimini bilmek ve iletişim süreçlerine taşımak gerekir, denilmektedir, (www.orsa.com.tr/mcont.html).

PRCI- ICO/ Turkey' in "KRİZ YÖNETİMİ VE İLETİŞİMİ" konulu makalesi; Kriz dönemlerinin, iyi yönetilebilirse örgütlerin güven tazeledikleri ve itibarlarını toplumun her kesimine yansıtabildikleri dönemler olabileceği belirtilmektedir, (www.prciturkey.com/kriz.html).

Ayrıca iletişimci gözlüğü ile bakılınca ise, "krizin üstesinden gelebilmek için krizi yönetmek, krizi yönetmek için de kriz yönetimini bilmek ve bunu iletişim sürecine taşımak gerekir" denilmektedir. Makalede kriz yönetimi ve iletişimi için genel bir yaklaşım verilerek her örgütün kendi kültürüne göre uyarlayabileceği ipuçları da verilmektedir.

Yordam 2001 sayısında kriz yönetimi halkla ilişkiler açısından incelenmiştir. Bu incelemede ilk önce kriz yönetimi kavramı üzerinde durulmuş, kriz için ilk 24 saatin çok önemli olduğu vurgulanmıştır.

Kriz yönetiminin esaslarının da incelendiği araştırmada öncelikle etkili ve ayrıntılı bir kriz planı hazırlamanın gerekliliği vurgulanmıştır. Bu araştırmada kriz yönetimi; kriz öncesi faaliyetler, kriz anında yapılması gerekenler ve kriz sonrası faaliyetler olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Tüm yönetim faaliyetlerinde olduğu gibi örgütler kriz yönetiminde de halkla ilişkilerin desteğine ihtiyaç duyarlar. Çünkü halkla ilişkiler bir yönetim fonksiyonudur. Halkla ilişkiler örgütlerin yönetim yapılarını belirlediği gibi hedef kitlenin beklentilerini de yönetime iletir.

Krizin kaynakları isimli makalede krize daha üst seviyede bir yaklaşımla bakılmış ve kamu yönetimi açısından kriz incelenmiştir. Burada esas nokta kamu yönetimi alanında liyakat ilkesinin çökmesidir. Bu ise siyasi tercih ve ideolojik yönelimlere göre kamu yönetiminin belirlenmesidir. Budurum da doğal olarak birçok krizi beraberinde getirecek bir davranış biçimidir, (Saylan, 2000).

"Asya Krizi" araştırmasında Asya Krizi çerçevesinde bir kriz analizi yapılmış, bu krizin etkileri tartışılmış ev krizin nasıl bir fırsat olarak değerlendirileceği tartışılmıştır, (izgi, 2002).

"Kriz Süreci Yönetiminde Yeni Bir Paradigmaya Doğru" isimli makalede; Yunancada "Karar" anlamına gelen kriz olgusu bir örgütün bütünlüğünü etkileme potansiyeli olan herhangi bir olay olarak tanımlanıyor (Mitroff, 1993). Kriz tüm sistemi etkileyerek bir yandan büyük can, mal ve itibar kayıplarına yol açan, diğer yandan ise ilgili temel varsayımları çökerten sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Sadece doğal afetlerde değil ekonomik krizlerde sanayi felaketleri, sistem ve makinelerin çökmesi, klimalar saldırılar, imaj ve itibar zedelenmesi, kritik bilgi kaybı

ve sağlık krizleri gibi diğer kriz türlerinde de temel varsayımları sarsan sonuçlar doğmaktadır, (Babüroğlu, 2000).

Kriz yönetimi yetersizliği veya eksikliği olarak adlandırılan çoğu durum aslında bir yönetim krizidir. Kriz hiçbir zaman habersiz gelmez. Mutlaka erken uyarı sinyalleri vardır. Er yada geç olacağı kesindir. Ancak geliş tarihi bilinmez. Sağlıklı bir kriz yönetimini engelleyen düşünceler arasında "bize birşey olmaz" veya "biz herşeyle başa çıkabiliriz" gibi aldatıcı ve peşin hükümlü inançlarda vardır. Bu inançlar sınandığı zaman genelde iş işten geçmiş olur.

Kriz yönetimi denildiğinde genellikle akla kriz anı ve sonrasında yapılması gerekenler gelir. Oysa krizin birde öncesi vardır. Kriz ncesi eylemler olası krizlere ait erken uyarı sinyallerinin toplanması ve hazırlık yaparak kriz önleyici veya hasar azaltıcı ve örgütün srekliiliğini sağlayıcı tedbirleri içermektedir.

Kriz sonrası eylemler ise mağdurların yardımına koşmak, krizin çabuk yayılmasını nleme, onarma, toparlanma ve öğrenmeden oluşur.

"Küreselleşme, Kriz ve IMF" bu makalede, küreselleşme ve kriz kavramları ile dünya ekenomisinin bu kavramlar açısından görünümü ortaya konmaktadır. Makalede kriz kavramına daha çok ekonomik açıdan yaklaşılmıştır, (Bayraktutan, 2001).

"Kriz Yönetimi" isimli makalede stratejik yönetim konuları içinde yer alan kriz yönetimi örgütler için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Kriz yönetiminden yararlanıldığı takdirde örgütler olaylara hazırlıklı olmakta ve krizi enaz zararlarla atlatabilmektedir, (Cener, 2002).

Kriz yönetim sürecinde yöneticilerde belli yeteneklere sahip olmalıdırlar. Başarı için insan unsuru ve özellikle ekip çalışması çok önemlidir. Motivasyon en üst düzeyde tutulmalı, ekip çalışması ve başarı için herkesin efor sarfetmesi gerektiği özellikle vurgulanmalıdır. Günümüz koşullarında örgütler, amaçlarını gerçekleştirirken karşılaşılabilecekleri krizlere karşı ayakta kalabilmeleri için kriz yönetimini mutlaka uygulamalıdırlar.

“Artık Kriz Hep Var” isimli makalede krizin dört cephesi incelenmektedir. Buna göre birinci cephede, örgütlerin yönetim anlayışını, insan ve maddi kaynaklarına yeterli düzeyde entegre edemediği görülmektedir. İkinci cephede, insanların krizle dolu yeni bir döneme girdiklerini görmeleri gerektiği, üçüncü cephede ise, insan kaynakları danışmanlık şirketlerinin sistem içerisindeki önemi vurgulanmaktadır. Dördüncü cephede ise devletin krizin sosyo-ekonomik boyutuna yaklaşması ve önlem alması gerektiği belirtilmektedir, (Özkan, 2001).

“Değişim ve Kriz” isimli makalede kriz değişim olarak kabul edilmektedir. Değişim tamamlandığında da örgüt kararlı bir yapıya kavuşur denilmektedir. Yine “Krizler kaçınılmaz olarak öğrenme sonucunu yaratır” denilmektedir, (Özkan, 2001:2).

“İşletmeler ve Kriz Üzerine Gözlemler” isimli makalede konuya ekonomik boyutlar getirmekte ve krizin olumsuzluklarından olumlu sonuçlar çıkarabileceğinden bahsetmektedir. Örgüt düzeninde verimliliğin artırılması tasarruf sağlayacak önlemlerin alınması önem kazanmaktadır. Örgütlerin bir yönetim stratejisi geliştirmesi gerekmektedir, (Karaaslan, 2001).

“Krizin Analizi” isimli makalede Türkiye’de yaşanan ekonomik krize değinilmekte, kısa vadede şiddetle ihtiyaç duyduğumuz rahatlamaya ve uzun vadede arzu edilen istikrarlı ekonomiye ulaşma yolları araştırılmaktadır, (Alper, 2001).

“Sorumluluk ve Kriz” isimli makale ise sorumluluk ve kriz birbirleriyle ilişkili kavramlar olmasına rağmen beraberinde kalite, rekabet, verimlilik, vb. kavramları da getirir.Devir; krizden öğrenerek çıkıp, onunla başedecek güce sahip olduğumuzun bilincinde olarak onu doğru algılamak ve sahip olduklarımızı etkin kullanarak, sorumluluklarımızında bilincinde olarak yeni bir sorumluluk anlayışını hayata geçirmektir, (Çetin, 2000).

Krizi fırsat bilerek kendimizi, yaptığımız işi, sorumluluklarımızı sorgulamalı, benden ne bekleniyor, nasıl yapıyorum vb. soruları dürüstçe cevaplanmalıdır. Krizin bize sunduğu olanakları en iyi şekilde değerlendirerek fırsata dönüştürmeliyiz, (Çetin, 2000: 19).

“Kriz Yönetimi El Kitabı” isimli makalede; krizin tanımı , kriz yönetiminin temel prensipleri ile kriz yönetim stratejileri üzerinde durulmaktadır. Sorun veya tehdidin boyutu krizin önem derecesini ve çözüm önceliğini oluşturur. Her kriz yönetimi beraberinde yeniden yapılanma ve değişim getirir. Kriz yönetiminde en önemli konu çıkan yangının öncelikle kontrol altına alınması ve söndürülmesidir, (Otluoğlu, 2001).

“Kriz yönetimi, krizden önce başlar” isimli makalede; krizleri temsil eden kriterler sınırlı zaman, belirsizlik ve insan kaynaklarına yönelik tehdite yer verilirken, aynı zamanda kriz yönetiminin ilgili olduğu temel faaliyetlerde açıklanmaktadır, (Mumcu, 2002).

BÖLÜM III KRİZ YÖNETİMİ

1. Kriz ve Önemi

Krizler, örgütlerin ve toplumların yaşamında karşılaşılabilecek kaotik durumlardır ve karmaşa yaratırlar. Kriz olasılığını tümüyle engelleyecek bir yöntem de yoktur. Söz konusu olan bir doğal felaket olunca bunu önceden bilmek ve sonuçlarını kestirebilmek en azından günümüz için olanaksızdır.

Bu çalışmada, Türkiye’de 1999 depremleri sonucu oluşan kriz durumundan hareketle, kriz yönetimi sürecinin öğeleri, kriz yönetimi ile eğitim yönetimi ilişkisi ve kriz yönetimi sürecinde yöneticilerin sahip olmaları gereken yeterlikler üzerinde durulmuştur.

Yönetim ve yöneticiler en küçüğünden en büyüğüne kadar uzanan tüm kuruluşların en büyük gereksinimidir. Bunlar her kuruluşun belirgin özelliğidir. Söz konusu bu iki unsurla kuruluşlar, bir bütünü oluşturur ve işlevlerini yerine getirirler. Yönetici ya da yöneticiler olmadan hiç bir kuruluş çalışamaz (Drucker 1974:5). Yönetim örgütün olmazsa olmaz boyutudur.

Bir örgüt olarak devlet, toplumların hemen hemen bütün etkinliklerini yönlendiren, toplumdaki bütün örgütlerin üzerinde yer alan ve onları etkileyen bir üst örgüttür. Bütün örgütler gibi devlet denilen örgütün de işleyişi doğrudan bu örgütte yer alan yöneticilerin, yöneticilik becerilerine sahip olup olmadıklarıyla, lider yönetici olup olmadıklarıyla ilişkilidir. Demokrasilerde, devlet örgütünün yönetimi halkın temsilcileri arasından seçilen hükümetler ve onların yönetip yönlendirdiği kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yürütülür. Seçilen bu yöneticilerin yönetsel becerilerinin düzeyi devlet örgütünün işleyişini etkiler.

Becerilerin niteliklerin düzeyi yükseldikçe devlet daha iyi, düştükçe daha kötü yönetilir. Bu durum özellikle kriz anlarında kendini daha çok hissettirir.

Açık sistem olarak örgütlerin amaçlarını gerçekleştirebilmesi ve yaşamlarını sürdürebilmeleri, bir yönden içinde bulundukları çevreye uyum gösterebilmelerine ve kendi davranışlarını çevrenin istem ve beklentileri doğrultusunda biçimlendirebilmelerine, diğer yönden de yapısındaki alt sistemlerin etkileşimlerini düzenlemelerine bağlıdır. Örgütsel çevre sürekli değişmekte, çevresel etkilere karşı gerekli önlemleri almayan ve denge sağlamayan örgüte tehlikeler yaratmaktadır.

Örgütlerin başarıları büyük ölçüde bu tehlikeleri öngörüp, değerlendirebilmelerine bağlıdır. Örgütler değişik örgüt içi ve çevresel kaynaklardan gelen tehdit ve krizlerle karşı karşıya kalabilirler. Yıkıcı etkilerinden dolayı yöneticilerin krizi aşma becerileri örgüt açısından yaşamsal öneme sahiptir (Can, 1997: 312).

2. Kriz Nedir?

Günümüzün hızlı değişim ortamında açık sistem olarak örgütlenmesi gereken organizasyonların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve çevresel değişime karşı duyarlı olabilmeleri için, yapılarını ve davranışlarını, çevrenin ihtiyaç ve beklentilerine göre, organize etmeleri ve alt sistemleriyle, etkin bir iletişim içinde olmaları gerekir. Organizasyonun türü ne olursa olsun, faaliyet konusu hangi alanda bulunursa bulunsun, örgütler bugün hızlı ve sürekli değişen bir çevrede bulunmaktadır ve bu değişim örgütlere, çeşitli tehlike ve olanakları birarada sunar. Başarı büyük oranda organizasyonların bu tehlike ve olanaklara karşı gösterecekleri duyarlılığa ve bu

sürece ait öngörü ve tedbire bağlıdır. Değişimin hızı, örgütleri hem iç, hemde dış çevrelerinden gelen tehdit ve krizlerle başbaşa bırakmaktadır. Bu durum, 'kriz yönetimini daha iyimser bir ifadeyle 'krizsiz bir yönetimi' gerekli kılmaktadır, (Tutar, 2000: 118).

2.1. Krizin Tanımı, Anlamı ve Önemi

Sosyal bilimlerdeki diğer tüm kavram ve uygulamalarda olduğu gibi bu konuda da tanım birliği yoktur. Bazı araştırmacılara göre kriz kavramı, tehdit edici koşula müdahale edebilmede yetersiz durumda kalma olarak tanımlanırken birkısım araştırmacılar da beklenmeyen koşulların üzerinden gelme gerekliliği ve ivediliği üzerinde durarak açıklamaya çalışmışlardır, (Tutar,2000).

Farklı tanımlardan yola çıkarak bazı tanımlar verecek olursak kriz, bir örgütün (okul, aile, şirket, sivil toplum örgütü vb.) , üst düzey hedeflerini ve işleyiş düzenini tehdit eden bazen de örgütün yaşamını tehlikeye düşüren ve ivedi tepki gösterilmesi gereken ve örgütte gerilim yaratan bir durumdur.Daha genel anlamda kriz, beklenmeyen ve önceden sezilemeyen,acele cevap verilmesi gereken, örgütlerin uyum ve önleme mekanizmalarını etkisiz hale getirerek, mevcut değerlerini ve amaçlarını tehdit eden gerilim durumudur .

Daha genel bir tanımla kriz, beklenmeyen ve önceden sezilemeyen , acele cevap verilmesi gereken, örgütlerin önleme ve uyum mekanizmalarını etkisiz hale getirerek, mevcut değerlerini, amaçlarını ve işleyiş düzenini tehdit eden gerilim durumudur.Bir başka tanımla kriz,krize kaynaklık eden faktörler karşısında organizasyonların örgütsel ve yönetsel süreçlerinde işleyiş bozukluklarına ve örgütsel düzenin büyük ölçüde sarsılmasına neden olan ve plansız bir biçimde ortaya

ıkansorunların giderilmesi için, mevcut çözüm yollarının yetersiz kalması sonucu, çaresizlikle i içe gelişen gerilim durumudur, (Tutar,2000: 101).

Kriz, bir örgütün st düzey hedeflerini tehdit eden bazen de örgütün yaşamını tehlikeye sokan ve ivedi tepki gösterilmesini gerektiren; örgütün kriz öngörme ve nleme mekanizmalarının yetersiz kaldığı gerilim yaratan bir durumdur (Can 1997: 312). "Bu açıdan bakıldığında deprem gibi bir felaketin sonrasında yaşanan durum, örgüte dışarıdan yaptığı etki açısından bir kriz durumu olma niteliğindedir. Depremi önceden bilmek en azından günümüz koşullarında olanaksız ise de neredeyse topraklarının tamamı deprem bölgesinde olan ve tarihinde depremin acı izlerini taşıyan bir ülkenin devlet örgütünün felaketin sonrasına hazır olması gerektiğı kabul edilmelidir" (Binay, 1998).

Devlet yönetimi de zaman zaman krizlerle karşılaşabilir. Bu krizler ekonomik olabileceğı gibi, doğıal afetlerin ortaya çıkardığı büyük yıkımlarla baş etmeye çalışmak ta olabilir. Karşılaşılan krizler kısa sürede zlembilen krizler olabileceğı gibi, etkilerine ve boyutlarına bağılı olarak uzun süreli de olabilir.

Devlet rgt kriz yönetme becerisine sahip olmalıdır. Kriz durumu yönetimin krizine dönüşmeden, yönetim krizi yönetmelidir. Yöneticilik becerisine en fazla kriz anlarında gereksinim duyulur. Çünkü kriz acil durumu ifade eder.

Kriz, bir örgütün, st düzey hedeflerini ve işleyiş düzenini tehdit eden, bazen de örgütün yaşamını tehlikeye sokanve ivedi tepki gösterilmesini gerekli kılan ; örgütün kriz öngörme ve nleme mekanizmalarının yetersiz kalmasına neden olan, örgütte gerilim yaratan bir durumdur.

Daha genel bir tanımla kriz, beklenmeyen ve önceden sezilemeyen, acele cevap verilmesi gereken, örgütlerin önleme ve uyum mekanizmalarını etkisiz hale getirerek, mevcut değerlerini, amaçlarını ve işleyiş düzenini tehdit eden bir gerilim durumudur, (Tutar,2000: 92).

Bir kuruluş veya örgütte kriz ortaya çıktığı zaman, yönetici önce krizin boyutunu saptamalıdır ve bu analize dayalı olarak da kriz yönetim strateji ve politikaları geliştirmelidir.

2.2. Krizin Özellikleri Nelerdir?

Krizler teknoloji, insan davranışları ve örgütsel kültürün etkileşimi sonucu ortaya çıkar. Geniş anlamda düşünersek kriz yönetimi bu sistemlerin üçünün karşılıklı ve her birinin yönetilmesinin, analizinin yapılmasını gerektirir. Genel olarak krizlerin temel özellikleri, kriz durumunun tahmin edilememesi, örgütün tahmin ve önleme mekanizmalarının yetersiz kalmasıdır. Ayrıca karar organlarında gerilim yaratan bir süreç olmasıda, krizin özellikleri arasındadır, (Tutar,2000: 81).

Kriz döneminin en belirgin ve gerilim yaratıcı özelliği belirsizliktir. Belirsizlik arttıkça, kriz şiddetlenir ve çözüm bulma gereği de o oranda ivedilik kazanır. Ancak zaman ve imkanlar sınırlıdır, karar vermek zordur. Kararsızlık duygusu, krizi daha da içinden çıkılmaz duruma getirir. Sağduyulu davranmayı ve akılcı karar vermeyi gerektiren bu zamanda hareketsiz kalmak, paniğe kapılmak işleri daha da içinden çıkılmaz hale getirir, (Baltaş, 2002).

Krizi rutin durumlardan ayıran en önemli özellik, acil cevap verme ve hareket etme zorunluluğudur. Krizi rutin ortamdan ayıran diğer özellikler ise;

- Kriz ciddi bir hastalık gibidir, ciddi müdahale gerektirir,

- Kritik ve tehdit edicidir,
- Bazı krizler ansızın ortaya çıkarken bazılarının ortaya çıkması için çok uzun süre geçer,
- Krizler örgütle ilgili üçüncü kişileri de etkiler,
- Her stresli ortam kriz değildir,
- Krizin kesin çözüm formülü yoktur,
- Bazen fırsatları değerlendirme amacıyla kriz bilinçli olarak geliştirilebilir,
- Kriz mutlak bir felaket değildir (Tüz, 2001: 110).

Türkiye'de 1999 yılında meydana gelen marmara depremi sonrasında yönetim açısından gözlenenler krizin temel özelliklerinin bu süreçte ağır biçimde yaşandığını göstermektedir. Özellikle krize müdahalede ve kriz bölgesiyle iletişim kurmada yaşananlar ve bilgi karmaşası yönetim açısından gerilim yaratmıştır.

Kriz kavramı şu öğeleri barındırmalıdır;

- Kriz hızlı ve köklü değişikliklerin olduğu bir dönem olmalıdır,
- Bu değişikliklerin arkasında, istikrar döneminde işleyen, sistemin yaşayabilmesi için, mutlaka gerekli kurumların ve mekanizmaların artık işleyemez durumda olması
- Bu krizi yaşayanlar geriye baktıklarında hiç bir şey artık eskisi gibi değil diyen algılama içinde olmalı
- Zamanın hızlandığı genel kanısı oluşmalıdır
- İleriyi görmenin imkansızlaştığı fikri yaygınlaşmalıdır, (Cener, 2002).

Demirtaş'a göre yaklaşan krizin sinyalleri alınıp, yorumlanıp, değerlendirilmemişse ve sağlıklı tepkiler verilmemişse, örgütün kriz dönemine girmesi kaçınılmazdır.

“Bu dönemde sergilenen davranışlar yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi üç grupta toplanmıştır. Örgütsel krizin temel özellikleri; kriz durumunun tahmin edilememesi, örgütün tahmin ve önleme mekanizmalarının yetersiz kalması, örgütün amaç ve varlığını tehdit etmesi, karar vermek için zamanın az olması, acil müdahale gerektirmesi ve karar alıcılarda gerilim yaratmasıdır” (www.yapitr.com/tubitak/udk-str-5.pdf).

2.3. Krizin Nedenleri Nelerdir?

Vergiliel Tüz'e (2001) göre krizler ani olarak veya kendisini hissettirerek ortaya çıkar. Ne şekilde olursa olsun, işletmelerin krizle karşılaşmalarının temel nedeni, rekabetin acımasız koşullarından geri kalmalarıdır. Krize neden olan faktörler çevresel faktörler ve yapısal sorunlar olmak üzere iki grupta toplanabilir.

A. İşletme dışı çevre faktörleri

Kontrol dışı makro faktörlerdir.Çevre faktörlerinin hızlı değişmesi, örgütlerinde bu değişikliğe hızlı uyum sağlamalarını gerektirir. Uyum sorunu krize zemin hazırlar.Değişimin gerisinde kalma, diğer bir değişle gecikilen her an krizin şiddetinin artmasına neden olur.

Krize neden olabilecek çevre faktörleri, doğal şartların, toplumsal, ekonomik, teknolojik ve politik yapının değişimidir. Bu faktörlerin dışında bombalama, kaçırma, rehin alma, suikast gibi terörist eylemlerde krize neden olabilir.

Doğal faktörler

Doğal çevreyle ilgili beklenmedik değişimlerdir. Toprak, su, iklim ve çevre kirliliği yönünden ani felaketler ile deprem, büyük yangınlar, su baskınları gibi felaketler krize zemin hazırlar.

Ekonomik faktörler

İşletmenin ürünlerinin arz talep durumu, pazar faktörleri, ülke ekonomisinin parasal, mali ve genel iş şartları yönünden değişimi, ekonominin büyümesi ve sağlığı Gari Safi Milli Hasıla ve kullanılabilir kişisel gelir, talepteki büyük değişimler ve yabancı rekabeti işletmeleri yakından etkiler. Bu faktöre okullar açısından baktığımızda Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın bütçesinden okullara ayrılan payı incelediğimizde ise gerekli ekipman ve techizat tedariki yönünden etkisi çok büyüktür.

Politik ve yasal faktörler

Devlet politikasındaki değişiklikler, krizin en önemli nedeni olur. Yasal yapı, politik müdahale, finansal destek, dış rekabet konusunda hükümetin yaklaşımı konularını içerir.

Toplumsal yapı

Toplumdaki insan ilişkilerinin değer yargılarının değişmesi ile toplumsal ve kültürel sorunlar önemlidir.

Teknolojik faktörler

Teknolojideki değişimler toplumsal hayatı ve buna bağlı olarak örgütlerde değişimi zorunlu duruma getiren önemli bir faktördür. Teknolojik gelişmeler örgüte kendisini zorla kabul ettiren, ettiremezse kriz yaratan bir baskı unsurudur.

Diğer faktörler

- Endüstriyel Kazalar
- Üründeki Başarısızlıklar
- Halkın Algılamaları
- Endüstriyel İlişkiler
- Düşmanlık

B. İşletme içi faktörler

Dışsal faktörler, kontrol edilemez değişkenler olmakla birlikte, dikkatli bir çevre analizi ile büyük ölçüde tahmin edilebilir. Krize düşmelerde makro faktörlerden çok içsel faktörlerin daha etkil olduğu öne sürülmektedir. Başka bir deyişle, içsel faktörlerde güçlü olan örgütler, dış çevredeki değişime hızlı uyum yoluyla krizden kurtulabilirler. Krize neden olan içsel faktörler üç grupta toplanabilir ;

Yöneticilerle ilgili sorunlar

Krize düşmede en önemli neden, yöneticilerin krizi görememeleri yada krizden kurtulma konusunda yetersiz olmalarıdır. Yöneticilerden kaynaklanan kriz nedenleri şunlardır;

- Yöneticinin tahmin etme ve sezgi gücünün zayıf olması
- Yeni problemlerin farklılığını kavrayamama ve onlara eski çözümleri uygulama eğilimi
- Çevre değişimlerinde yavaş kalma
- Yöneticinin önündeki sorunu kriz olarak algılayacak kişilikte olmaması
- Gelişmeler hakkında bilgi toplamadaki yetersizliği ve Yöneticinin ayrılması

Örgütün hayat safhası

Bir örgütün hayat safhası doğuş, gelişme, olgunlaşma, gerileme ve çöküş olmak üzere beş aşamadan oluşur. Örgütlerin büyüme dömenlerinde önlem alınmadan belli bir sınırın aşılması yetki, sorumluluk, karar verme ve yetki alanı konularında çatışmalar yaratarak örgüt dengesini bozucu özellik gösterir.

Örgütsel sorunlar

Örgütün yapısında şu sorunlar görülebilir; karar vermede ve uygulamada yavaşlık, sık yapılan önemli hatalar, iltişim kopukluğu, aşırı merkezci yönetim, politika, yenilik ve yaratıcılık yönünden yetersizlik, çatışmalar, koordinasyonsuzluk, denetim alanının aşırı dar veya geniş olması, amaçların belirgin olmaması vb.

Cener'e (2002) göre krizin nedenleri ise çevresel ve örgütsel olmak üzere iki grupta toplanmış olup, şu şekilde ifade edilmiştir:

Çevresel nedenler

- Ekonomik sistem ve durum,
- Teknolojik gelişmeler,
- Toplumsal ve kültürel nedenler,
- Hukuki ve siyasi nedenler,
- Uluslararası çevre nedenleri,
- Doğal nedenler,

Örgütsel nedenler

- a. Örgütsel yapı: Örgütsel yapı, çevresel değişmelere uyum gösteremeyecek kadar katı ise, iletişim sistemi, sorunlara en yakın kişi ve grupların üst yönetime hızla ulaşmasına olanak tanımayan bir yapıda oluşturulmuşsa, örgütün krizle karşılaşma olasılığı artar, buna karşılık krizin üstesinden gelme olanağı azalır.
- b. Yönetimin niteliği: Örgütlerin kriz durumuna düşmelerinin belki de en önemli nedeni, örgüt üst yöneticilerinin çevresel değişimleri izleme, değişimlerle ilgili veri toplama, yorumlama ve değerlendirme konularındaki deneyimsizlikleri ve yetersizlikleridir.

Sistemdeki değişiklikler, başarısızlıklar yöneticilerin yetersizlikleri rekabet mevzuat değişiklikleri krizin önemli nedenleri arasındadır. Bu nedenler veya kriz sinyalleri algılanıp, doğru yorumlanamamış, değerlendirilememiş ve sağlıklı tepkiler gösterilememişse, örgütün krize girmesi kaçınılmazdır. Bu aşamada kalifiye olmayan eleman sayısında artış, eskimiş yöntem süreçleri, şekille içeriğin yer değiştirmesi, amaçların açıkça tanımlanamaması, araçların amaçlara önceliği, haberleşme ve iletişimde engeller, koşullara uyup doğru işler yapma yerine, kurallara uyup, işleri doğru yapma gibi sonuçsuz çabalar, güvensizlik sonucu örgütsel değerlerin düzenleyici vasfının kalmaması, bu süreçte yaşanan sıkıntılardan bazılarıdır. Örgütün soyut değerleri olan örgüt kültürü ve ikliminin, çalışanların motivasyonunu arttıracak şekilde yeniden gözden geçirilmesi, bilgi kaynakları ve yollarının değerlendirilmesi, örgütsel yapıda yataylaşma ve esnekliğe gidilmesi, kararlarda ve yetkinin kullanılmasında merkeziyetçilikten uzaklaşılması, öncelikli tedbirler olarak düşünülebilir, (Tutar, 2000: 203).

3. Kriz Türleri

Krizi ortaya çıkaran çeşitli faktörler vardır. Hızlı çevresel değişimler, örgütün bilgi kaynaklarının yetersizliği, bilgilerin güncel olmaması, gereksiz bilgi, yetersiz haberleşme ve koordinasyonsuzluk, plansızlık, farklı değer sistemlerinin varlığı ve buna bağlı olarak gelişen örgütsel çatışma gibi olumsuzluklar, örgütlerde krize kaynaklık eder. "Bu faktörlerin yanında organizasyonlarda krizi ortaya çıkaran en önemli nedenler şunlardır:

- Finansal Problemlerin Bir Sonucu Olarak Gelişen Kriz
- Üründe Piyasa Krizi
- İnsan ve Organizasyonel Kriz" (Tutar, 2000: 106).

Genel anlamda beş kriz türü vardır;

- "Dışsal ekonomik saldırılar; doğrudan örgütün ekonomik yapısını tehdit eden krizlerdir.
- Dışsal bilgiye dayalı saldırılar; örgütün dışından gelen ve örgütün güvenli bilgilerini ele geçirmeyi hedefleyen bütün saldırılardır.
- İşin durması; stres nedeniyle önemli insanların kendisinde işin durmasıdır.
- Psikopatoloji; suça dayalı aktiviteleri kapsar.
- İnsan kaynakları faktörleri; örgüt mensuplarındaki düşük moral, yönetici değişimi, mesleki yanlışlıklar vb" (Tuz, 2001: 52).

4. Krizin Kaynakları

Bunların yanında, örgütlerde krize yol açan başka kriz kaynakları da vardır.

Bunlar (Tutar, 2000: 108):

- Büyük Ürün Kayıpları
- Techizat ve Ekipman Kayıpları ile Endüstriyel Kazalar
- Büyük Bilgisayar Arızaları
- Dedikodu, Kötü Maksatlı Karalamalar
- Terörizm
- Yetersiz Eğitim
- Bilgisizlik ve İletişimsizlik

Bunlardan bazıları, diğerlerinden daha tehlikeli olabilir. Ancak, Her potansiyel; tekniğiyle, organizasyonu yok etmeye yönelmiş bir tehdittir.

Örgütlerde krizi ortaya çıkaran nedenler farklı ve çok çeşitli olabilir veya bu faktörlerin krizdeki ağırlığı farklı boyutlarda olabilir. Ancak, burada krizin kaynaklarıyla ilgili olduğunu düşündüğümüz üç kavramın üzerinde durmak yararlı olacaktır. Bu kavramlar; "değişim", "statiko" ve "istikrar" kavramlarıdır.

"Değişim, örgütsel verimliliği olumlu yönde etkileyen yapı, süreç ve anlayışlarla farklılaşmayı ifade eder. Değişime uyum sağlanabildiği ölçüde istikrar sağlanır. İstikrar, değişen şartlara ve mevcut duruma uyum sağlama yeteneğidir. Belli bir zaman diliminde varolan ve süre gelen fiili ve yapısal durumu ifade eden kavram ise statikodur. Statikoyu korumada ise istikrar yoktur. Sürekli ve kesintisiz değişimin olduğu bir ortamda istikrar ancak konjonktürün getirdiği koşullara uymakla sağlanır" (Tutar, 2000: 26).

Genel olarak, krize kaynaklık eden etmenler üç grup halinde değerlendirilebilir. Bunlar; dış çevre faktörleri, örgüt içi faktörler, başarısız yönetim, iç ve dış faktörlerin etkileşimi.

4.1. Dış Çevre Faktörleri ve Kriz

Bir örgüt toplumsal bir organdır ve dış çevreye yaptığı katkıyla kendini gerçekleştirir. Ancak bir kuruluş daha büyük ve görünürde daha başarılı bir hale geldikçe, içteki olaylar, yöneticiyi dıştaki asıl görev ve etkinliklerinin dışında tutarak, onun ilgisini enerjisini ve yeteneklerini meşgul etmeye başlar. Örgütlerde stratejik açıklığı ortaya çıkaran nedenle, yöneticinin, içerdeki gelişmeler üzerinde yoğunlaşırken, dışarının getirdiği yeni koşulları takip edememesidir. Açık bir sistem olan organizasyonlar, bazı amaçları başarmak için çevrelerinden girdi alırlar, bu girdileri çeşitli şlemlere tabi tutarak çıktı haline getirirler. Örgütlerin çevreleriyle girdi-çıktı alış verişlerinin sağlıklı işlemesi durumunda, verimlilik ve etkinlik sağlanır. Bu alış verişin sağlıklı işlememesi durumunda ise başlangıçta, kriz belirtileri, bunların giderilememesi durumunda kriz söz konusu olur.

Örgütlerin krize düşmesinde en önemli etken dış çevresel faktörlerdir. Çevresel dinamizm ve değişim durumu, örgütlerde karmaşıklık ve belirsizliklere neden olur; değişimin hızı ve bu dinamizmi takip edemeyen örgütlerin istikrarını bozarak, onu kriz durumuna sürükler. Örgütlerde krize yol açacak çevresel faktörler; doğal felaketler, genel ekonomik belirsizlikler, teknolojik gelişmeler ve yenilikler ve sosyo kültürel faktörler, uluslararası ilişkiler, baskı grupları, sendikalar, şiddetli rekabet ve son olarakta hukuksal ve politik düzenlemelerdir.

A. Doğal felaketler

Örgüt kendisine kaynakları sağlayan ve sınırları belirleyen çevresi ile bir arada yaşar. Eğer, örgütün krizden uzak, sağlıklı bir biçimde yaşaması isteniyorsa, devamlı değişmekte olan çevre koşullarına uyması gerekir.

Doğal felaketler örgütlerin çevrelerine uyum göstermeleri durumunda da örgütsel faaliyetleri belli oranda etkiler. Doğal felaketlere karşı hazırlıklı olmak, kaynağı doğal faaliyetler olan krizin zararını önemli ölçüde azaltır.

Yönetimler tarafından kontrol edilemeyen yangın, sel, deprem, nükleer atıklar ve sızıntılgibi doğal felaketler, toplumun genelini etkileyen olağandışı gelişmelerdir. Doğal felaketlerin en geniş boyutlusu ve tahripkar olanı depremdir. Krizin en önemli doğal kaynağıdır. Etkisi diğer doğal felaketlere göre, görece olarak geniş ve uzun sürelidir. Doğal felaketlerden kaynaklanan krizi diğer kriz türlerinden ayıran en önemli fark da, bu tür felaketlerin belirtilerinin olmaması ve dolayısıyla örgütlerin erken uyarı sistemlerinin ve önleme mekanizmalarının çok fazla işe yaramamasıdır.

B. Genel ekonomik belirsizlikler

Örgütlerin ait oldukları sistemdeki herhangi bir istikrarsızlık ve belirsizlik durumu, onları olumsuz yönde etkiler. Örgütlerin ekonomik çevresini, faaliyetleri sürdürdüğü alandaki doğal kaynakların durumu, bu kaynaklardan yararlanma düzeyi, ekonomik konjonktürün genel yapısı, çalışılan sektörün durumu, rekabet özellikleri gibi faktörler oluşturur. Bu faktörlerde meydana gelen herhangi bir olumsuz gelişme krizin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

C. Teknolojik gelişme ve yenilikler

Çevre koşullarının örgüt üzerindeki hızlı ve yoğun etkisi, yeni teknolojilerin üretim faaliyetinde kullanım alanı bulması ve hızla yaygınlaşması, örgüt içinde esneklik ihtiyacının ve yöneticilerden beklentilerin artmasına neden olmaktadır.

Teknolojik alanda yaşanan hızlı gelişme karşısında yeterli eğitim desteği sağlanmazsa, bu durum "potansiyel stres etmeni" olur ve gelişen yeni teknoloji, bireyde görevini yapmama duygusunu oluşturur. Bu durum sadece alt kademe çalışanları değil, yetenekli orta ve üst düzey yöneticilerde baskı ve gerilim altına sokar.

"Teknolojik alandaki gelişmelerin, krize kaynaklık etmesinin bir nedeni de, insanın zihinsel sınırları, kararsızlıkları ve kuşkularının değişimin kabulünde isteksizliğe yol açması şeklindeki geleneksel tutumdur" (<http://www.yapitr.com/tubitak/udk-str-5.pdf>).

D. Sosyo- kültürel faktörler

Kültürler, ait oldukları toplumların kurallarına, kurumlarına süreçlerine, ilişkilerine ve dolayısıyla yapılarına belli bir biçim kazandırır. Maddi ve manavi yönleri olan kültüre anlam kazandıran teknolojik, ideolojik, duygusal veya estetik unsurlardır. Bu unsurlardaki önemli değişimler harp ve büyük kaos dönemleri gibi pek sık olmayan durumların sonucunda ortaya çıkar. Bu değişimler de krizi ortaya çıkartan etmenler arasındadır.

E. Hukuksal ve politik düzenlemeler

Hem hukuksal, hemde politik düzenlemeler, örgütlerin faaliyetlerini etkiler. Özellikle alınacak hukuksal, ekonomik, sosyal ve siyasal kararların örgütler tarafından yerine getirilememesi durumunda kriz ortaya çıkabilir. Örgütlerin bu düzenlemelere hemen cevap verebilmesi ancak esnek ve inisiyatif kullanımına imkan veren, demokratik örgüt modeliyle mümkün olabilir.

4.2. Örgüt İçi Faktörler ve Yetersiz Yönetim

Örgütlerin varlıklarını sürdürebilmeleri, büyüme ve genişlemeyi sağlamaları, üst yönetimin örgütü zayıf düşüren faktörlerden korumasına ve örgütün diğer fırsatlardan ve değişimin getirdiği avantajlardan maksimum düzeyde yararlanmasına bağlıdır. Fırsat ve risklerden başarılı bir şekilde yararlanma, örgütsel kaynakların sağlanma düzeyine bağlıdır.

“Örgütler gelişmeleri takip ederken, iki tür tutum gösterirler. Bunlar, tepkici (reaktif) ve etkili (proaktif) tutumdur.

Örgüt içi faktörlerden kaynaklanan krizleri beş grupta toplayabiliriz.

- 1- Örgütsel Yapı : Hemen hemen her kriz türünden aşağıdaki faktörlerden meydana gelecek bir bozulma krizin nedeni veya kaynağı olarak kritik rol oynar. Bunlar; teknolojik faktörler, örgütsel yapı faktörleri, insan faktörü, kültürel faktörler ve duygusal faktörlerdir. Örgütsel yapıyı belirleyen faktörler örgütün hem somut ve fiziksel yanları, hemde örgüt kültürü ve örgüt ikliminden oluşan soyut değerlerdir. Örgüt yapısı örgüt kültürünün ve örgüt ikliminin somutlaşmış şeklidir.
- 2- Üst düzey Yönetimin Yetersizliği ve İnsan Faktörü: Örgütler her ne kadar, sistem olmanın bir gereği olarak ele alınıp, örgüt yönetimi, bir ekip işi olarak kabul edilsede, başarıda yöneticinin rolü ne kadar önemli ise, başarısız bir yönetimin sonucunda ortaya çıkan kriz döneminde de, yetersiz ve yetenekli yöneticinin rolü okadar önemlidir. Yönetici bugünün problemlerini dünün çareleriyle çözmeye kalkıyorsa veya bugünkü dünyayı, dünün kafasıyla algılama ve yorumlama yoluna gidiyorsa, örgütte yöneticinin kendisi kriz kaynağıdır.

- 3- Hiçbir sorun yok sayılarak veya görmezlikten gelinerek çözülemez. Görmezlikten gelinerek yok sayılan bir sorun, kendini görmezlikten gelini ortadan kaldırır. Genel bir kriz durumunda insan faktörüne dayalı olarak ortaya çıkan sorunlara kaynaklık eden kişilik tipleri şunlardır; Politik fırsatçı kişi, çok duyarlı kişi, orman savaşçısı, gizliliği seven tip, zayıf benlikli tip.
- 4- Bilgi Toplama ve Değerlendirmede Yetersizlik: Bilimsel devrim süreci değişik disiplinlerde önceki dönemlerde de yaşanmış olmasına rağmen insan-doğa ilişkisinde bilimsel devrimin bugünkü düzeye ulaşması için en önemli aşama son yirmi yılda kat edilmiştir. Bu aşamaya, bilginin ve birimin endüstriyel bir boyut kazanmasıyla, bilimin kar getiren bir sektör haline getirilmesi ve yeni teknolojilerin, yeni ürünlerin üretilmesiyle ve entellektüel sermaye biçiminin ortaya çıkmasıyla gelinmiştir. Eğer yönetici çevresel değişimleri algılamada yetersiz kalıyorsa, hiçbir uyarı sistemi krizin ortaya çıkmasına engel olamaz.
- 5- Örgütün Tarihi Geçmişi ve Tecrübesi: Değişimi takip etmede yetersiz kalan yöneticiler , genellikle eski yapı ve süreçleri savunarak ve koruyarak sebep olur. Çünkü değişime karşı en büyük direnç bu kesimlerden gelir. Böyle bir iklime sahip örgütlerde verilecek kararlar rasyonel ve ekonomik olmaktan çok hissi ve politiktir.
- 6- Örgütlerin Yaşam Evreleri: Tüm sosyal ve biyolojik sistemler dört farklı evreyi yaşayarak ortaya çıkar ve ortadan kalkarlar; doğuş, gelişme, olgunluk ve çöküş. Örgütün faaliyet alanı ne olursa olsun, en çok karşılaşacağı kriz aşaması, gelişme aşamasıdır. Ayrıca olgunluk aşaması örgütlerin gelişmeleri en yakından izleme ve titiz davranmalarını gerektiren bir aşamadır.

- 7- Örgüt Kültürü ve Örgüt iklimi ile ilgili Sorunlar: Örgüt kültürü, çalışanların örgütte kendilerini gerçekleştirebilmelerine fırsat veren ve onların inanış, duyuş, düşünüş ve davranış biçimlerini belirleyen ve örgüt üyelerinin gönüllü olarak uymalarının beklendiği, normlar ve değerler bütünüdür. Örgüt kültürü, örgütte davranış, düşünüş, algılayış ve değerlerin ortak paylaşım biçimini gösterir.
- 8- Örgüt kültürü, örgütün amaçları, stratejileri ve politikalarının oluşmasında önemli bir etkiye sahip olduğu gibi, yöneticiler açısından, seçilen politikaların yürütülmesini kolaylaştıran, ya da zorlaştıran önemli bir araçtır. Örgütler farklı alanlarda faaliyette bulunsalar bile aynı amaç için kurulurlar. Bu nedenle, örgütler hem birbirine benzer hem de birbirinden ayrı özellikleri vardır, bu özellikler örgüt iklimini belirler. Örgüt iklimi ve kültürü, çalışanların performanslarını olumsuz yönde etkiliyorsa, böyle bir örgütün krize karşı savunma mekanizmalarının işe yaramayacağı gibi, krizden kurtulmasında kolay olmayacaktır”(www.basbakanlik.gov.tr/deprem/diger/yok%5CistanbulKulturunv.doc).

4.3. İç ve Dış Çevre Faktörlerin Etkileşimi

İç ve dış çevresel faktörlerin etkileşimi krizin ortaya çıkmasını iki açıdan etkiler. Bunlar; örgüt ile çevre arasındaki bağımlılık derecesi ile krizi algılama biçimi ve gösterilen tepkidir.

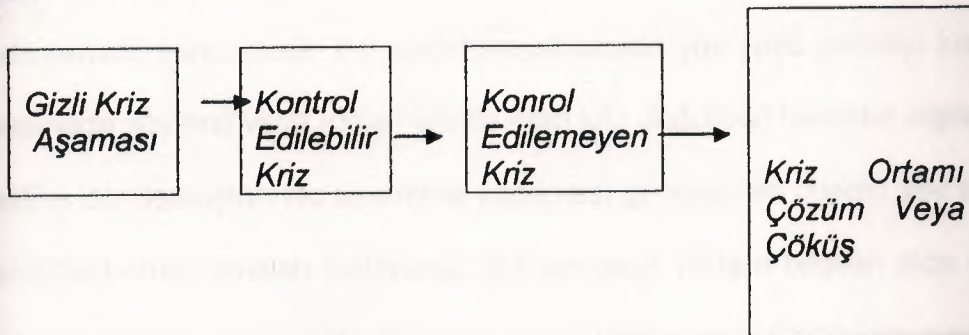
5. Kriz Süreci

Genel olarak kriz süreci, gelişme dönemi, kriz dönemi ve krizin sona erme dönemi olmak üzere üç aşamadan oluşur. Kriz süreci ile ilgili olarak başlangıçta stratejik açıklık ortaya çıkar. Bu aşama aynı zamanda potansiyel kriz aşamasıdır. Stratejik açıklığın anlaşılabilmesi durumunda, gizli kriz ortaya çıkar, eğer anlaşılır ve erken uyarı sistemleri ve kriz önleme mekanizmaları harekete geçirilirse, kriz, kontrol edilebilir kriz olarak kalır.

Erken uyarı sisteminden alınan veriler doğru yorumlanamaz ise kriz, kontrol edilemeyen krize dönüşür. Bu aşamadan sonra kriz önleme mekanizmalarının harekete geçirilmesi mümkün olmaz ve örgüt, hızla krize doğru sürüklenerek yönetilemeyen kriz aşamasına geçer.

Bundan sonra örgüt, bütün kaynaklarını kullanarak ve dış destek sağlama yoluna giderek , ya krizin yönetilebilir bir kriz olmadığını görerek, değişim planları yaparak, çözüm aşamasına geçer, ya da plan dışı gelişmelerin üstesinden gelemeyerek, aynı zamanda çözülme ve bozulma süreciyle birlikte, çöküş aşamasına geçer. Bu ardışık aşamalar aşağıdaki gibi bir seyir izler.

Sekil-1

Kriz süreci, örgütlerin krizle karşılaşması hızlı bir değişim sürecinin sonucudur. Kriz süreci, yakın zaman dilimleriyle birbirini takip eden, bazende aynı zamanda oluşan aşamalardan geçerek örgütü etkiler. Kriz sürecinin aşamaları ise; Kriz dönemi uyarılarının algılanması ve hareketsizlik.

Bu aşamada, örgütün amaç ve varlığını tehdit eden durumlar ile ilgili sinyaller ortaya çıkmaya başlamıştır, örgütte ve çevresinde sorunlar çıkmaya başlamıştır. Ancak örgütün bilgi alma sistemleri kriz sinyallerini yeteri kadar alamamakta ve yönetime iletememektedir. Bu nedenle de üst yönetim gerekli tedbirleri alamamaktadır. Sorunlar örgüt yönetimini ve amaçlarını tehdit etmeye başlar. Krizin şiddeti arttıkça sorunlar artar ve panik başlar.

6. Kriz Dönemi

"Yaklaşan krizin sinyalleri alınıp, yorumlanıp, değerlendirilmemişse ve sağlıklı tepkiler verilmemişse, örgütün kriz dönemine girmesi kaçınılmazdır. Bu dönemde sergilenen davranışlar aşağıdaki tabloda üç grupta toplanmıştır", (Özbay, 1998).

Kriz yönetiminde önemli, önemli olduğu kadarda kabul edilemeyen aşama bir krizin olduğunu kabul etmektir. Genelde görülen davranış kriz olduğunun kabul edilmemesi yönündedir. Bir çok idareci bununla yüz yüze gelmeyi kabullenemez. Bu aşamada söylenti veya iddia halinde olan kriz doğurucu faktörler algılanandan gerçek haline dönüşmüştür. Bu aşamada yapılması gereken en önemli şey krize neden olan faktörleri ortaya çıkaran faktörlerle ilgili gerçekçi ve tam bilgileri elde etmektir. Bunun için bu konuda bilgisi olan herkese kulak verilmelidir. Gerekirse dışarıdan bağımsız gözlemcilere de başvurulmalıdır.

Tablo-5

Kriz Döneminin Özellikleri

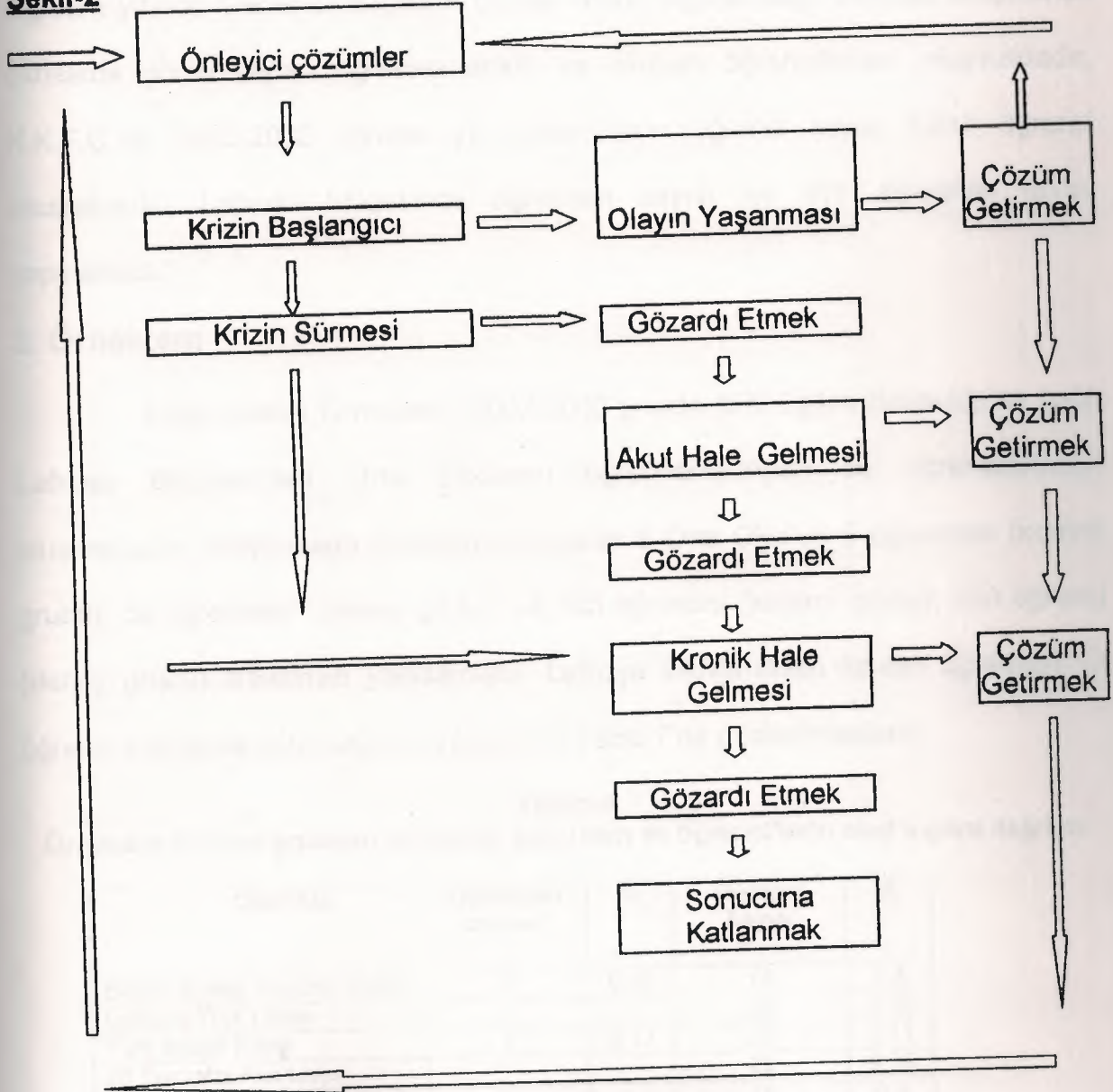
Yetkinin merkezileşmesi	Korku ve panik	Karar sürecinin bozulması
- Denetimin önemli ölçüde merkezileşmesi. - Standardizasyon, denetimin kuvvetlendirilmesi veya yetkinin merkezileştirilmesi yoluyla faaliyetlerin daha fazla denetlenmesi - Çevrenin yarattığı örgüt içi sınırlılıkları önder, yapı ve denetim derecesini artırarak gidemeye çalışır. - Merkezi karar alma birimi, birbirine kenetlenmiş, homojen bireylerden oluşur ve güçlü bir önder tarafından yönlendirilir. - Kararalma grubu, kriz sırasında küçülür. - Tehditler karşısında önder ya tüm gücü elinde toplar yada gücünden feragatta bulunur. - Yetki merkezileşir. - Kriz anında örgütsel çözülme sürecinde otokratik davranışlar artar, karar alma grubu küçülür. - Kriz etkinin de merkezileşmesine yol açar. - Kriz uzadıkça ve şiddetlendikçe hiyerarşinin üst düzeyinde bulunanlar daha fazla karar alma sorumluluğu üstlenirler.	- Kriz döneminde yönetici ve personel devri artar. - Stres nedeniyle, güvenlik, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları tatmin edilemez duruma gelir. - İstenmeyen örgütsel iklim yaratılır. - Kriz döneminde örgüt üyeleri geri çekilme davranışı gösterirler, üretim miktarı azalır, devamsızlık ve işgören devri artar tatminsizlikler çoğalır. - Kriz, kriz öncesi çatışmaları artırır. - Yöneticiler, kayıplarla ilgilenirler, çıkmazdan kurtulma yollarını ararlar zorunlu olarak kısa vadeli çözümleri kararlaştırırlar basit mantıkla hareket ederler, panik duyarlar. - Kriz, bireysel amaçları tehdit eder, verimsizlik, hüsrana, gerilim ve iç korku yaratır. - Krizle ilgilenen üyelere bedensel ve zihinsel yorgunluk görülür.	- Bilişsel süreçlerin sınırlandırılması, anlam bozulması, grup patolojileri. - Programlamada katılık ve karar için yeter bilginin hazır bulunmaması krizin temel patolojileridir. - Yaratıcı politika çok önemlidir ancak oluşturulması pek olası değildir. - Paranoid tepkiler kriz davranışlarının karakteristiğidir. - Stres altında bireyin, koşulun tüm yönlerini ayrıntılı biçimde görebilme perspektifi daralır. - Yüksek stres altında hata oranı artar, sorun çözme süreci katılaşır, belirsizlik hoşgörüsü azalır, kamaşık sorunların üstesinden gelme becerisi azalır. Kararın kalitesi düşer. - Krizin şiddeti ve süresi arttıkça bilişsel performans düşer. - Kriz döneminde örgüt çözülür, kendini yönetemez duruma gelir. - Kriz yönetimi, yönetsel karar alma sürecini zorlaştırır.

Kaynak: Can, 1997:316

6.1. Kriz Döneminin Özellikleri

Çözölme dönemi.; bu dönemde krizi başarı ile atlatacak çözümler geliştirilemezse, krizin şiddetine bağlı olarak örgüt ortadan kalkar. Örgütün çevresiyle olan ilişkileri bozulur. Örgüt içinde artan stres ve panik örgütsel çözülmeye yol açar (Can, 2002: 315).

Sekil-2

BÖLÜM IV YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada izlenen Yöntem; "Evren", "Örneklem", "Verilerin Toplanması" ve "Verilerin İşlenmesi" alt başlıkları altında toplanmıştır.

1. Evren

Araştırmanın evrenini; K.K.T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nda 2002-2003 Öğretim yılında Genel Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğüne bağlı Lefkoşa Bölgesinde okullarda görev yapan öğretmenlerden ve okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. K.K.T.C.'de 2002-2003 öğretim yılı ortaokulların öğrenci sayısı 5,213 öğrenci okumaktadır. Lefkoşa bölgesinde öğretmen sayısı ise 411 öğretmen görev yapmaktadır.

2. Örneklem

Araştırmanın Örneklemini; 2002-2003 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Lefkoşa Bölgesindeki Orta Okulların öğretmenlerinden ve öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada örneklemini oluşturan 8 Orta Okul'un 6 öğretmeni (kontrol grubu), 50 öğretmeni (deney grubu) ve 195 öğrencisi (kontrol grubu), 350 öğrenci (deney grubu) anketimizi yanıtlamıştır. Lefkoşa Okullarından katılan öğretmen ve öğrenci sayılarına göre dağılımı Tablo 6 ve Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo-6
Örneklem kontrol grubunu oluşturan öğretmen ve öğrenci'lerin okul'a göre dağılımı

Okul Adı	Öğretmen Sayısı	%	Öğrenci Sayısı	%
Bülent Ecevit Anadolu Lisesi	2	0.33	15	0.8
Lefkoşa Türk Lisesi	-	-	20	0.10
Türk Maarif Koleji	1	0.17	23	0.11
20 Temmuz Fen Lisesi	-	-	30	0.15
Atleks Sanverler Ortaokulu	-	-	18	0.9
Bayraktar Türk Maarif Koleji	2	0.33	25	0.13
Bayraktar Ortaokulu	-	-	39	0.20
Şht.Hüseyin Ruso Ortaokulu	1	0.17	25	0.14
Toplam	6	1	195	1

Tablo-7

Örneklem deney grubunu oluşturan öğretmen ve öğrenci'lerin okul'a göre dağılımı

Okul Adı	Öğretmen Sayısı	%	Öğrenci Sayısı	%
Bülent Ecevit Anadolu Lisesi	4	.8	45	.13
Lefkoşa Türk Lisesi	3	.6	30	.9
Türk Maarif Koleji	8	.16	40	.11
20 Temmuz Fen Lisesi	5	.10	36	.10
Atleks Sanverler Ortaokulu	6	.12	29	.8
Bayraktar Türk Maarif Koleji	9	.18	52	.15
Bayraktar Ortaokulu	5	.10	60	.17
Şht.Hüseyin Ruso Ortaokulu	10	.20	58	.17
Toplam	50	.100	350	.100

3. Verilerin toplanması

Araştırmada Lefkoşa ortaokul öğretmenleri ve öğrencileri hakkında toplanan bilgilerden oluşturulmuştur. Bu amaçla K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Ortaeğitim Dairesi Müdürlüğünden alınan bilgiler taranmıştır. Konumuz ile ilgili değişik yazılan kitaplar, makale'ler, ve İnternet yayınlarından de döküm alınıp taranmıştır.

Araştırmanın kuramsal temelini oluşturulmasından sonra, Sivil Savunma'nın hazırladığı kriz yönetimi kursları ile ilgili doğrudan katılım dereci ve dolaylı araştırmalarda kullanılan anket formları gözden geçirilmiştir.

Anket iki bölümden oluşmuştur. Anketin ilk bölümünde öğretmenler ve öğrenciler ile ilgili kişisel bilgiler yer almıştır. İkinci bölümde ise düzenlenen kurslar ile ilgili etkenlerini, katılım derecesi, algılama boyutu ve faydalarından oluşturulmuştur.

Toplam 8 ortaokulun 56 öğretmeni ve 545 öğrenciden oluşan örneklem grubundan anket uygulanmıştır.

4. Verilerin Değerlendirilmesi

Uygulanan anketteki verilerin analizi; SPSS for Windows 8.0 (S.P.S.S) paket programı kullanılmıştır.

Anket formuna verilen cevaplar; Likert ölçeğine göre Hiç (1), Az (2), Orta (3), Çok (4), Tam (5) olmak üzere sınıflandırılmış ve değerlerin ağırlıkları aritmetik ortalama ile hesaplanmıştır. Ağırlıkları aritmetik ortalama puan sınırları aşağıda gösterildiği şekilde belirlenmiştir.

	<u>Puan</u>	<u>Puan Sınırı</u>
Hiç	1.00	1.00-1.79
Az	2.00	1.80-2.59
Orta	3.00	2.60-3.39
Çok	4.00	3.40-4.19
Tam	5.00	4.20-5.00

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmaya katılan grupların dağılımı ve özellikleri ile Sivil Savunma faaliyetlerine ilişkin öğretmen ve öğrenci algıları araştırmanın amaçları doğrultusunda elde alınmış ve yorumlanmıştır.

A. Örneklem alınan öğretmen ve öğrencilerin özellikleri

Veri toplamak üzere hazırlanan anket Lefkoşa ortadereceli okullarında çalışan deney ve kontrol grubu öğretmenlere ve öğrencilere göre yaptığı okullarda öğrenim gören öğrencilere uygulanmıştır. Bu öğretmen ve öğrenci grubunun özellikleri şöyle belirlenmiştir.

1- Öğretmen grubu

Kontrol ve deney grubu öğretmenlerin cinsiyet dağılımı, hizmet yılı dağılımı ve branş dağılımı aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Cinsiyet Dağılımı:

Tablo-8

Öğretmenlerin cinsiyet dağılımı

Grup \ Cinsiyet	Deney grubu		Kontrol Grubu		Toplam	%
	N	%	N	%		
Erkek	5	.83	26	.53	31	.56
Kadın	1	.17	23	.47	24	.44
Toplam	6	0.100	49	.100	55	.100

Tablo'dan görüldüğü gibi deney grubunda bulunan 6 öğretmenin 5 tanesi (%83) erkek 1 tanesi (%17) de kadındır, kontrol grubunda bulunan toplam 49 öğretmenden ise 26 (%53) tanesi erkek, 23 (% 47) tanesi kadındır. Genel dağılımın 56'si erkek, 44'ü kadınlardan oluşmaktadır.

Hizmet Yılı Dağılımı:

Tablo-9
Öğretmenlerin hizmet yılına göre dağılımı

Grup Hizmet Yılı	Deney Grubu		Kontrol Grubu		Toplam	%
	N	%	N	%		
5 yıldan az	1	.16	11	.22	12	.22
6-10 yıl	1	.16	15	.30	16	.29
11-15 yıl	3	.52	9	.19	12	.22
16-20 yıl	0	0	9	.19	9	.16
21 yıl ve üstü	1	.16	5	.10	6	.11
Toplam	6	.100	49	.100	55	.100

Araştırmaya katılan toplam 55 öğretmenden, deney grubundaki 6 öğretmenden, 1 tanesi (%16) 5 yıldan az, 1 tanesi (%16) 6-10 arasında, 3 tanesi (%52) 11-15 arasında, 1 tanesi de (%16) 21 yıldan fazla hizmet süresine sahipken, kontrol grubundaki toplam 49 öğretmenden 11 tanesi (%22) 5 yıldan az , 15 tanesi (%30) 6-10 yıl arasında, 9 tanesi (%19) 11-15 yıl arasında, 9 tanesi (%19) 16-20 yıl, 5 tanesi de (%10) 21 yıldan fazla hizmet yılına sahiptir. Deney grubunun çoğunluğunun hizmet süreleri; 11-15 yıl arası, kontrol grubunun çoğunluğunun hizmet süresi ise 6-10 arası yılları kapsamaktadır.

Branş Dağılımı:

Tablo-10
Öğretmenlerin Branşa göre dağılımı

Grup Branş	Deney grubu		Kontrol grubu		Toplam	%
	N	%	N	%		
Rehber öğretmen	0	0	13	.26	13	.23
Sınıf öğretmeni	2	.33	12	.24	14	.25
Diğer	4	.67	25	.50	29	.52
Toplam	6	.100	50	.100	56	.100

Araştırmaya katılan toplam 56 öğretmenden, deney grubunun %26'si rehber öğretmenliği, %14'ü sınıföğretmeni, çoğunluğunun ise %29'ü diğer branşlarda çalışmaktadır. Kontrol grubu ise %33'ü sınıföğretmeni ve çoğunluğunun %67'si diğer branşlarda çalışmaktadır.

2. Öğrenci grubu

Kontrol ve deney grubu öğrencilerin cinsiyet, baba mesleği ve yaşadığı yerin konumu tablolar halinde gösterilmiştir.

Cinsiyet Dağılımı:

Tablo-11

Öğrencilerin cinsiyet dağılımı

Cinsiyet \ Grup	Deney grubu		Kontrol grubu		Toplam	%
	N	%	N	%		
Erkek	106	.54	222	.63	328	.60
Kadın	89	.46	128	.37	217	.40
Toplam	195	.100	350	.100	545	.100

Tablo'da görüldüğü gibi deney grubunda bulunan 195 öğrencinin 106 sı erkek (%54) 89'u da kadındır (%46). Kontrol grubunda bulunan toplam 350 öğrenciden ise 222 si erkek (%63), 128 i de kadındır (%37). Ankete katılan öğrencilerin %60'i erkek, %40 ise kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Baba Mesleği Dağılımı:**Tablo-12****Öğrencilerin baba mesleğine göre dağılımı**

Grup Meslek	Deney grubu		Kontrol grubu		Toplam	%
	N	%	N	%		
Memur	61	.31	111	.31	172	.32
Serbest	122	.62	222	.63	344	.63
Emekli	12	.7	17	.6	29	.5
Toplam	195	.100	350	.100	545	.100

Araştırmaya göre deney grubunda bulunan 195 öğrencinin 61 tanesinin (%31) babası memur, 122 tanesinin (%62) babası serbest çalışmakta, 12 tanesinin de (%7) babası emeklidir. Kontrol grubunda bulunan toplam 350 öğrenciden ise, 111 tanesinin (% 31) babası memur, 222 tanesinin (% 63) serbest meslek sahibi olup 17 tanesi (%6) nin babası da emeklidir. Öğrencilerin %63'ünün baba meslekleri serbest çalışanlar, %32'si memur, %5'i ise emeklilerden oluşmaktadır.

Yaşadığı Yerlere Göre Dağılım:**Tablo-13****Öğrencilerin yaşadığı yere göre dağılımı**

Grup Yaşanan Yer	Deney grubu		Kontrol grubu		Toplam	%
	N	%	N	%		
İlçe	126	.65	181	.52	307	.56
Köy	69	.35	169	.48	237	.44
Toplam	195	.100	350	.100	545	.100

Araştırmaya göre deney grubunda bulunan 195 öğrencinin 126 tanesi (%65) ilçelerde, 69 tanesi (% 35) köylerde yaşamakta, kontrol grubunda bulunan toplam 350 öğrenciden ise, 181 tanesinin (%52) ilçe merkezinde, 169 tanesi (%48) köylerde yaşamaktadır. Öğrencilerin %56'si ilçe merkezlerinde, %44'ü ise Köylerde yaşamaktadırlar.

B. Kriz yönetimine ait öğretmen algıları

Kontrol ve deney grubu öğretmenlerin ankette yer alan ilkyardım, afet durumuna hazırlık ve değerlendirme algılarına ilişkin algıları aşağıda verilmiştir.

1. Öğretmenlerin ilkyardıma ilişkin algıları

Kriz yönetimi hizmetiçi kursuna katılan öğretmenlerle hizmetiçi kursuna katılmayan öğretmenlerin, kriz yönetiminin "İlkyardım" boyutuna ilişkin algıları, Tablo-14 ve Şekil-3' te verilmiştir.

Kriz Yönetiminin "İlkyardım" boyutuna:

1. Yaralanan veya aniden hastalanan bir öğrenciye doktor gelinceye veya hastaneye götürülünceye kadar eldeki imkan ve malzeme ile olay yerinde doğru olarak yapılan geçici bakıma ilkyardım denir.
2. Ekip şefi, olay yerinde, ilkyardım yapanların güvenliğini sağlamalıdır.
3. İlkyardım esnasında kalabalık dağıtılmalıdır.
4. Hastaya temiz hava sağlanmalıdır.
5. Hastanın solunumu var mı?
6. Hastanın kalbi çalışıyor mu kontrol edilmelidir.
7. Hastanın kanaması var mı kontrol edilmelidir.
8. Hasta şokta mı kontrol edilmelidir.
9. Hastanın yarası var mı kontrol edilmelidir.
10. Hastanın kırığı var mı kontrol edilmelidir.
11. İlkyarımda müdahale sakın olarak gerektiği kadar yapılmalıdır.
12. İlkyarıma başlamadan önce kazazedeler tespit edilmelidir.
13. Mutlaka acil yardım merkezine haber verilip ambulans çağrılmalıdır.
14. Yaralı ve hasta öğrencileri tedavi ve taşınmasında öncelik, durumu ağır olandan hafif olana doğru olmalıdır.
15. Boğulan kişi yetişkin ise dakikada ortalama 15 solunum yapılmalıdır.
16. Boğulan kişi küçük ise dakikada ortalama 20 kez yapay solunum yapılmalıdır.

17. Boğulmalarda solunum yolu tıkalı ise önce solunum yolu açılmalıdır.
18. Şoka giren öğrenci önce uygun bir yere taşınarak sırtüstü yatırılmazdır.
19. Şoka giren bir öğrencinin solunum güclüğü olup olmadığı kontrol edilmelidir.
20. Kanın herhangi bir sebeple damar dışına çıkmasına kanama denir.
21. Dış kanamalarda kanayan kısım üzerine parmak veya tamponla basınç uygulanarak kanayan kısım kalp seviyesi üzerine kaldırılır.
22. Dış kanamalarda yara üzerinde oluşan kan pıhtısı silinmeden yaraya turnike uygulanmalıdır.
23. İç kanamalarda hasta sırtüstü yatırılır, şoka karşı tedbir alınır ve hastaneye sevk edilir. Herhangi bir kuvvet zoru ile bozulan kemik bütünlüğüne kırık denir.
24. Dokunmaya karşı hassasiyet, şekil bozukluğu şişlik ve morluk kırığın belirgin özelliklerindendir.
25. Kırık yer mutlaka atelle sabitlenmelidir.
26. Yanık kısma el sürmemeli, mümkünse soğuk su altına tutulmalıdır.
27. Hafif vakalarda sıcak içecek, ağır vakalarda 2 bardak suya 1tatlı kaşığı tuz konup içirilmelidir.
28. Zehirli maddelerin vücuda girmesi ile ortaya çıkan duruma zehirlenme denir.

Tablo-14

İlkyardıma ilişkin öğretmen algıları

soru no		Hiç Katılmı-yorum		Az Katılıyo-rum		Orta Derece Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N	X	D
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
M1	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	32	64			1	2			17	34	50	2.4	16
M2	Deney Gr.							1	16.7	5	83.3	6	4.8	2
	Kontrol Gr.	1	2	28	56	2	4	5	10	14	28	50	3.1	11
M3	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.			1	2	29	58	2	4	18	36	50	3.7	8
M4	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	29	58					2	4	19	38	50	2.6	14
M5	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			1	2	2	4	46	92	50	4.8	2
M6	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.			28	56	1	2	1	2	20	40	50	2.7	13
M7	Deney Gr.							1	16.7	5	83.3	6	4.8	2
	Kontrol Gr.	28	56	1	2			2	4	19	38	50	2.7	13
M8	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	28	56			1	2	3	6	18	36	50	2.7	13
M9	Deney Gr.							1	16.7	5	83.3	6	4.8	2
	Kontrol Gr.	1	2	28	56			2	4	19	38	50	3.2	10
M10	Deney Gr.							1	16.7	5	83.3	6	4.8	2
	Kontrol Gr.	28	56					3	6	19	38	50	2.7	13
M11	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			28	56	1	2	20	40	50	3.8	7
M12	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.							31	62	19	38	50	4.4	4
M13	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	28	56					2	4	20	40	50	2.7	13
M14	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.			2	4			1	2	47	94	50	4.9	1
M15	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			2	4	33	66	14	28	50	4.1	6
M16	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2	1	2	30	60	4	8	14	28	50	3.6	9
M17	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	29	58			2	4	2	4	17	34	50	2.7	13
M18	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			2	4	5	10	42	84	50	4.7	3
M19	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			30	60	4	8	15	30	50	3.6	9
M20	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			1	2	30	60	18	36	50	4.3	5
M21	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2	28	56	1	2	2	4	18	36	50	3.2	10
M22	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	2	4	28	56	2	4	3	6	15	30	50	3.0	12
M23	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	29	58	1	2	2	4	3	6	15	30	50	2.5	15
M24	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			29	58	3	6	17	34	50	3.7	8
M25	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	2	4			1	2	33	66	14	28	50	4.1	6
M26	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	29	58	1	2	2	4	3	6	15	30	50	2.5	15
M27	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	2	4	29	58	1	2	3	6	15	30	50	3.0	12
M28	Deney Gr.	1	16.7							5	83.3	6	4.3	3
	Kontrol Gr.	6	12	1	2	3	6	30	60	10	20	50	3.7	8
M29	Deney Gr.									6	100	6	5	1
	Kontrol Gr.	1	2			30	60	2	4	17	34	50	3.7	8

Genel Dağılım:

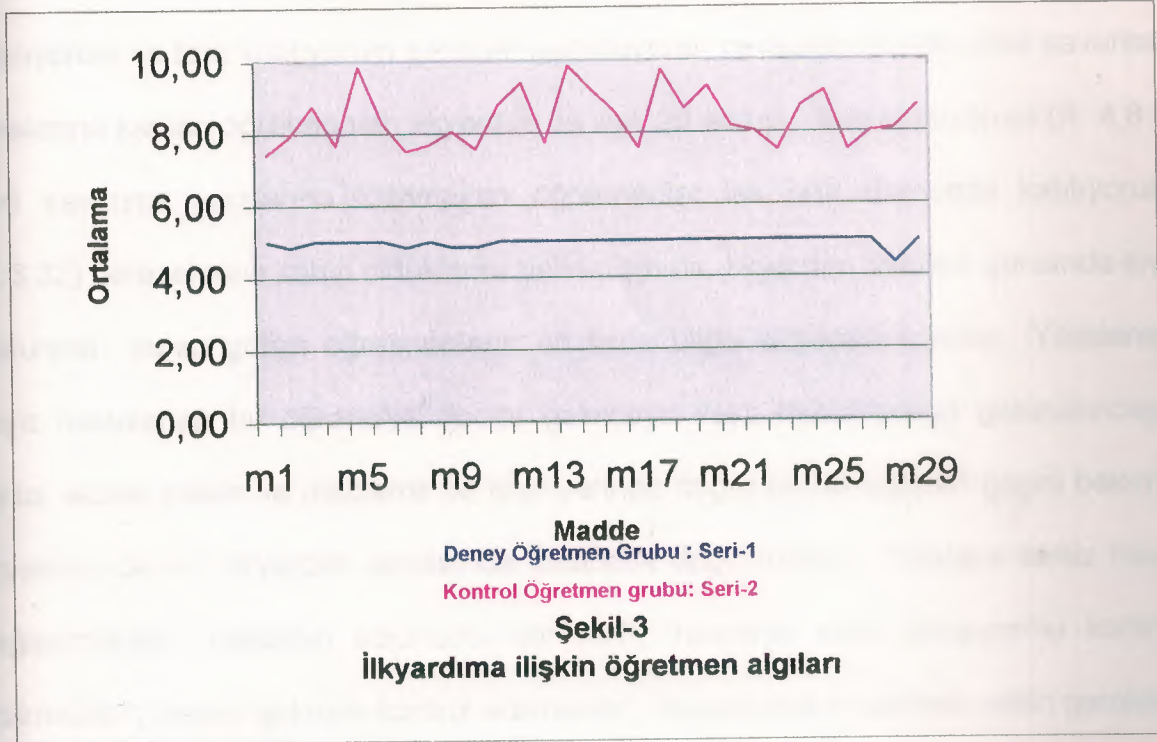
X̄D: 4.8

S.SD: 0.80

t = 1.8

X̄K: 3.32

S.SK: 0.10

Deney ve kontrol grubu öğretmenler 29 sorudan oluşan "İlkyardım"a ilişkin algılarında, deney grubu öğretmenler "tam katılıyorum" ($\bar{X} = 4.8$), kontrol grubu öğretmenler ise "orta derecede katılıyorum" ($\bar{X} = 3.32$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. Deney grubu öğretmenler "hiç katılmıyorum" ($\bar{X} = 0.80$), kontrol grubu öğretmenler ise ($\bar{X} = 0.10$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. t değeri de 1.8 oluşu elde edilen sonuçlarda anlamlı fark olduğu saptanmıştır.

Tablo-14 ve Şekil-3'te görüldüğü gibi sivil savunma kursu gören öğretmenlerle bu kursa katılmayan öğretmenler ilkyardım konusundaki algıların toplamı 29 soruyu, hiç katılmıyorum, az katılıyorum, orta derecede katılıyorum, çok katılıyorum ve tam katılıyorum şıklarını işaretleyerek cevaplamışlardır. Sivil savunma kurslarına katılan öğretmenler ilkyardım ile ilgili 29 soruyu tam katılıyorum (X: 4,8), sivil savunma kurslarına katılmayan öğretmenler ise orta derecede katılıyorum (X:3,32) derecelerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. İlkyardım soruları içerisinde sivil savunma kursu gören öğretmenlerin en fazla bilgili oldukları konular, 'Yaralanan veya hastalanan bir öğrenciye doctor gelinceye veya hastahaneye götürülünceye kadar eldeki imkan ve malzeme ile olay yerinde doğru olarak yapılan geçici bakıma ilkyardım denir', 'ilkyardım esnasında kalabalık dağıtılmalıdır', 'hastaya temiz hava sağlanmalıdır', 'hastanın solunumu var mı?', 'hastanın kalbi çalışıyormu kontrol edilmelidir', 'hasta şoktamı kontrol edilmelidir', 'ilkyarımda müdahale sakın gerektiği kadar yapılmalıdır', 'mutlaka acil yardım merkezine haber verip ambulans çağrılmalıdır', 'yaralı ve hasta öğrencileri tedavi ve taşımada öncelik, durumu ağır olandan hafif olana doğru olmalıdır', 'boğulan kişi yetişkin ise dakikada 15 kez yapay solunum yapılmalıdır', 'boğulan kişi küçük ise dakikada ortalama 20 kez yapay solunum yapılmalıdır', 'boğulmalarda solunum yolu tıkalı ise önce solunum yolu açılmalıdır', 'şoka giren bir öğrenci önce uygun bir yere taşınarak sırtüstü yatırılmalıdır', 'şoka giren bir öğrencinin solunum güclüğü olup olmadığı kontrol edilmelidir', 'kanın herhangi bir sebeple damar dışına çıkmasına kanama denir', 'dış kanamalarda kanayan kısım üzerine parmak veya tamponla basınç uygulanarak kanayan kısım kalp seviyesi üzerine kaldırılır', 'dış kanamalarda yara üzerinde oluşan kan pıhtısı silinmeden yaraya turnike uygulanmalıdır', 'iç kanamalarda hasta sırtüstü

yatırılır, şoka karşı tedbir alınır ve hastahaneye sevk edilir', 'herhangi bir bir kuvvet zoru ile bozulan kemik bütünlüğüne kırık denir', 'dokunmaya karşı hassasiyet, şekil bozukluğu şişlik ve morluk kırığın belirgin özelliklerindendir', 'kırık yer mutlaka atelle sabitlenmelidir', 'yanık kısma el sürülmemeli mümkünse soğuk su altında tutulmalıdır', 'zehirli maddelerin vücuda girmesi ile ortaya çıkan duruma zehirlenme denir', [M1, M3, M4, M5, M6; M8 M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18, M19, M20, M21, M22, M23, M24, M25, M26, M27 ve M29 (X: 5,0)] dir. Bunu sırasıyla 'ekip şefi olay yerinde ilkyardım yapanların güvenliğini sağlamalıdır', 'hastanın kanaması var mı kontrol edilmelidir', 'hastanın yarası var mı kontrol edilmelidir' [M2 ,M7, M9 (X: 4,8)] ve 'hafif vakalarda sıcak içecek, ağır vakalarda 2bardak suya 1 tatlı kaşığı tuz konup içirilmelidir' [M 28 (X: 4,3)] izlemektedir. Sivil savunma kursuna katılmayan öğretmenlerin ise ilkyardım konusunda en fazla bilgili oldukları konular ise sırasıyla 'yaralı ve hasta öğrencilerin tedavi ve taşınmasında öncelik , durumu ağır olandan hafif olana doğru olmalıdır' M14 (X: 4,9) , 'hastanın solunumu var mı?[M5 (X : 4,8)] ve ' hastanın kanaması var mı kontrol edilmelidir' [M17 (X: 4,7)] dir.

2. Öğretmenlerin afet durumunda hazırlığına ilişkin algıları

Kriz yönetimi hizmetiçi kursuna katılan öğretmenlerle hizmetiçi kursuna katılmayan öğretmenlerin, kriz yönetiminin "Afet durumuna hazırlık" ilişkin algıları, Tablo-15 ve Şekil-4'de verilmiştir.

Kriz Yönetiminin "Afet durumuna hazırlığının" boyutuna:

(a) Yangın

1. Yanma, maddenin ısı ve oksijenle birleşmesi sonucu oluşan kimyasal bir olaydır.
2. Yangın sınıfları, katı madde yangınları, akaryakıt yangınları, gaz yangınları, yanabilen hafif metal yangınlarıdır.
3. Yangın söndürme prensipleri soğutma, havayı kesme, yanıcı maddenin ortadan kaldırılmasıdır.
4. Yangın söndürme cihazını kullanırken rüzgarı arkanıza alarak cihazı alevine dibine tutun.

(b) Deprem

1. Yerkabuğu içinde bir noktada biriken enerjinin birdenbire açığa çıkmasına bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen ve bazen çok şiddetli olabilen, bazen de sadece özel aletlerle tespit edilebilen sallantı şeklindeki hareketlere deprem denir.
2. Deprem öncesinde evinizin her odasında bir yada birkaç güvenli nokta seçin, seçtiğiniz her yerde çömel, korun ve tutun prensibine uymaya çalışın.
3. Depremden sonra yaralanmalara karşı ilkyardım uygulayın, artçı depremlere karşı hazırlıklı olun.

(c) Sel ve su baskınları

1. Sel, sürekli yağmurlardan yada eriyen karlardan oluşup, önüne ne gelirse alıp götüren su taşkınidir.
2. Bitki örtüsünün eksikliği, düzensiz yağışlar, baraj eksikliği gibi nedenler sel ve su baskınlarının sebepleri arasındadır.
3. Sel ve su baskınlarında öncelikle elektrik şalterleri kapatılmalı, gaz tüpleri sabitlenmeli, elektrikli aletler yüksek seviyeye kaldırılmalıdır.

Tablo-15

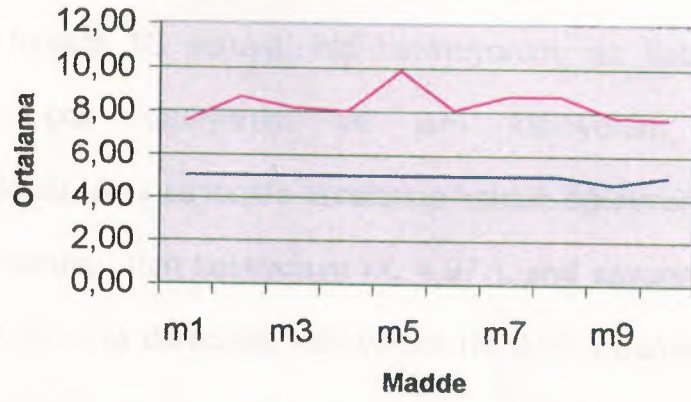
Afet durumuna ilişkin öğretmen algıları

soru no		Hiç Katılmı- yorum		Az Katılıyo- rum		Orta Derece Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N	X̄	D
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
(a) Yangın														
M1	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.	30	60			3	6		17	34	50	2.54	3	
M2	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.	1	2			30	60	2	4	17	34	50	3.08	2
M3	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.			29	58			4	8	17	34	50	3.18	1
M4	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.	2	4	29	58			4	8	15	30	50	3.02	4
(b) Deprem														
M5	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.					5	10		45	90	50	4.9	1	
M6	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.	1	2	29	58			5	10	15	30	50	3.1	3
M7	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.	1	2			28	56	4	8	17	34	50	3.7	2
(c) Sel ve Su Baskınları														
M8	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.	1	2			28	56	4	8	17	34	50	3.7	1
M9	Deney Gr.							5	83.3	6	4.68	2		
	Kontrol Gr.			29	58	1	16.7	5	10	15	30	50	3.12	2
M10	Deney Gr.							6	100	6	5	1		
	Kontrol Gr.	28	56					3	6	19	38	50	2.7	3

Genel Dağılım:

XD: 4.97
XK: 3.05S.SD: 0.82
S.SK: 0.10

t = 0.92

Şekil-4
Afet durumuna ilişkin öğretmen algıları

Deney ve kontrol grubu öğretmenler 10 sorudan oluşan Afet durumuna ilişkin algılarında, deney grubu öğretmenler "tam katılıyorum" ($\bar{X} = 4.9$), kontrol grubu öğretmenler ise "orta derecede katılıyorum" ($\bar{X} = 3.05$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. Deney grubu öğretmenler "hiç katılmıyorum" ($\bar{X} = 0.82$), kontrol grubu öğretmenler ise ($\bar{X} = 0.10$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. t değeri de 0.92 olduğu elde edilen sonuçlarda anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Tablo-15 ve Şekil-4'de görüldüğü üzere sivil savunma kursuna katılan öğretmenlerle sivil savunma kurslarına katılmayan öğretmenler afet durumuna ilişkin algılarında toplam 10 soruya, hiç katılmıyorum, az katılıyorum, orta derecede katılıyorum, çok katılıyorum ve tam katılıyorum şıklarını işaretleyerek cevaplamışlardır. Sivil savunma kurslarına katılan öğretmenler afet durumu ile ilgili toplam 10 soruyu tam katılıyorum (X: 4,97), sivil savunma kurslarına katılmayan öğretmenler ise orta derecede katılıyorum (X: 3,05) derecelerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Afet durumuna hazırlık soruları içerisinde sivil savunma kursu gören öğretmenlerin en fazla bilgili oldukları konular 'Yanma, maddenin ısı ve oksijenle birleşmesi sonucu oluşan kimyasal bir olaydır', 'Yangın sınıfları, katı madde yangınları, gaz yangınları, yanabilen hafif metal yangınlarıdır', 'Yangın söndürme prensipleri soğutma, havayı kesme, yanıcı maddenin ortadan kaldırılmasıdır', 'Yangın söndürme cihazını kullanırken rüzgarı arkanıza alarak cihazı alevin dibine tutun', 'Yerkabuğu içinde bir noktada biriken enerjinin birdenbire açığa çıkmasına bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen ve bazen çok şiddetli olabilen, bazende sadece özel aletlerle tesbit edilebilen sallantı şeklindeki hareketlere deprem denir', 'Deprem öncesinde evinizin her odasında bir yada birkaç güvenli nokta seçin, seçtiğiniz her yerde çömel, korun ve tutun prensibine uymaya çalışın', 'Depremden sonra yaralanmalara karşı ilkyardım uygulayın, artçı depremlere hazır olun', 'Sel sürekli yağmurlardan yada eriyen karlardan oluşup, önüne ne gelirse alıp götüren su taşkınidir', 'Sel ve su baskınlarında öncelikle elektrik şalterleri kapatılmalı, gaz tüpleri sabitlenmeli, elektrikli aletler yüksek seviyeye kaldırılmalıdır.' [M1, M2, M3, M4, M1, M2, M3, M1, M3 (X: 5,0)]. Sivil savunma kursuna katılmayan öğretmenlerin ise en fazla bilgili olduğu konular sırasıyla, 'Yerkabuğu içinde bir noktada biriken enerjinin

birdenbire açığa çıkmasına bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen ve bazen çok şiddetli olabilen, bazende sadece özel aletlerle tesbit edilebilen sallantı şeklindeki hareketlere deprem denir.', M1 (X:4,9), Depremden sonra yaralanmalara karşı ilkyardım uygulayın, artçı depremlere hazır olun.', M3 (X: 3,7) dir.

Depremden önce alınması gereken önlemler, deprem sırasında yapılması gerekenler, Tablo 13'e göre belirtilmiştir.

Tablo 13: Depremden önce ve sonra yapılması gerekenler

Tablo 13: Depremden önce ve sonra yapılması gerekenler

1. Depremden önce alınması gereken önlemler
2. Deprem sırasında yapılması gerekenler
3. Depremden sonra yapılması gerekenler
4. Depremden önce alınması gereken önlemler
5. Deprem sırasında yapılması gerekenler
6. Depremden sonra yapılması gerekenler
7. Depremden önce alınması gereken önlemler
8. Deprem sırasında yapılması gerekenler
9. Depremden sonra yapılması gerekenler
10. Depremden önce alınması gereken önlemler
11. Deprem sırasında yapılması gerekenler
12. Depremden sonra yapılması gerekenler
13. Depremden önce alınması gereken önlemler
14. Deprem sırasında yapılması gerekenler
15. Depremden sonra yapılması gerekenler
16. Depremden önce alınması gereken önlemler

3. Öğretmenlerin değerlendirmeye ilişkin algıları

Kriz yönetimi hizmetiçi kursuna katılan öğretmenlerle hizmetiçi kursuna katılmayan öğretmenlerin, kriz yönetiminin "Değerlendirme'ye" ilişkin algıları, Tablo-16 ve Şekil-5 'te verilmiştir.

Kriz Yönetiminin "Değerlendirme" boyutuna:

1. Çalışanların performansı ve verimliliği arttırmada kullanılan yöntemler yararlı.
2. Takım çalışmasında güven ortamı sağlanmalı.
3. Etkin iletişim bireylerin arasında uyum sağlar.
4. Bireysel vizyonu geliştirmek.
5. Takımın vizyonunu yaratmak.
6. Bireysel vizyon ve takım vizyonunun paralel biçimlendirmek.
7. Ekip lideri çalışanın profilindeki ve beklentilerindeki değişimi anlamalıdır.
8. Ekip lideri içsel başarısızlığı kontrol etmeyi öğrenmelidir.
9. Ekip hedefe ulaşmak için güçlü bir isteğe sahip olmalıdır.
10. Ekip personeli yapılan işe kendini adanmalıdır.
11. Ekip personeli özgüven sahibi olmalıdır.
12. Ekip personeli uğraşılan konuya ilişkin gerekli tüm bilgilere sahip olmalıdır.
13. Ekip personeli motivasyonu yüksek tutmalıdır.
14. Ekip personeli başarısızlıklardan ders almalıdır.
15. Ekip lideri esnek olmak ve gerektiğinde plan değişikliği yapmalıdır.
16. Ekip personeli takım çalışmasına yatkın olmalıdır.

Tablo-16

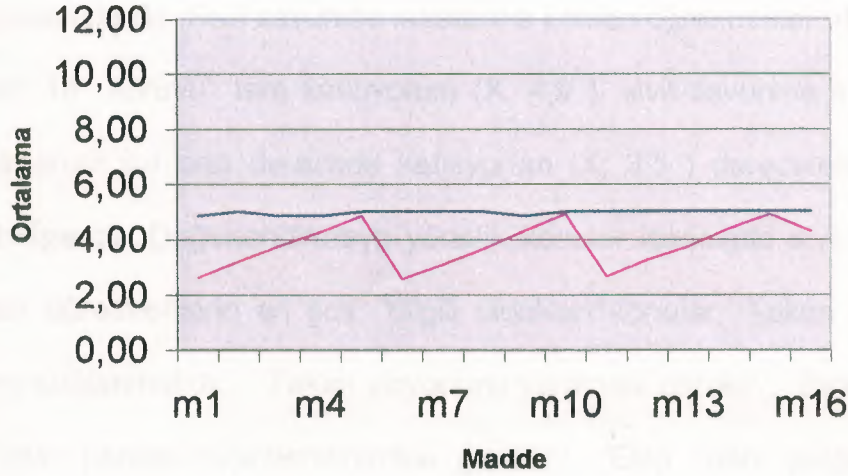
Değerlendirme'ye ilişkin öğretmen algıları

soru no		Hiç Katılmıyorum		Az Katılıyorum		Orta Derece Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N	X	D
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
M1	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	29	58	1	2	2	4	18	36	50	100	50	2.6	9
M2	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.			28	56	1	2	4	8	17	34	50	3.2	7
M3	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.					30	60	2	4	18	36	50	3.8	5
M4	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	1	2	1	2			1	17	5	83	6	4.8	2
M5	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	1	2					30	60	18	36	50	4.3	4
M6	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	1	2					4	8	6	100	6	5	1
M7	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	30	60					45	90	50	100	50	4.8	2
M8	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	30	60					6	100	6	100	6	5	1
M9	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.							3	6	17	34	50	2.5	10
M10	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	2	4	28	56	1	2	2	4	6	100	6	5	1
M11	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	1	2	1	2	29	58	2	4	17	34	50	3.1	8
M12	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	1	2	1	2					6	100	6	5	1
M13	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	1	2					1	17	5	83	6	4.8	2
M14	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.							30	60	19	38	50	4.3	4
M15	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.					1	2	2	4	6	100	6	5	1
M16	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	29	58					2	4	6	100	6	5	1
M17	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.			28	56			4	8	19	38	50	2.6	9
M18	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.			2	4	28	56	2	4	6	100	6	5	1
M19	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.									6	100	6	5	1
M20	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.							31	62	19	38	50	4.4	3
M21	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.			1	2			3	6	6	100	6	5	1
M22	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.	5	10	7	14	9	18	6	12	48	92	50	4.9	1
M23	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.									6	100	6	5	1
M24	Deney Gr.													
	Kontrol Gr.									22	44	50	4.3	4

Genel Dağılım:

XD: 4.9
Xk: 3.6S.SD: 0.82
S.SK: 0.07

t = 1.09

Deney Öğretmen Grubu : Seri-1

Kontrol Öğretmen grubu: Seri-2

Şekil-5

Değerlendirmeye ilişkin öğretmen algıları

Deney ve kontrol grubu öğretmenler 16 sorudan oluşan "Değer."ye ilişkin algılarında, deney grubu öğretmenler "tam katılıyorum" ($\bar{X} = 4.9$), kontrol grubu öğretmenler ise "orta derecede katılıyorum" ($\bar{X} = 3.5$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. Deney grubu öğretmenler "hiç katılmıyorum" ($\bar{X} = 0.82$), kontrol grubu öğretmenler ise ($\bar{X} = 0.07$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. t değeri de 1.09 oluşu elde edilen sonuçlarda anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Tablo-16 ve Şekil- 5'te de görüldüğü üzere sivil savunma kursuna katılan öğretmenlerle sivil savunma kurslarına katılmayan öğretmenler değerlendirmeye ilişkin algılarında toplam 16 soruya, hiç katılmıyorum, az katılıyorum, orta derecede katılıyorum, çok katılıyorum ve tam katılıyorum şıklarını işaretleyerek cevaplamışlardır. Sivil savunma kurslarına katılan öğretmenler değerlendirme ile ilgili toplam 16 soruyu tam katılıyorum (X: 4,9), sivil savunma kurslarına katılmayan öğretmenler ise orta derecede katılıyorum (X: 3,5) derecelerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Değerlendirmeye yönelik konular içerisinde sivil savunma kurslarına katılan öğretmenlerin en çok bilgili oldukları konular; 'Takım çalışmasında güven ortamı sağlanmalıdır.', 'Takım vizyonunu yaratmak gerekir.', 'Bireysel vizyon ve takım vizyonun paralel biçimlendirilmesi gerekir.', 'Ekip lideri çalışanın profilindeki ve beklentilerindeki değişimi anlamalıdır', 'Ekip lideri içsel başarısızlığı kontrol etmeyi öğrenmelidir', 'Ekip personeli yapılan işe kendini adanmalıdır.', 'Ekip personeli özgüven sahibi olmalıdır', 'Ekip personeli uğraşılan tüm konuya ilişkin gerekli tüm bilgilere sahip olmalıdır.', 'Ekip personeli motivasyonu yüksek tutmalıdır.', 'Ekip personeli başarısızlıklardan ders almalıdır.', 'Ekip lideri esnek olmak ve gerektiğinde plan değişikliği yapmalıdır.', 'Ekip personeli takım çalışmasına yatkın olmalıdır.' [M2, M5, M6, M7, M8, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16 (X: 5,0)]. Sivil savunma kursuna katılmayan öğretmenlerin ise en fazla bilgili olduğu konular sırasıyla, 'Ekip personeli yapılan işe kendini adanmalıdır', Ekip personeli uğraşılan tüm konuya ilişkin gerekli tüm bilgilere sahip olmalıdır.' [M10, M15 (X: 4,9)], 'Takım vizyonu yaratmak gerekir.' [M5 (X: 4,8)] dir.

Tablo-17

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında ilkyardım konusunda ortalama puan analizi

Konum	N	X	SS	Std Hata
Deney grubu	6	143,67	3,266	1,333
Kontrol grubu	49	98,35	30,541	4,363

Tablo-18

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında ilkyardım konusunda Anova analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	10978,910	1	10978,910	12,981	,001	Anlamlı
Gruplar içi	44826,435	53	845,782			
Toplam	55805,345	54				

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında ilk yardım boyutuna ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. [$F_{(1-54)} = 12,981$, $p > 0,05$]. Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerin ortalama puanları $X = 143,67$, Sivil savunma faaliyetlerine katılmayan öğretmenlere göre puan düzeyleri $X = 98,35$ daha yüksektir. Bu bulgu Sivil savunma eğitsel faaliyetlerine katılan öğretmenlerin, eğitsel faaliyetlerine katılmayan öğretmenlere göre ilkyardım konusunda daha bilgili olduklarını göstermektedir.

Tablo-19

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında Afet durumu konusunda ortalama puan analizi

Konum	N	X	SS	Std Hata
Deney grubu	6	20,00	,000	,000
Kontrol grubu	49	12,27	5,423	,775

Tablo-20

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında Afet durumu konusunda Anova analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	319,794	1,	319,794	12,007	,001	Anlamlı
Gruplar içi	1411,551	53	26,633			
Toplam	1731,345	54				

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında afet boyutunda ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. [$F_{(1-54)} = 12,007$, $p > 0,05$]. Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerin ortalama puanları $X = 20,00$ ve Sivil savunma faaliyetlerine katılmayan öğretmenlere göre puan düzeyleri $X = 12,27$ daha yüksektir. Bu bulgu Sivil savunma eğitsel faaliyetlerine katılan öğretmenlerin, eğitsel faaliyetlerine katılmayan öğretmenlere göre afet durumu konusunda daha bilgili oldukları göstermektedir.

Tablo-21

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında Değerlendirme konusunda ortalama puan analizi

Konum	N	X	SS	Std Hata
Deney grubu	6	79,33	1,633	,667
Kontrol grubu	49	59,92	15,029	2,147

Tablo-22

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında Değerlendirme konusunda Anova analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	2014,920	1	2014,920	9,838	,003	Anlamlı
Gruplar içi	10855,007	53	204,811			
Toplam	12869,927	54				

Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenler arasında değerlendirme boyutuna ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. [$F_{(1-54)} = 9,838$, $p > 0,05$]. Sivil savunma faaliyetlerine katılan öğretmenlerin ortalama puanları $X = 79,33$ ve Sivil savunma faaliyetlerine katılmayan öğretmenlere göre puan düzeyleri $X = 59,92$ daha yüksektir. Bu bulgu Sivil savunma eğitsel faaliyetlerine katılan öğretmenlerin, eğitsel faaliyetlerine katılmayan öğretmenlere göre değerlendirme konusunda daha bilgili olduklarını göstermektedir.

C. Kriz yönetimine ait Öğrenci algıları

1. Öğrencilerin ilkyardıma ilişkin algıları

Kriz yönetimi hizmetiçi kursuna katılan öğrencilerle hizmetiçi kursuna katılmayan öğretmenlerin, kriz yönetiminin "İlkyardım" boyutuna ilişkin algıları, Tablo-23 ve Şekil-6'de verilmiştir.

Kriz Yönetiminin "İlkyardım" boyutuna:

1. Yaralanan veya aniden hastalanan bir öğrenciye doktor gelinceye veya hastaneye götürülünceye kadar eldeki imkan ve malzeme ile olay yerinde doğru olarak yapılan geçici bakıma ilkyardım denir.
2. Ekip şefi, olay yerinde, ilkyardım yapanların güvenliğini sağlamalıdır.
3. İlkyardım esnasında kalabalık dağıtılmalıdır.
4. Hastaya temiz hava sağlanmalıdır.
5. Hastanın solunumu var mı?
6. Hastanın kalbi çalışıyor mu kontrol edilmelidir.
7. Hastanın kanaması var mı kontrol edilmelidir.
8. Hasta şokta mı kontrol edilmelidir.
9. Hastanın yarası var mı kontrol edilmelidir.
10. Hastanın kırığı var mı kontrol edilmelidir.
11. İlkyarımda müdahale sakın olarak gerektiği kadar yapılmalıdır.
12. İlkyardıma başlamadan önce kazazedeler tespit edilmelidir.
13. Mutlaka acil yardım merkezine haber verilip ambulans çağrılmalıdır.
14. Yaralı ve hasta öğrencileri tedavi ve taşınmasında öncelik, durumu ağır olandan hafif olana doğru olmalıdır.
15. Boğulan kişi yetişkin ise dakikada ortalama 15 solunum yapılmalıdır.
16. Boğulan kişi küçük ise dakikada ortalama 20 kez yapay solunum yapılmalıdır.
17. Boğulmalarda solunum yolu tıkalı ise önce solunum yolu açılmalıdır.
18. Şoka giren öğrenci önce uygun bir yere taşınarak sırtüstü yatırılmalıdır.
19. Şoka giren bir öğrencinin solunum güçlüğü olup olmadığı kontrol edilmelidir.
20. Kanın herhangi bir sebeple damar dışına çıkmasına kanama denir.
21. Dış kanamalarda kanayan kısım üzerine parmak veya tamponla basınç uygulanarak kanayan kısım kalp seviyesi üzerine kaldırılır.
22. Dış kanamalarda yara üzerinde oluşan kan pıhtısı silinmeden yaraya turnike uygulanmalıdır.
23. İç kanamalarda hasta sırtüstü yatırılır, şoka karşı tedbir alınır ve hastaneye sevk edilir.

24. Herhangi bir kuvvet zoru ile bozulan kemik bütünlüğüne kırık denir.
25. Dokunmaya karşı hassasiyet, şekil bozukluğu şişlik ve morluk kırığın belirgin özelliklerindendir.
26. Kırık yer mutlaka atelle sabitlenmelidir.
27. Yanık kısma el sürmemeli, mümkünse soğuk su altına tutulmalıdır.
28. Hafif vakalarda sıcak içecek, ağır vakalarda 2 bardak suya 1tatlı kaşığı tuz konup içirilmelidir.
29. Zehirli maddelerin vücuda girmesi ile ortaya çıkan duruma zehirlenme denir.

Tablo-23

İlkyardıma ilişkin öğrenci algıları

soru no		Hiç Katılmı-yorum		Az Katılıyo-rum		Orta Derece Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N	X̄	D
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
M1	Deney Gr.	2	1	1	0.5	10	5.5	24	11	158	82	195	4.7	2
	Kontrol Gr.	109	31	4	1	28	8	34	9	175	50	350	3.5	11
M2	Deney Gr.	4	2	13	7	23	12	40	21	115	60	195	4.3	6
	Kontrol Gr.	17	5	123	35	49	14	50	14	111	32	350	3.3	13
M3	Deney Gr.	6	3	3	2	7	4	18	9	161	82	195	4.7	2
	Kontrol Gr.			5	1	112	32	52	15	181	52	350	4.2	5
M4	Deney Gr.	1	0.5			3	1.5	21	11	170	87	195	4.8	1
	Kontrol Gr.	4	1	6	2	6	2	126	36	208	60	350	4.5	3
M5	Deney Gr.	3	1.5	7	3.5	10	5	24	13	151	77	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	7	2	14	4	32	9	42	12	255	73	350	4.5	3
M6	Deney Gr.			1	0.5	3	1.5	27	14	164	85	195	4.8	1
	Kontrol Gr.	2	1	4	2	6	2	131	37	207	59	350	4.5	3
M7	Deney Gr.	2	1	2	1	7	4	24	12	160	82	195	4.7	2
	Kontrol Gr.	9	3	6	2	111	32	34	10	190	54	350	4.1	6
M8	Deney Gr.	4	2	3	1.5	12	6	26	13.5	150	77	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	7	2	107	31	26	7	39	11	171	49	350	3.7	9
M9	Deney Gr.	1	0.5	6	3	16	8	83	42.5	89	46	195	4.3	6
	Kontrol Gr.	98	28	9	3	21	6	42	12	180	52	350	3.6	10
M10	Deney Gr.	2	1	5	3	77	40	21	11	90	45	195	3.9	9
	Kontrol Gr.			105	30	25	7	42	12	168	48	350	3.7	9
M11	Deney Gr.	3	1.5	5	3	12	6.5	35	18	140	71	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	7	2	10	3	121	35	56	16	156	47	350	3.9	8
M12	Deney Gr.	11	5	8	4	11	5	91	46	74	40	195	4.1	8
	Kontrol Gr.	20	6	18	5	32	9	153	44	127	36	350	3.9	8
M13	Deney Gr.	2	1	1	0.5	4	2	13	6.5	175	90	195	4.8	1
	Kontrol Gr.			10	3	7	2	33	9	300	86	350	4.8	1
M14	Deney Gr.	8	4	9	5	14	7	36	18	128	66	195	4.4	5
	Kontrol Gr.	16	5	11	3	32	9	147	42	144	41	350	4.0	7
M15	Deney Gr.	5	3	10	5	99	50	32	16	48	26	195	3.6	10
	Kontrol Gr.	14	4	23	7	152	43	59	17	102	29	350	3.6	10
M16	Deney Gr.	6	3	9	5	35	18	86	44	59	30	195	3.9	9
	Kontrol Gr.	19	5	125	36	34	10	67	19	105	30	350	3.3	13
M17	Deney Gr.	1	0.5	4	2	8	4	28	14.5	154	79	195	4.7	2
	Kontrol Gr.	9	3	5	1.5	19	5.5	41	12	276	79	350	4.6	2
M18	Deney Gr.	8	4	3	1.5	18	9	35	17.5	131	68	195	4.4	5
	Kontrol Gr.	11	3	18	5	27	8	151	43	143	41	350	4.0	7
M19	Deney Gr.			6	3	14	7	31	16	144	74	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	1	0.5	12	3	122	35	59	17	156	44.5	350	4.0	7
M20	Deney Gr.	8	4	5	3	9	5	24	12	149	76	195	4.5	4
	Kontrol Gr.	16	5	110	34	30	8	52	15	142	41	350	3.6	10
M21	Deney Gr.	5	3	10	5	26	13	21	11	133	68	195	4.4	5
	Kontrol Gr.	114	33	26	7	38	11	64	18	108	31	350	3.1	14
M22	Deney Gr.	7	4	11	6	92	47	33	17	52	26	195	3.6	10
	Kontrol Gr.	27	8	121	35	38	11	63	18	101	29	350	3.3	13
M23	Deney Gr.	2	1	8	4	18	10	90	46	77	41	195	4.2	7
	Kontrol Gr.	9	3	16	7	132	38	50	14	143	41	350	3.9	8
M24	Deney Gr.	6	3	4	2	9	5	21	11	155	79	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	13	4	21	6	32	9	146	42	138	40	350	4.1	6
M25	Deney Gr.	4	2	4	2	15	8	91	47	80	41	195	4.5	4
	Kontrol Gr.	15	4	15	4	36	10	63	18	221	63	350	4.3	4
M26	Deney Gr.	7	4	7	4	13	6	87	44	81	42	195	4.2	7
	Kontrol Gr.	12	3	15	4	25	7	155	7	143	41	350	4.1	6
M27	Deney Gr.	2	1	4	2	7	4	89	46	93	47	195	4.4	5
	Kontrol Gr.	11	3	5	1.5	120	34	58	16.5	156	45	350	3.9	8
M28	Deney Gr.	28	14	76	39	45	25	19	10	27	14	195	2.7	11
	Kontrol Gr.	44	13	121	35	55	16	54	15	76	22	350	2.9	15
M29	Deney Gr.	3	1.5	3	1.5	8	4	82	43	99	50	195	4.3	6
	Kontrol Gr.	104	30	14	4	18	5	44	13	170	49	350	3.4	12

Genel Dağılım:

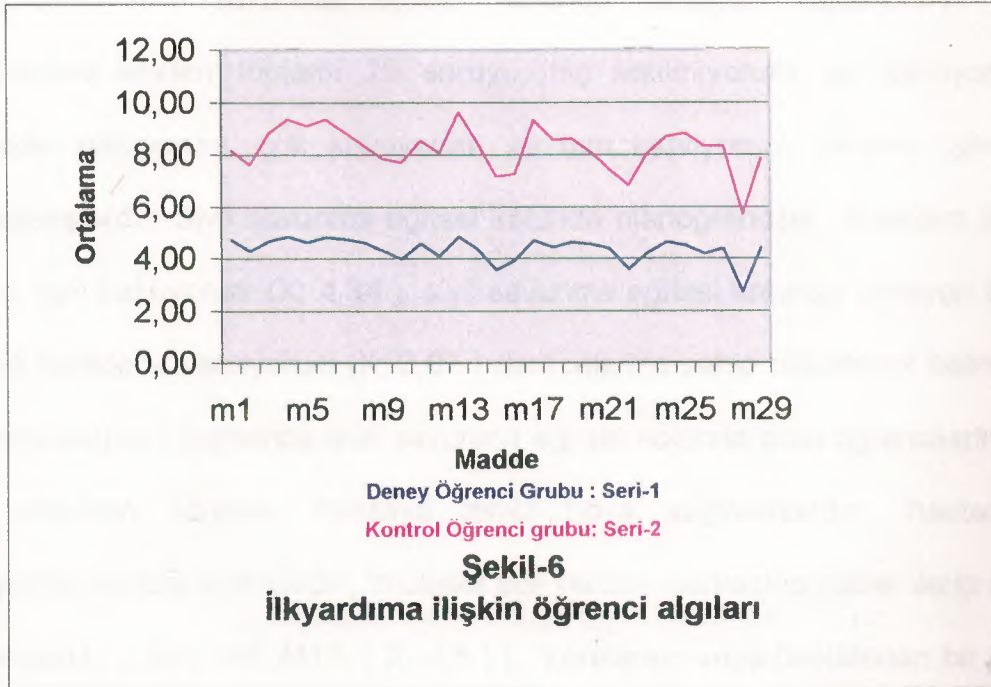
X̄D: 4.34

S.SD: 0.82

t = 2.2

X̄K: 3.87

S.SK: 0.01

Deney ve kontrol grubu öğrenciler 29 sorudan oluşan "İlkyardım"a ilişkin algılarında, deney grubu öğrenciler "tam katılıyorum" ($\bar{X} \approx 4.34$), kontrol grubu öğrenciler ise "orta derecede katılıyorum" ($\bar{X} = 3.87$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. Deney grubu öğrenciler "hiç katılmıyorum" ($\bar{X} \approx 0.02$), kontrol grubu öğrenciler ise ($\bar{X} = 0.01$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. t değeri de 2.2 oluşu elde edilen sonuçlarda anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Tablo-23 ve Şekil-6'da görüldüğü gibi sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrencilerle, sivil savunma eğitsel kolunda olmayan öğrencilerin ilkyardım konusundaki algıları toplamı 29 soruyu, hiç katılmıyorum, az katılıyorum, orta derecede katılıyorum, çok katılıyorum ve tam katılıyorum şıklarını işaretleyerek cevaplamışlardır. Sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrenciler ilkyardım ile ilgili 29 soruyu tam katılıyorum (X: 4,34), sivil savunma eğitsel kolunda olmayan öğrenciler ise orta derecede katılıyorum (X: 3,87) derecelerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. İlkyardım soruları içerisinde sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrencilerin en fazla bilgili oldukları konular, 'hastaya temiz hava sağlanmalıdır', 'hastanın kalbi çalışıyormu kontrol edilmelidir', 'mutlaka acil yardım merkezine haber verip ambulans çağrılmalıdır', [M4, M6, M13, (X: 4,8)], 'Yaralanan veya hastalanan bir öğrenciye doctor gelinceye veya hastahaneye götürülünceye kadar eldeki imkan ve malzeme ile olay yerinde doğru olarak yapılan geçici bakıma ilkyardım denir', 'Hastanın kanaması var mı? kontrol edilmelidir', 'Boğulmalarda solunum yolu tıkalı ise önce solunum yolu açılmalıdır.' [(M1,M7,M17 (X:4,7)]dır. İlkyardım soruları içerisinde sivil savunma eğitsel kolunda olmayan öğrencilerin en fazla bilgili oldukları konu mutlaka acil yardım merkezine haber verip ambulans çağrılmalıdır' '[M13 , (X: 4,8)] dir.

2. Öğrencilerin afet durumunda hazırlığına ilişkin algıları

Kriz yönetimi hizmetiçi kursuna katılan öğrencilerle hizmetiçi kursuna katılmayan öğrencilerin, kriz yönetiminin "Afet durumuna hazırlık" ilişkin algıları, Tablo-24 ve Şekil-7'de verilmiştir.

Kriz Yönetiminin "Afet durumuna hazırlığının" boyutuna:

(a) Yangın

5. Yanma, maddenin ısı ve oksijenle birleşmesi sonucu oluşan kimyasal bir olaydır.
6. Yangın sınıfları, katı madde yangınları, akaryakıt yangınları, gaz yangınları, yanabilen hafif metal yangınlarıdır.
7. Yangın söndürme prensipleri soğutma, havayı kesme, yanıcı maddenin ortadan kaldırılmasıdır.
8. Yangın söndürme cihazını kullanırken rüzgarı arkanıza alarak cihazı alevine dibine tutun.

(b) Deprem

4. Yerkabuğu içinde bir noktada biriken enerjinin birdenbire açığa çıkmasına bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen ve bazen çok şiddetli olabilen, bazen de sadece özel aletlerle tespit edilebilen sallantı şeklindeki hareketlere deprem denir.
5. Deprem öncesinde evinizin her odasında bir yada birkaç güvenli nokta seçin, seçtiğiniz her yerde çömel, korun ve tutun prensibine uymaya çalışın.
6. Depremden sonra yaralanmalara karşı ilkyardım uygulayın, artçı depremlere karşı hazırlıklı olun.

(c) Sel ve su baskınları

4. Sel, sürekli yağmurlardan yada eriyen karlardan oluşup, önüne ne gelirse alıp götüren su taşkınidir.
5. Bitki örtüsünün eksikliği, düzensiz yağışlar, baraj eksikliği gibi nedenler sel ve su baskınlarının sebepleri arasındadır.
6. Sel ve su baskınlarında öncelikle elektrik şalterleri kapatılmalı, gaz tüpleri sabitlenmeli, elektrikli aletler yüksek seviyeye kaldırılmalıdır.

Tablo-24

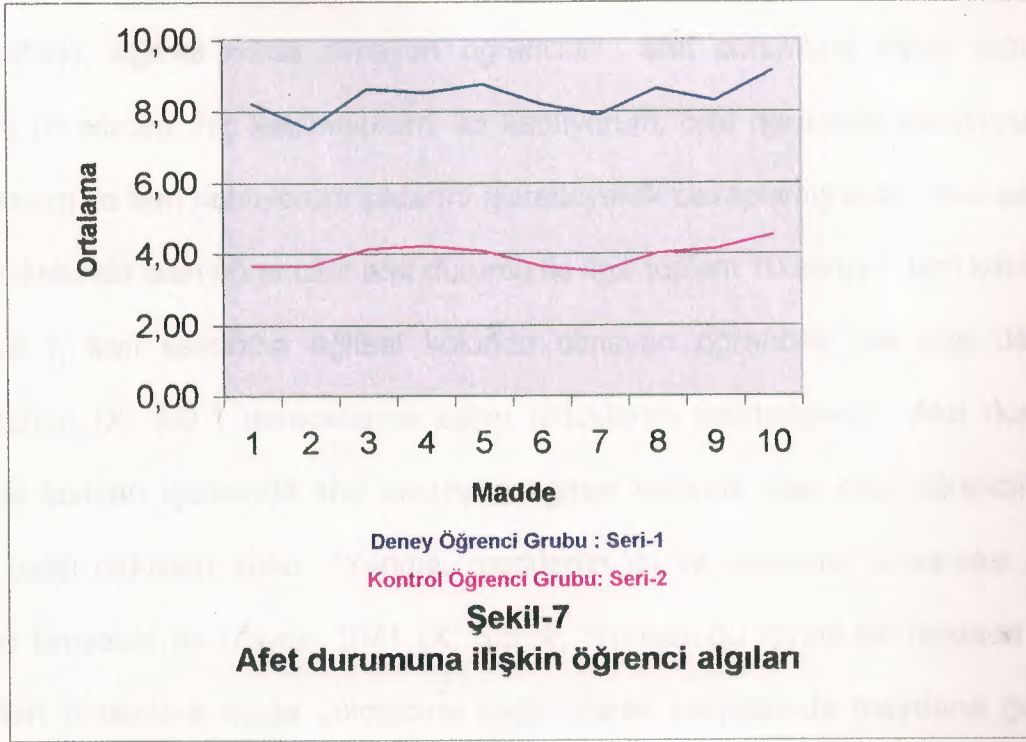
Afet durumuna ilişkin öğrenci algıları

Soru no		Hiç Katılmıyorum		Az Katılıyorum		Orta Derece Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N	X	D
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
(a) Yangın														
M1	Deney Gr.	4	2	9	5	10	5	25	13	147	75	195	5.5	1
	Kontrol Gr.	15	4	103	29	23	6	52	15	157	50	350	3.7	5
M2	Deney Gr.	10	5	11	6	22	11	103	53	49	25	195	3.9	8
	Kontrol Gr.	21	6	25	7	128	36	59	17	117	33	350	3.6	6
M3	Deney Gr.	2	1	2	1	24	12	34	17	133	68	195	4.5	4
	Kontrol Gr.	10	3	13	4	40	11	147	42	140	40	350	4.1	3
M4	Deney Gr.	6	3	5	3	18	9	89	46	76	39	195	4.3	6
	Kontrol Gr.	11	3	15	4	37	11	158	45	128	45	350	4.2	2
(b) Deprem														
M5	Deney Gr.	2	1	5	3	10	5	18	9	160	82	195	4.7	2
	Kontrol Gr.	5	1	13	4	112	32	41	12	179	51	350	4.1	3
M6	Deney Gr.	3	2	4	2	15	8	33	16	140	71	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	10	3	111	32	18	5	65	18	146	42	350	3.6	6
M7	Deney Gr.	1	0.5	7	4	2	1	86	44	99	50.5	195	4.4	5
	Kontrol Gr.	99	28	10	3	24	7	54	15	163	46	350	3.5	7
(c) Sel ve Su Baskınları														
M8	Deney Gr.	4	2	3	2	11	6	24	12	153	78	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	8	2	11	3	125	36	36	10	170	48	350	3.9	4
M9	Deney Gr.	4	2	7	3	20	10	87	44	77	39	195	4.2	7
	Kontrol Gr.	14	14	16	4	23	7	154	44	143	41	350	4.1	3
M10	Deney Gr.	6	3	5	2	7	4	22	11	154	79	195	4.6	3
	Kontrol Gr.	13	3	12	3	23	7	31	9	271	77	350	4.5	1

Genel Dağılım:

XD: 4.6
XK: 3.9S.SD: 0.02
S.SK: 0.01

t = 0.03

Deney ve kontrol grubu öğrenciler 10 sorudan oluşan "Afer durum."a ilişkin algılarında, deney grubu öğrenciler "tam katılıyorum" ($\bar{X} = 4.5$), kontrol grubu öğrenciler ise "orta derecede katılıyorum" ($\bar{X} = 3.9$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. Deney grubu öğrenciler "hiç katılmıyorum" ($\bar{X} = 0.02$), kontrol grubu öğrenciler ise ($\bar{X} = 0.01$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. t değeri de 0.03 oluşu elde edilen sonuçlarda anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Tablo-24 ve Şekil-7'de görüldüğü üzere sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrencilerle, eğitsel kolda olmayan öğrenciler afet durumuna ilişkin algılarında toplam 10 soruya, hiç katılmıyorum, az katılıyorum, orta derecede katılıyorum, çok katılıyorum ve tam katılıyorum şıklarını işaretleyerek cevaplamışlardır. Sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrenciler afet durumu ile ilgili toplam 10 soruyu tam katılıyorum (X: 4,5), sivil savunma eğitsel kolunda olmayan öğrenciler ise orta derecede katılıyorum (X: 3,9) derecelerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Afet durumuna hazırlık soruları içerisinde sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrencilerin en fazla bilgili oldukları konu 'Yanma, maddenin ısı ve oksijenle birleşmesi sonucu oluşan kimyasal bir olaydır' [(M1 (X: 5,5))], 'Yerkabuğu içinde bir noktada biriken enerjinin birdenbire açığa çıkmasına bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen ve bazen çok şiddetli olabilen, bazende sadece özel aletlerle tesbit edilebilen sallantı şeklindeki hareketlere deprem denir.' [(M2 (X: 4,7))], 'Deprem öncesinde evinizin her odasında bir yada birkaç güvenli nokta seçin, seçtiğiniz her yerde çömel, korun ve tutun prensibine uymaya çalışın.', 'Sel ve su baskınlarında öncelikle elektrik şalterleri kapatılmalı , gaz tüpleri sabitlenmeli, elektrikli aletler yüksek seviyeye kaldırılmalıdır.' [M1, M2,M3 (X: 4,6)] Sivil savunma eğitsel kolunda olmayan öğrencilerin ise en fazla bilgili olduğu konular sırasıyla, 'Sel ve su baskınlarında öncelikle elektrik şalterleri kapatılmalı, gaz tüpleri sabitlenmeli, elektrikli aletler yüksek seviyeye kaldırılmalıdır.' [M6, (X: 4,5)], 'Yangın söndürme cihazı kullanırken rüzgarı arkanıza alarak cihazı alevin dibine tutun.' [M4,(X: 4,2)], 'Yangın söndürme prensipleri soğutma, havayı kesme, yanıcı maddenin ortadan kaldırılmasıdır.', 'Yerkabuğu içinde bir noktada biriken enerjinin birdenbire açığa çıkmasına bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen

ve bazen çok şiddetli olabilen, bazende sadece özel aletlerle tesbit edilebilen sallantı şeklindeki hareketlere deprem denir.’, ‘Bitki örtüsünün eksikliği, düzensiz yağışlar, baraj eksikliği gibi nedenler sel ve su baskınlarının sebepleri arasındadır. ’[M3, M4, M5 (X: 4,1)].

...yine de ...ve ...

...ve ...

17. Çalınan ...
18. ...
19. ...
20. ...
21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...
26. ...
27. ...
28. ...
29. ...
30. ...
31. ...
32. ...

3. Öğrencilerin değerlendirmeye ilişkin algıları

Kriz yönetimi hizmetiçi kursuna katılan öğrencilerle hizmetiçi kursuna katılmayan öğrencilerin, kriz yönetiminin "Değerlendirme'ye" ilişkin algıları, Tablo-25 ve Şekil-8'de verilmiştir.

Kriz Yönetiminin "Değerlendirme" boyutuna:

17. Çalışanların performansı ve verimliliği arttırmada kullanılan yöntemler yararlı.
18. Takım çalışmasında güven ortamı sağlanmalı.
19. Etkin iletişim bireylerin arasında uyum sağlar.
20. Bireysel vizyonu geliştirmek.
21. Takımın vizyonunu yaratmak.
22. Bireysel vizyon ve takım vizyonunun paralel biçimlendirmek.
23. Ekip lideri çalışanın profilindeki ve beklentilerindeki değişimi anlamalıdır.
24. Ekip lideri içsel başarısızlığı kontrol etmeyi öğrenmelidir.
25. Ekip hedefe ulaşmak için güçlü bir isteğe sahip olmalıdır.
26. Ekip personeli yapılan işe kendini adanmalıdır.
27. Ekip personeli özgüven sahibi olmalıdır.
28. Ekip personeli uğraşılan konuya ilişkin gerekli tüm bilgilere sahip olmalıdır.
29. Ekip personeli motivasyonu yüksek tutmalıdır.
30. Ekip personeli başarısızlıklardan ders almalıdır.
31. Ekip lideri esnek olmak ve gerektiğinde plan değişikliği yapmalıdır.
32. Ekip personeli takım çalışmasına yatkın olmalıdır.

Tablo-25

Değerlendirme'ye ilişkin öğrenci algıları

soru no		Hiç Katılmıyorum		Az Katılıyorum		Orta Derece Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Katılıyorum		N	X	D
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
M1	Deney Gr.	5	3	6	3	9	5	21	11	154	79	195	4.6	2
	Kontrol Gr.	8	2	13	4	69	31	47	13	173	49	350	4.0	4
M2	Deney Gr.			2	1	8	4	87	45	98	50	195	4.4	4
	Kontrol Gr.	5	1	102	29	17	5	53	15	173	49	350	3.8	6
M3	Deney Gr.	2	1	2	1	15	7	38	19	138	71	195	4.6	2
	Kontrol Gr.	101	29	10	3	40	11	51	15	148	42	350	3.4	9
M4	Deney Gr.	4	2	6	3	15	7	104	53	66	34	195	4.1	6
	Kontrol Gr.	8	2	105	30	38	11	66	19	133	38	350	3.6	8
M5	Deney Gr.	4	2	6	3	18	9	98	50	69	35	195	4.1	6
	Kontrol Gr.	10	3	13	4	128	36	57	16	142	41	350	3.9	5
M6	Deney Gr.	3	2	7	3	91	47	40	20	54	27	195	3.7	7
	Kontrol Gr.	15	4	12	3	43	12	166	47	114	33	350	4.0	4
M7	Deney Gr.	4	2	4	2	21	11	91	47	75	38	195	4.1	6
	Kontrol Gr.	8	2	11	3	48	14	57	16	225	64	350	4.5	1
M8	Deney Gr.	2	1	11	6	15	7	29	15	138	71	195	4.5	3
	Kontrol Gr.	6	2	8	2	41	11	154	44	141	40	350	4.2	3
M9	Deney Gr.	1	0.5	4	2	10	5	81	41.5	99	51	195	4.4	4
	Kontrol Gr.	7	2	9	3	116	33	56	16	162	46	350	4.0	4
M10	Deney Gr.			4	2	12	6	22	11	157	81	195	4.7	1
	Kontrol Gr.	4	1	107	31	31	9	45	13	163	46	350	3.7	7
M11	Deney Gr.	2	1	4	2	16	8	17	8	156	80	195	4.6	2
	Kontrol Gr.	104	30	9	2	34	10	47	13	156	46	350	3.4	9
M12	Deney Gr.					11	6	92	47	92	47	195	4.4	4
	Kontrol Gr.	6	2	106	30	24	7	47	13	167	48	350	3.8	6
M13	Deney Gr.	2	1	5	3	10	5	87	44	91	47	195	4.3	5
	Kontrol Gr.	7	2	13	4	124	35	39	17	147	42	350	3.9	5
M14	Deney Gr.	2	1	6	3	5	3	87	44	95	49	195	4.4	4
	Kontrol Gr.	7	2	13	4	28	8	144	41	158	45	350	4.2	3
M15	Deney Gr.	8	4	2	1	16	8	32	16	137	70	195	4.5	3
	Kontrol Gr.	10	3	12	3	33	9	57	16	238	68	350	4.4	2
M16	Deney Gr.	2	1	4	2	9	5	80	41	100	51	195	4.4	4
	Kontrol Gr.	7	2	7	2	20	6	142	40	174	50	350	4.0	4

Genel Dağılım:

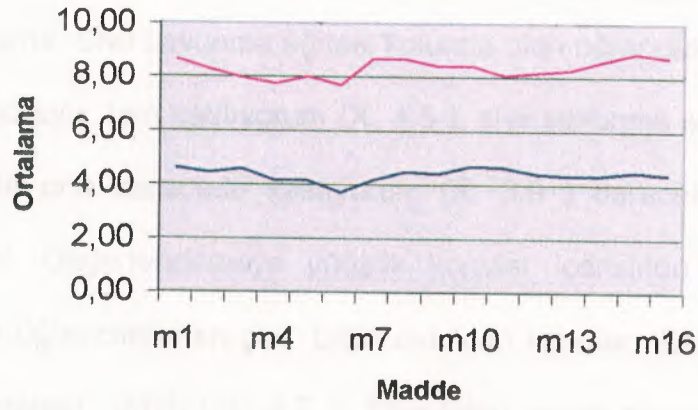
XD: 4.4

S.SD: 0.02

t = 2.06

XK: 3.9

S.SK: 0.01

Deney Öğrenci Grubu : Seri-1

Kontrol Öğrenci Grubu: Seri-2

Şekil-8

Değerlendirmeye ilişkin öğrenci algıları

Deney ve kontrol grubu öğrenciler 16 sorudan oluşan "Değer."ye ilişkin algılarında, deney grubu öğrenciler "tam katılıyorum" ($\bar{X} = 4.4$), kontrol grubu öğrenciler ise "orta derecede katılıyorum" ($\bar{X} = 3.9$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. Deney grubu öğrenciler "hiç katılmıyorum" ($\bar{X} = 0.02$), kontrol grubu öğrenciler ise ($\bar{X} = 0.01$) derecelerine sahip oldukları belirlenmiştir. t değeri de 2.06 oluşu elde edilen sonuçlarda anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Tablo-25 ve Şekil-8'de görüldüğü üzere sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrencilerle sivil savunma eğitsel kolunda olmayan öğrencilerin değerlendirmeye ilişkin algılarında toplam 16 soruya, hiç katılmıyorum, az katılıyorum, orta derecede katılıyorum, çok katılıyorum ve tam katılıyorum şıklarını işaretleyerek cevaplamışlardır. Sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrenciler değerlendirme ile ilgili toplam 16 soruyu tam katılıyorum (X: 4,5), sivil savunma eğitsel kolunda olmayan öğrenciler ise orta derecede katılıyorum (X: 3,9) derecelerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Değerlendirmeye yönelik konular içerisinde sivil savunma eğitsel kolunda olan öğrencilerin en çok bilgili oldukları konular; 'Ekip personeli yapılan işe kendini adanmalıdır.' [M10 (X: 4,7)], Ekip lideri esnek olmak ve gerektiğinde plan değişikliği yapmalıdır.' [M15 (X:4,4)], Ekip lideri içsel başarısızlığı kontrol etmeyi öğrenmelidir', 'Ekip personeli başarısızlıklardan ders almalıdır.', [M 8, M14(X: 4,2)].

Tablo-26

Sivil savunma kolunda olan öğrencilerle olmayan öğrencilerin ilkyardım konusunda ortalama puan analizi

Konum	N	X	SS	Std Hata
Erkek	327	111,43	20,269	1,121
Kadın	217	127,03	13,550	,920

Tablo-27

Sivil savunma kolunda olan öğrencilerle olmayan öğrencilerin ilkyardım konuları açısından anova analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	31748,053	1	31748,053	99,131	,000	Anlamlı
Gruplar içi	173582,976	542	320,264			
Toplam	205331,029	543				

İlkyardım boyutunda yeralan sorular cisiyet açısından incelendiğinde kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. [$F(1-542) = 99,131$, $p > 0,05$]. Erkek öğrencilerin ortalama puan düzeyleri $X = 126,13$, kız öğrencilerin ortalama puan düzeylerine $X = 127,03$ daha düşüktür. Bu bulgukız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ilkyardım konusunda daha bilgili olduklarını göstermektedir.

Tablo-28

Sivil savunma kolunda olan öğrencilerle olmayan öğrencilerin Afet durumu konusunda ortalama puan analizi

Konum	N	X	SS	Std Hata
Deney grubu	195	17,23	3,062	,219
Kontrol grubu	350	15,66	4,353	,233

Tablo-29

Sivil savunma kolunda olan öğrencilerle olmayan öğrencilerin Afet durumu açısından anova analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	307,857	1	307,857	19,828	,000	Anlamlı
Gruplar içi	8430,833	543	15,526			
Toplam	8738,690	544				

Yangın boyutunda yeralan sorular sivil savunma eğitsel kolunda görev alan öğrencilerle, eğitsel kolda görevli olmayan öğrenciler açısından incelendiğinde eğitsel kolda görevli olan öğrencilerle görevli olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. [$F(1-544) = 19,828$, $p > 0,05$]. Eğitsel kolda görevli öğrencilerin ortalama puan düzeyleri $X = 17,23$, eğitsel kolda görevli olmayan öğrencilerin ortalama puan düzeylerine $X = 15,66$ daha yüksektir. Bu bulgu eğitsel koldaki öğrencilerin, eğitsel kolda görevli olmayan öğrencilere göre yangın konusunda daha bilgili olduklarını göstermektedir.

Tablo-30

Sivil savunma kolunda olan öğrencilerle olmayan öğrencilerin Değerlendirme konusunda ortalama puan analizi

Konum	N	X	SS	Std Hata
Deney grubu	195	69,99	7,692	,551
Kontrol grubu	350	63,29	13,358	,714

Tablo-31

Sivil savunma kolunda olan öğrencilerle olmayan öğrencilerin Değerlendirme konuları açısından anova analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	5627,325	1	5627,325	41,431	,000	Anlamlı
Gruplar içi	73753,269	543	135,826			
Toplam	79380,594	544				

Değerlendirme boyutunda yeralan sorular Sivil savunma eğitsel kolunda görev alan öğrencilerle, eğitsel kolda görevli olmayan öğrenciler açısından incelendiğinde eğitsel kolda görevli olan öğrencilerle görevli olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. [$F(1-544) = 41,431$, $p > 0,05$]. Eğitsel kolda görevli öğrencilerin ortalama puan düzeyleri $X = 69,99$ ve eğitsel kolda görevli olmayan öğrencilerin ortalama puan düzeylerine $X = 63,29$ daha yüksektir. Bu bulgu eğitsel koldaki öğrencilerin, eğitsel kolda görevli olmayan öğrencilere göre değerlendirme konusunda daha bilgili olduklarını göstermektedir.

BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Sonuç

Bugün halk eğitimi görevlerinin önemli bir kısmı, Sivil Savunma Müdürlükleri tarafından belirlenen Sivil Savunma Yükümlüleri'ne verilmektedir. Ancak, mevcut uygulamada yükümlüler gönüllü kişiler arasından seçilmemekte ve eğitim yalnızca acil dönemde önem kazanan konuları kapsamaktadır. Yapılan anketin sonucunda, Sivil Savunma Kollarının istenilen düzeyde etkin olmadığı sonucuna varılmıştır.

İlk yardıma ilişkin öğretmen algılarında, deney grubu tam katılıyorum $X=4.8$ ve hiç katılmıyorum $S.S=0.80$, kontrol grubu ise $X=3.32$ orta derecede katılıyorum ve $S.S=0.10$ katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Sivil savunma kurslarına katılan ve katılmayan öğretmenlerin arasında büyük fark olmadığı, t değeri ise 1.8 anlamlı fark olduğu saptanmıştır.

Afet durumuna ilişkin öğretmen algılarında, deney grubu tam katılıyorum $X=4.9$ ve hiç katılmıyorum $S.S=0.82$, kontrol grubu ise $X=3.05$ orta derecede katılıyorum ve $S.S=0.10$ katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Sivil savunma kurslarına katılan ve katılmayan öğretmenlerin arasında büyük fark olmadığı ve t değeri de 0.92 anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Değerlendirmeye ilişkin öğretmen algılarında, deney grubu tam katılıyorum $X=4.9$ ve hiç katılmıyorum $S.S=0.82$, kontrol grubu ise $X=3.5$ orta derecede katılıyorum ve $S.S=0.07$ katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Sivil savunma kurslarına katılan ve katılmayan öğretmenlerin arasında büyük fark olmadığı ve t değeri de 1.09 anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

İlkyardıma ilişkin öğrenci algılarında, deney grubu tam katılıyorum $X=4.34$ ve hiç katılmıyorum $S.S=0.02$, kontrol grubu ise $X=3.87$ orta derecede katılıyorum ve $S.S=0.01$ katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Sivil savunma kurslarına katılan ve katılmayan öğrencilerin arasında büyük fark olmadığı ve t değeri de 2.2 anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Afet durumuna ilişkin öğrenci algılarında, deney grubu tam katılıyorum $X=4.5$ ve hiç katılmıyorum $S.S=0.02$, kontrol grubu ise $X=3.9$ orta derecede katılıyorum ve $S.S=0.01$ katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Sivil savunma kurslarına katılan ve katılmayan öğrencilerin arasında büyük fark olmadığı ve t değeri de 0.03 anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Değerlendirmeye ilişkin öğrenci algılarında, deney grubu tam katılıyorum $X=4.4$ ve hiç katılmıyorum $S.S=0.02$, kontrol grubu ise $X=3.9$ orta derecede katılıyorum ve $S.S=0.01$ katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Sivil savunma kurslarına katılan ve katılmayan öğrencilerin arasında büyük fark olmadığı ve t değeri de 2.06 anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Kriz; kurum içi ve/veya dışı beklenmedik/dikkate alınmayan/önlem almakta geç kalınan sorun ve tehditlerin, kurum karlılığını ve/veya sürekliliğini ciddi bir şekilde tehdit altına aldığı anda yöneticiler/iş ortaklarınca durumun farkına varılması ile oluşur. Sorun veya tehdidin boyutu (kapsam ve derinliği) krizin önem derecesini ve çözüm önceliğini oluşturur. Her kriz yönetimi beraberinde yeniden yapılanma ve değişim getirir. Bu nedenle kriz yönetimi yeniden yapılanma yönetimine benzer; kriz yönetiminin en önemli farkı "çıkan yangının" öncelikle kontrol altına alınması ve söndürülmesidir.

Kriz senaryoları ve yönetim planları geliştirilmemiş kurumlarda kriz panik yaratır. Krizi karşılama ve yönetmede gerek maddi gerek entelektüel (insan kaynaklarının, yönetici ve liderlerin nitelik ve yetkinlikleri ile kuruluşun iş çevresi etkinliği) kaynakların yeterliliği ve becerisi krizin kontrol altına alınmasında ve "hasarın" sonuçlarının yeniden yapılandırılmasında çok önemlidir. Yeterli ve yetkin kaynakların olmayışı kaos ortamını uzatır, zamanında kontrol altına alınmayan/çözümlemeyen sorunlar ve tehditlerin etkilediği ve tetiklediği sorun ve tehditler çığ hızıyla büyür ve zaman geçtikçe kontrolü ve iyileştirilmesi imkansız duruma gelir.

2. Öneriler

Kriz yönetiminin istikrarlı davranış, güven oluşturma, sonuçları paylaşım ve motivasyon gerektirdiği unutulmamalıdır. Kriz merkezlerinin hedef ve sorumlulukları belirlenirken başarıdan kendilerinin de pay alacağını bilmezlerse katılım paylaşımı olmaz. Bu nedenle performans bazlı başarı paylaşım modeli geliştirilmelidir. Sorunların ve etkilerinin (eğitim kursları gibi) paylaşımında kademeler arasındaki paylaşım farkı azaltılmalıdır.

Ayrıca, tüm eğitim içeriğinde anlaşılabilirlik ve ilgi çekebilme özellikleri ağırlık taşımalı, özel eğitim araç-gereçleri tasarlanmalı, anlatım görsel belgelerle desteklenmelidir. Eğitimin içeriği ve öğretim araç-gereçleri geliştirilirken, farklı disiplinlerden bir ekibin birlikte çalışması, içerikte kültürel uygunluk ve yöntemde doğru tekniklerin belirlenmesini sağlayacaktır. İlk ve orta öğrenimde olduğu kadar, yetişkinlerin eğitiminde de araç-gereç ve içeriğin hazırlanmasında toplumda en derin izler bırakan doğal afet olan depremin (depremin verdiği can ve mal kaybı etkin olduğundan ve memleketimizde doğal afetlerden olan en çok deprem gerçekleştiğinden, bu araştırmada doğal afet yerine deprem kelimesi kullanılmıştır)

doğru algılanması ve çaresizlik düşüncesine yol açmayacak vurguların yapılması gerekir. Burada temel bilgi ve mesajların doğal afet olayları kapsamına özen gösterilmelidir. Örneğin,

- Deprem; sıcak, soğuk, yağmur, kar, rüzgar gibi bir doğa olayıdır. Bunlardan tek farkı, ne zaman ve nerede olacağı tam olarak bilinemeyen bir doğa olayı olmasıdır.
- Diğer doğa olaylarına karşı nasıl önlemler alınabiliyorsa, depremlerden korunmak için de önlemler alınabilir.

1. Bunun için öncelikle, yerleşim yeri kararlarının alınmasında yerbilimsel verilerin (zemin özellikleri, yapısal özellikler v.s) gözönünde tutulması gerekmektedir.

2. İçinde oturulan yapının sağlamlığı ve güvenilirliği yeterliği sorgulanması gereken önemli bir konudur. Yapılar inşaat aşamasında alınacak önlemlerle depreme karşı güvenli olabilir. Bunun gerektirdiği maliyetde sanıldığı kadar büyük değildir. Yaşam çevresinde de yerel topluluklar ve bireyler tarafından alınması olanaklı ve gerekli önlemler vardır. Komşular ve aileler kendi aralarında ve içlerinde, yaşadıkları çevrenin özelliklerine göre, hazırlıklı olmak için deprem öncesi, sırası ve sonrasında yapabilecekleri etkinlik türlerini belirlemeli, gerekiyorsa bunları çocuklarından ve okul-aile etkinlikleri yoluyla öğrenmelidirler.

Doğal Afetlerde hazırlıklı olmada yerel toplulukların ve kendiliğinden oluşan toplum örgütlenmelerinin katkıları her ülkede önemsenmektedir. Türkiye’de de 1999 depremleri sonrasında Sivil Kuruluşlar’ın büyük katkılar sağlayabildikleri kanıtlanmıştır. Bu potansiyelin zarar azaltma amaçlarına yönelik olarak da örgütlenmesi, tüm yardım ve etkinliklerin merkezi yönetimlerden beklenmesi alışkanlıklarının aşılmasında, küçümsenmemesi gereken bir yöntemdir.

Zarar azaltma girişimlerinde, özellikle "Yerel Kuruluşları" çok yönlü katkılarda bulunabilirler. Mahallelerde oluşturulacak gönüllü kurullar, olası depremlerde mahallelerin ne gibi riskler altında olduğunu inceleyerek, yapılaşma ve çevre kullanımına ilişkin pek çok uyumsuz davranış örneğinin ortaya çıkarılmasında, yerel toplumun dikkatine getirilmesinde ve bunların giderilmesinde, hiçbir resmi müdahaleye gerek kalmaksızın birincil rol oynamalıdır.

Ayrıca, doğal afet sonrasında ilk yardım ve kurtarma konularında planlar yapıp bu konuda bilgi ve belirli düzeylerde beceriler kazandırmaya yönelik eğitim programları düzenleyebilirler; öğretmenler ve öğrenciler bunlara katılabilirler. Bu tür oluşumların cesaretlendirilerek, örnekler gösterilerek ve kimi maddi destekler sağlanarak yaygınlaştırılması, hazırlıklı bir kentsel toplum kültürü gelişmesinde en önemli adımdır. Bu nedenle 'Mahalle Afet Yönetimi' türündeki girişimlerin geliştirdikleri projelere yerel yönetimlerce öncelikler verilmesi, bu oluşumların mahalle muhtarlıklarınca tanınarak yerel yönetimlerin çeşitli etkinliklerinde temsil hakları kullanmaları ve yerel yatırım kararlarına katılmaları sağlanmalıdır. Bu yaklaşımın, giderek mekansal temsiliyete dayalı demokratik işleyişler getirmesi beklenmelidir. Ancak bu kuruluşların da zarar azaltma etkinliklerinde bulunmaları, kendi ilgi alanlarında yurt içinde ve uluslararası düzeylerde projeler geliştirme ve uygulamaları olanaklıdır.

Yerel kuruluşların sektörlerine göre, ilgili başka kuruluşlarla birlikte, ulusal iletişim ve bilgi ağlarında yer almaları, bu yolla çeşitli projeler geliştirmeleri, gerektiğinde o sektördeki ilgili tüm tarafları bir araya getirecek toplantılar düzenlenmesi gibi çalışmalar, süreklilikler sağlamak amacıyla merkezi yönetim tarafından desteklenmelidir.

3. Özel kuruluşların yöneticileri ve personelinin ise, farklı içeriklerde eğitim almış olmaları koşulu aranmalıdır. Bu kuruluşların, belirli aralıklarla eğitim almaları ve yeni tarihli belge sahibi olmaları, kimi (patent başvurusu, Türk Standartları Enstitüsü, Uluslararası Standartlar Örgütü-ISO gibi kuruluşlardan belge alma başvurusu, kredi başvurusu gibi) işlemlerde zorunlu tutulabilmelidir. Gerek özel, gerekse kamu kuruluşlarında üst düzey yetkililer için bilgilendirme ve kılavuzlar hazırlanması, yetkili ve sorumlu teknik görevlilerin meslek içi eğitimi görmeleri ve düzenli tatbikatların yapılması programlanmalıdır. Ne var ki, Türkiye’de bu konularda meslek eğitimi veren üniversiteler arasında biçimsel bir eşdeğerlik bulunmakla birlikte, gerçek anlamda bir eşdüzeylelik bulunmamaktadır. Bu farklılıkların giderilmesine büyük önem verilmelidir. Göz önünde tutulması gereken bir ikinci konu da, bu mesleklerde nitelik farklılaşmasının zamanla ve mesleki deneyim süresiyle gelişmesidir. Dolayısıyla, meslek adamlarının öğrenimlerini tamamladıktan sonra belirli dönemlerde meslek pratiği içinde yetkinlik kazanmaları sürecine yer verecek bir yeni düzenlemenin yapılması gereklidir. Bu yetkinlik koşullarının mesleki özdenetimi yönlendiren meslek odaları eliyle yürütülmesi uygun görülmelidir.

Türkiye Üniversitelerinde inşaat mühendisliği, mimarlık, kent planlaması vb. meslek öğretimi yürüten bölümlerde günümüzde uygulanan öğretim programlarında deprem konularına yeterli önemin verilmediği gözlenen bir gerçektir. Bu alanlardaki lisans programlarına yeni ders eklenmesi yapılmasa da, yürürlükteki dersler kapsamında bu konulara yer verilmesi ve böylece tüm disiplinler için önem taşıyan bu alandaki temel ilkelerin özümlemesi sağlanmalıdır. Ayrıca doğal afetler konusunda uzmanlaşan meslek adamlarına da büyük gereksinme olduğu gözetilerek, hem ayrı ayrı mühendislik, mimarlık ve kent planlama alanlarında, hem de disiplinlerarası

nitelikte yüksek lisans programlarının geliştirilmesi özendirilmelidir. Ülkemizde bugün halk eğitimi görevlerinin önemli bir kısmı, Sivil Savunma Müdürlükleri tarafından belirlenen Sivil Savunma Yükümlüleri'ne verilmektedir. Ancak, mevcut uygulamada yükümlüler gönüllü kişiler arasından seçilmemekte ve eğitim yalnızca acil dönemde önem kazanan konuları kapsamaktadır. Yerel düzeyde etkin eğitim kampanyaları için ise, Halk Eğitim Merkezleri'nde açılacak kurslarla halkın farklı kesimlerine ulaşabilecek ve eğitebilecek eğiticilere gereksinim vardır.

Bu tür kampanyaların düzenli aralıklarla sürdürülmesi, toplumun farklı kesimlerini ayrı ayrı hedeflemesi düşünülmelidir. Ayrıca, bu tür kampanyalarda üzerinde durulması gerekenler, yaşam çevresinde karşılaşılan riskleri tanıtmak, risklerden kaçınma ya da bunları azaltacak yöntemleri öğretme, sigorta sistemlerine katılımı özendirme, daha güvenli yaşam-iş çevrelerinin nasıl yaratılabileceğine ilişkin örnekler gösterme, yurttaşlara hakları ve sorumluluklarına ilişkin konularda bilgilendirme girişimleri olmalıdır.

Ülkemizde bugün halk eğitimi görevlerinin önemli bir kısmı, Sivil Savunma Müdürlükleri tarafından belirlenen 'Sivil Savunma Yükümlüleri'ne verilmektedir. Ancak, mevcut uygulamada yükümlüler gönüllü kişiler arasından seçilmemekte ve eğitim yalnızca acil dönemde önem kazanan konuları kapsamaktadır. Sivil Savunma Müdürlüklerinin yürüttükleri bu uygulamanın yükümlülükten çıkarılıp, istekli sivil toplum örgütleri üyelerine ve halktan gönüllülere verilecek şekilde değiştirilmesi ve eğitim kapsamının genişletilerek risk belirleme ve zarar azaltma eylemleri konularını da kapsaması, verilen eğitimin etkinliğini artıracaktır.

Sonuç olarak, yerel düzeyde etkin eğitim kampanyaları ve Halk Eğitim Merkezleri'nde açılacak kurslarla halkın farklı kesimlerine ulaşabilecek ve eğitebilecek eğitimcilere hem yerel kaynakları güçlendirecek, hem de yerel artları ve kültürü bilen kişilerce verilecek olan eğitimin daha etkili olmasını sağlayacaktır. Yapıların bilimsel yöntemlere uygun biçimde yapılmaları gerekir.

1. KAYNAKÇA

AÇIKALIN, Aytaç. 1999 "Daha Bir." Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi Sayı: 19, Yaz 1999, Ankara: PEGEM Yayıncılık.

ARTÜRK, Bekir, (2002) İlkokullarda Eğitici Çalışmalar Konulu Yüksek Lisans Tezi.

ASLANOĞLU, Rana A. 1998 Kent, Kimlik ve Küreselleşme. Bursa: Asa Kitabevi.

Binay, Ş. and F. Salman (1998) *The Global crisis in the Republic of Turkey*, Ankara.

BOZKURT, Ömer, Turgay ERGUN, Seriya SEZEN. 1998 Kamu Yönetimi Sözlüğü. Ankara: TODAİE Yayın No: 283.

CAN, Halil. 1997 Organizasyon ve Yönetim. Ankara: Siyasal Kitabevi. CRAMER, Friedrich.

1998 Kaos ve Düzen, Sırat Köprüsündeki Hayat. Çeviren: Veysel Atayman İstanbul: Alan Yayıncılık.

DRUCKER, Peter F. 1994 Yönetim. Görevleri, Sorumlulukları, Uygulamaları. Türkçesi: Fatoş Dilber Ankara: ODTÜ Basım İşliği.

DRUCKER, Peter F. 1999 21. Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

DORNBUSCH R., (1998) World Economic Trends, VII, 5, Trans-national Research Corporation, New Jersey.

ERDİKLER, Şaban. 1999 "Bilgi Aktarımında Sınıfta Kaldık." Kalkınmada Anahtar Dergisi. Eylül 1999 Sayı: 129, Ankara: M.P.M. Yayın Organı.

GENÇ, Nurullah. 1995 Zirveye Götüren Yol: Yönetim. İstanbul: Timaş Yayınları, No: 226. T.C. Resmi Gazete.

KADIBEŞEGİL, Salim. 2002 Halkla İlişkilere Nereden Başlamalı? İstanbul: MediaCat Kitapları.

ÖZBAY P., Salman F., Şahinbeyoğlu G., (1998) Kriz ve Türkiye, TCMB, Ankara.

TACK, Philip B. 1994 Kriz Zamanı Yönetim. İstanbul: İlgı Yayıncılık.

TUTAR, Hasan. Kriz ve Stres Ortamında Yönetim, Hayat Yayınları, İstanbul, 2000.

TÜZ, Melek. 2001 Kriz Yönetimi. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.

www.basbakanlik.gov.tr/deprem/diger/yok%5CistanbulKulturunv.doc

www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b9a.htm

www.shop.link.com.tr/kaynaydergiyazi.sayı.6

www.yapitr.com/tubitak/udk-str-5.pdf

1997 9 Ocak 1997 gün, Ankara: Sayı 22872. T.C. Resmi Gazete.

1999 21 Kasım 1999 gün, Ankara: Mükerrer Sayı: 23883. RUELLE, David.

1998 Rastlantı ve Kaos. Çeviren: Deniz Yurtören Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, No: 7.

EKLER
EK-1
ANKET

OKULUNUZDAKİ SİVİL SAVUNMA FAALİYETLERİNE
YÖNELİK ANKET FORMU

Değerli öğretmen ve öğrenciler,

Okulunuzdaki Sivil Savunma eğitsel kolunun etkinliği konusunda bir araştırma yapılmaktadır. Bu çerçevede bilgi ve tutumlarınızdan yararlanmak üzere, dikkatli bir yaklaşımla seçilen öğretmen ve öğrencilerden biride siz oldunuz. Sizden istenen, her bölümdeki soru ve ifadeleri dikkatlice okuyarak, söz konusu soru ve ifadeye katılma durumunuzu, size en uygun gelen seçeneğe işaretlemenizdir.

Size sunulan anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kişisel bilgilerinize yönelik sorular bulunmaktadır. Burada sadece sizinle ilgili olan şıkları aynı kağıt üzerine işaretleyiniz.

İkinci bölümde sivil savunma faaliyetlerinden; yaralanmalarda, kırıklarda, zehirlenmelerde, boğulmalarda, ilkyardımla ilgili bir sorular bulunmaktadır. Bu soruları okuyarak, size uygun gelen seçeneği cevap kağıdına işaretleyiniz. Kesinlikle soru kitapçığının herhangi bir yerine işaret koymayınız.

Üçüncü bölümde ise afet durumuna hazırlık konusuna yönelik sorular sorulmaktadır. Deprem, yangın, sel ve su baskını konuları incelenmekte olup bu konulara ilişkin sorular bulunmaktadır. Bu bölümde, her bir ifadenin karşısında yeralan seçeneklerin bir tanesini işaretlemeniz yeterli olacaktır.

Anketteki soru ve ifadelere vereceğiniz cevapların, bu çalışma çerçevesinde kullanılacağından emin olabilirsiniz. Araştırmanın yapılması sırasında gösterdiğiniz duyarlılıktan dolayı sizlere şimdiden teşekkür ederim.

Murat ATASOY
Yakın Doğu Üniversitesi
Eğitim Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Bölüm I

a. Öğretmenler:

Bu bölümdeki soruları, sizin durumunuza uyan seçeneğin önündeki parantezin içine (X) işareti koyarak cevaplandırınız.

1. Cinsiyetiniz?
☐ Erkek
☐ Kadın
2. Hizmet yılınız nedir ?
☐ 5 yıldan az
☐ 6-10 yıl
☐ 11 -15
☐ 16 - 20
☐ 21 yıl ve üstü
3. Branşınız nedir ?
☐ Rehber Öğretmen
☐ Sınıf Öğretmeni
☐ Diğer (lütfen varsa yazınız)
4. Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığının düzenlediği hizmetiçi kurslara yönelik konumunuz
☐ Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığının düzenlediği hizmetiçi kurslara katıldım
☐ Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığının düzenlediği hizmetiçi kurslara katılmadım.

b. Öğrenciler

Bu bölümdeki soruları, sizin durumunuza uyan seçeneğin önündeki parantezin içine (X) işareti koyarak cevaplandırınız

1. Cinsiyetiniz?

() Erkek

() Kadın

2. Babanızın mesleği nedir ?

() Memur

() Serbest çalışıyor

() Emekli

3. Yaşadığınız yerin konumu ?

() İlçe merkezi

() Köy

Bölüm II

Aşağıdaki yargılara ne kadar katılıyorsunuz? Lütfen işaretleyiniz.

SEÇENEKLER

	Katılmıyorum	Katılıyorum	Derecede katılıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum
A. İLK YARDIM:	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)
1. Yaralanan veya aniden hastalanan bir öğrenciye doktor gelinceye veya hastaneye götürülünceye kadar eldeki imkan ve malzeme ile olay yerinde doğru olarak yapılan geçici bakıma ilkyardım denir.					
2. Ekip şefi, olay yerinde, ilkyardım yapanların güvenliğini sağlamalıdır.					
3. İlkyardım esnasında kalabalık dağıtılmalıdır.					
4. Hastaya temiz hava sağlanmalıdır.					
5. Hastanın solunumu var mı?					
6. Hastanın kalbi çalışıyor mu kontrol edilmelidir.					
7. Hastanın kanaması var mı kontrol edilmelidir.					
8. Hasta şokta mı kontrol edilmelidir.					
9. Hastanın yarası var mı kontrol edilmelidir.					
10. Hastanın kınığı var mı kontrol edilmelidir.					
11. İlkyardımında müdahale sakın olarak gerektiği kadar yapılmalıdır.					
12. İlkyarıma başlamadan önce kazazedeler tespit edilmelidir.					
13. Mutlaka acil yardım merkezine haber verilip ambulans çağrılmalıdır.					
14. Yaralı ve hasta öğrencileri tedavi ve taşınmasında öncelik, durumu ağır olandan hafif olana doğru olmalıdır.					
15. Boğulan kişi yetişkin ise dakikada ortalama 15 solunum yapılmalıdır.					
16. Boğulan kişi küçük ise dakikada ortalama 20 kez yapay solunum yapılmalıdır.					

SEÇENEKLER

	Katılmıyorum	Katılıyorum	Derecede katılıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum
A. İLK YARDIM	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)
17. Boğulmalarda solunum yolu tıkalı ise önce solunum yolu açılmalıdır.					
18. Şoka giren öğrenci önce uygun bir yere taşınarak sırtüstü yatırılmazdır.					
19. Şoka giren bir öğrencinin solunum güçlüğü olup olmadığı kontrol edilmelidir.					
20. Kanın herhangi bir sebeple damar dışına çıkmasına kanama denir.					
21. Dış kanamalarda kanayan kısım üzerine parmak veya tamponla basınç uygulanarak kanayan kısım kalp seviyesi üzerine kaldırılır.					
22. Dış kanamalarda yara üzerinde oluşan kan pıhtısı silinmeden yaraya turnike uygulanmalıdır.					
23. İç kanamalarda hasta sırtüstü yatırılır, şoka karşı tedbir alınır ve hastaneye sevk edilir.					
24. Herhangi bir kuvvet zoru ile bozulan kemik bütünlüğüne kırık denir.					
25. Dokunmaya karşı hassasiyet, şekil bozukluğu şişlik ve morluk kırığın belirgin özelliklerindendir.					
26. Kırık yer mutlaka atelle sabitlenmelidir.					
27. Yanık kısma el sürmemeli, mümkünse soğuk su altına tutulmalıdır.					
28. Hafif vakalarda sıcak içecek, ağır vakalarda 2 bardak suya 1 tatlı kaşığı tuz konup içirilmelidir.					
29. Zehirli maddelerin vücuda gimesi ile ortaya çıkan duruma zehirlenme denir.					

Bölüm III

Aşağıdaki yargılara ne kadar katılıyorsunuz? Lütfen işaretleyiniz.

SEÇENEKLER

	Katılmıyorum	Katılıyorum	Derecede katılıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum
	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)
AFET DURUMUNA HAZIRLIK					
(a) Yangın					
1. Yanma, maddenin ısı ve oksijenle birleşmesi sonucu oluşan kimyasal bir olaydır.					
2. Yangın sınıfları, katı madde yangınları, akaryakıt yangınları, gaz yangınları, yanabilen hafif metal yangınlarıdır.					
3. Yangın söndürme prensipleri soğutma, havayı kesme, yanıcı maddenin ortadan kaldırılmasıdır.					
4. Yangın söndürme cihazını kullanırken rüzgarı arkanıza alarak cihazı alevine dibine tutun.					
(b) Deprem					
1. Yerkabuğu içinde bir noktada biriken enerjinin birdenbire açığa çıkmasına bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen ve bazen çok şiddetli olabilen, bazen de sadece özel aletlerle tespit edilebilen sallantı şeklindeki hareketlere deprem denir.					
2. Deprem öncesinde evinizin her odasında bir yada birkaç güvenli nokta seçin, seçtiğiniz her yerde çömel, korun ve tutun prensibine uymaya çalışın.					
3. Depremden sonra yaralanmalara karşı ilkyardım uygulayın, artçı depremlere karşı hazırlıklı olun.					
(c) Sel ve su baskınları					
1. Sel, sürekli yağmurlardan yada eriyen karlardan oluşup, önüne ne gelirse alıp götüren su taşkınidir.					
2. Bitki örtüsünün eksikliği, düzensiz yağışlar, baraj eksikliği gibi nedenler sel ve su baskınlarının sebepleri arasındadır.					
4. Sel ve su baskınlarında öncelikle elektrik şalterleri kapatılmalı, gaz tüpleri sabitlenmeli, elektrikli aletler yüksek seviyeye kaldırılmalıdır.					

Bölüm IV

SEÇENEKLER

	Katılmıyorum	Katılıyorum	Derecede katılıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum
DEĞERLENDİRME:	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)
1. Çalışanların performansı ve verimliliği arttırmada kullanılan yöntemler yararlı.					
2. Takım çalışmasında güven ortamı sağlanmalı.					
3. Etkin iletişim bireylerin arasında uyum sağlar.					
4. Bireysel vizyonu geliştirmek.					
5. Takımın vizyonunu yaratmak.					
6. Bireysel vizyon ve takım vizyonunun paralel biçimlendirmek.					
7. Ekip lideri çalışanın profilindeki ve beklentilerindeki değişimi anlamalıdır.					
8. Ekip lideri içsel başarısızlığı kontrol etmeyi öğrenmelidir.					
9. Ekip hedefe ulaşmak için güçlü bir isteğe sahip olmalıdır.					
10. Ekip personeli yapılan işe kendini adanmalıdır.					
11. Ekip personeli özgüven sahibi olmalıdır.					
12. Ekip personeli uğraşılan konuya ilişkin gerekli tüm bilgilere sahip olmalıdır.					
13. Ekip personeli motivasyonu yüksek tutmalıdır.					
14. Ekip personeli başarısızlıklardan ders almalıdır.					
15. Ekip lideri esnek olmak ve gerektiğinde plan değişikliği yapmalıdır.					
16. Ekip personeli takım çalışmasına yatkın olmalıdır.					

A)

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: G.O.Ö 35/2003

07.04.2003

Sayın Murat Atasoy

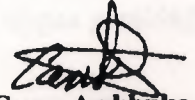
İlgi: 1.04.2003 tarihli dilekçeniz.

Konu: "Sivil Savunma Kollarının Etkinliği" konulu anket hk.

Müdürlüğümüze bağlı Lefkoşa Bölgesi'ndeki okullarda görev yapan öğretmenlere ve öğrenim gören öğrencilere uygulamak istediğiniz "Sivil Savunma Kollarının Etkinliği " konulu anket soruları Talim Terbiye Dairesi Tarafından incelenmiş olup uygulanması uygun bulunmuştur.

Ancak anket uygulanmadan önce anketin uygulanacağı okulların bağlı bulunduğu Müdürlüğümüzle istişarede bulunulup, anketin hangi okulda ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır.

Anket uygulandıktan sonra sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne ulaştırılması gerekmektedir.

Cuma Arıkbuka
Müdür Muavini

CA/SÖ

Tel (90) (392) 228 3136
Fax (90) (392) 228 2334
E mail mah@mahnet.net

Lefkosa-KIBRIS

B)

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
BAŞBAKANLIĞI**

SAYI: BB/36/77/23

KONU: "Sivil Savunma Kolu" Hk.

19.11.2001

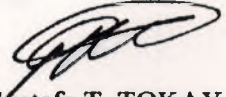
Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığı
Lefkoşa.

İlgi: (a) Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın 1 Kasım 2001 tarih ve E-51/2001 sayılı yazısı.

(b) 18 Ekim 2001 UL Hrk.Eğt. 79/01/282 sayılı yazısı.

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'ndan alınan ilgi (a)'da kayıtlı yazıda, Başkanlığı'nızın ilgi (b) yazısına atıfla, Ortaokul ve Liselerde öğleden sonra yapılmakta olan eğitsel kol etkinlikleri içerisinde okulların olanakları doğrultusunda "Sivil Savunma Kolu"nun da oluşturularak etkinlik göstermesinin uygun görüldüğü bildirilmektedir.

Bilgilerinizi aldığım talimata atfen saygılarımla rica ederim.

Mustafa T. TOKAY
Müsteşar

EKİ: İlgi (a) Yazı Sureti.

NO/PS

C)

K. K. T. C.
BAŞBAKANLIK

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI

ALINMIŞTIR

Sayı: E.51/2001

Lefkoşa, 1 Kasım 2001

Konu: "Sivil Savunma Kolu" hk.

KKTC Başbakanlığı
Lefkoşa.

İlgi: Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığı'nın 18 Ekim 2001 ve Hrk.Eğt.
79/01/282 sayılı yazısı.

İlgi yazıya atfen, Ortaokul ve Liselerde öğleden sonraları yapılmakta olan
eğitsel kol etkinlikleri içerisinde okulların olanakları doğrultusunda "Sivil Savunma
Kolu" nun da oluşturularak etkinlik göstermesi Bakanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgi edinilmesini ve konunun Sivil Savunma Teşkilat Başkanlığı'na iletilmesi
hususunda tavassutlarınızı saygı ile arz ederim.

İlkey Kamil
Bakan

D)

ÖĞRETMENLER YASASI
(25/1985 sayılı yasa)

Madde 38 (3) ve 102 Altında Tüzük

R.G.44.A.E.257
14.5.1986

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu 25/1985 sayılı Öğretmenler Yasası'nın 38 (3) maddesi uyarınca aşağıdaki tüzüğü yapar.

✓ Kısa İsim

1. Bu Tüzük, "Eğitsel Kol Etkinliklerinin Ders Saatlerine Denkliği Tüzüğü" olarak adlandırılır.

✓ Tefsir

2. Bu tüzükte metin başka türlü gerektirmedikçe;
"Bakanlık" Eğitim ve Öğretim işleriyle görevli Bakanlık anlatır.
"Eğitsel Kol" Ders dışında bir programa bağlı olarak sürdürülen eğitim etkinliklerinin tümünü anlatır.
"Okul" Bakanlığa bağlı herhangi bir orta, mesleki teknik öğretim kurumunu anlatır.

✓ Amaç ve Kapsam

3. Bu tüzük; orta, mesleki ve teknik öğretim okullarında sürdürülen eğitsel kol etkinliklerindeki saatlerin, ders saatlerine göre denkliğini kapsar ve bu hususların düzenlenmesini amaçlar.

Eğitsel Kollar ve Denklik

4. 1) Okullarda düzenlenen eğitsel kol etkinlikleri; öğrencilerin gerek derslerde ve gerekse okulun genel hayatı içinde kişisel gelişmelerini, toplumsal eğitimlerini, yurtseverlik ve yardımseverlik ile ödev ve sorumluluk duygularını besleyip güçlendirmek; onları ulusal ve toplumsal hayatı gerektirdiği iş bölümüne ve işbirliğine alıştırmak; boş zamanlarını iyi kullanma ve iyi alışkanlıklar kazandırmayı amaçlar. Bu amaç için olanak ve gereksinimlere göre okullarda eğitsel kollardan, gerekli görülenler konulur.

2) Eğitsel kolların haftalık ders saatlerine denkliği şöyledir:

a) Kültür, edebiyat ve yayın kolu (3 ders saatine denktir.)

b) Müzik kolu (3 ders saatine denktir.)

c) Spor Kolu (3 ders saatine denktir.)

d) Folklor Kolu (2 ders saatine denktir.)

e) Temizlik, Sağlık ve Görgü Kolu (2 ders saatine denktir.)

f) Fen ve Teknoloji Kolu (Teknolojik gelişmelerin izlenmesi ve tanıtılması) (2 ders saatine denktir.)

g) Kitaplık Kolu (1 ders saatine denktir.)

h) Kooperatif Kolu (1 ders saatine denktir.)

i) Tarım ve Hayvancılık Kolu (1 ders saatine denktir.)

j) Turizm, Gezi ve İnceleme Kolu (1 ders saatine denktir.)

k) Fotoğrafçılık Kolu (1 ders saatine denktir.)

k) Trafik Kolu (1 ders saatine denktir.)

Bu eğitsel kolların görev alan öğretmenlerin çalışmaları, her kolun karşısında belirtilen ders saatlerine denktir. Bunun dışında, Bakanlığın izniyle oluşturulacak eğitsel kollarındaki etkinlikler, 1 ders saatine denk olacaktır.

l) Sınıf Öğretmenliği 2 ders saatine denktir.

m) Sivil Savunma Kolu (1 ders saatine denktir.)

29.7.1994
380/1994

Laboratuvar ve
Atelye
Hazırlıkları
491/1994
380/1994

5. Laboratuvar ve atelye hazırlıkları için yapılacak çalışmalar, hangi tür ve düzeyde olursa olsun 3 ders saatine denktir.

1) Endüstri Meslek Liseleri, Ticaret Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve Tarım Meslek Liselerinin, içeriği itibarıyla uygulamalı Meslek derslerinden, Teknik Resim, Meslek Resmi, Bilgisayar, Daktilografi, Servis Hizmetleri, Kat Hizmetleri, Yemek Pişirme, Temel Sanat Eğitimi, Kulüp Hazırlama ve Giyim Uygulama Teknikleri, Süsleme Resmi, Moda Resmi, Ev Yönetimi ve Yiyecek Hazırlama Teknikleri dersleri için yapılacaktır;

a) Haftalık 4-12 saat arası hazırlık çalışmaları 1 ders saatine;

b) Haftalık 13-20 saat arası hazırlık çalışmaları 2 ders saatine denk sayılır.

2) Genel Lise ve Ortaokullardaki İş-Teknik, Daktilografi, Bilgisayar derslerindeki ders saatlerine 5(1)(a) ve (b) fıkrası hükümleri uygulanır.

Haftalık
Çalışma Saati

6. Her kol için haftalık ortalamaya çalışma saati, en az belirlenen denklik saati kndardır.

Yürüme

7. Bu Tüzük Bakanlık yordur.

Yürürlük

8. Bu Tüzük, Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten başlayarak yürürlüğe girer.

EK-3
EĞİTİM VE UYGULAMA RESİMLERİ

RESİM 1

RESİM 2

RESİM 3

RESİM 4

RESİM 5

RESİM 6

